

**STRATEGIJA RAZVOJA
OPĆINE JELENJE
ZA RAZDOBLJE OD 2015. DO 2020.**

Rijeka, Skrad, 2016.

Strategija razvoja općine Jelenje

od 2015. do 2020.

Koordinatori:

za CLER: prof. dr. sc. Nada Denona Bogović

prof. dr. sc. Saša Drezgić

za PINS: Danijel Bertović, dipl. oec., inž. el.

Autori:

CLER: prof. dr. sc. Nada Denona Bogović

prof. dr. sc. Saša Drezgić

Saša Čegar, univ. spec. oec.

Sandro Božanić, mag. oec., mag. polit.

PINS: Danijel Bertović, dipl. oec., inž. el.

Nataša Kozlica, inž.

Nikolina Crnković Đorđević, str. spec. inf.

**CENTAR ZA LOKALNI EKONOMSKI RAZVOJ
EKONOMSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U
RIJECI**

CLER d.o.o.

LOKALNA RAZVOJNA AGENCIJA

PINS d.o.o.

STRATEGIJA RAZVOJA

OPĆINE JELENJE

OD 2015. DO 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Ciljevi izrade Strategije razvoja	1
1.2. Metodologija	2
1.3. Struktura	2
2. PRIRODNI RESURSI, KULTURNA BAŠTINA I OKOLIŠ	3
2.1. Prirodni resursi i zemljopisna obilježja općine Jelenje	4
2.1.1. Reljefne karakteristike	5
2.1.2. Klimatske karakteristike	6
2.2. Povijesna, kulturna i prirodna baština	7
2.2.1. Kultura i povijesna baština	7
2.2.2. Prirodna baština	10
2.3. Stanje okoliša	19
2.3.1. Kakvoća zraka	19
2.3.2. Kakvoća vode	20
2.3.3. Stanje buke	22
2.3.4. Odpad	22
2.4. Infrastruktura	24
2.4.1. Društvena infrastruktura	25
2.4.2. Sportska infrastruktura	26
2.4.3. Komunalna i energetska infrastruktura	27
2.4.4. Prometna infrastruktura	28
2.4.5. Poslovna infrastruktura	32
3. DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA	33
3.1. Kretanje stanovništva	33
3.2. Dobna i obrazovna struktura stanovništva	39
4. STANJE GOSPODARSTVA	45
4.1. Poduzetništvo	45
4.1.1. Financijski rezultati poduzetnika	45
4.1.2. Broj zaposlenih i broj poslovnih subjekata u sektoru poduzetništva	50
4.1.3. Proizvodnost rada u poduzetništvu	53
4.1.4. Analiza imovine, kapitala i investicijske aktivnosti poduzetnika	58
4.2. Obrtništvo	63

4.3. Zaposlenost i nezaposlenost	65
4.4. Analiza ključnih gospodarskih djelatnosti	67
5. ANALIZA FISKALNIH KRETANJA OPĆINE JELENJE	70
5.1. Analiza kretanja proračunskih prihoda i rashoda	70
5.2. Investicijski potencijal proračuna te fiskalni rizici.....	81
6. SWOT ANALIZA	86
7. VIZIJA	89
8. RAZVOJNI CILJEVI I PRIORITETI.....	90
9. IDEJNI PROJEKTI I MOGUĆNOSTI NJIHOVA FINANCIRANJA.....	100
10. ZAKLJUČAK	104
PRILOG 1. KORIŠTENJE I NAMJENA POVRŠINA.....	105
PRILOG 2. INFRASTRUKTURNI SUSTAVI I MREŽE: ENERGETTSKI SUSTAV....	106
PRILOG 3. INFRASTRUKTURNI SUSTAVI I MREŽE: VODNOGOSPODARSKI	
SUSTAV	107
PRILOG 4. KORIŠTENJE I NAMJENA POVRŠINA: PROMET, POŠTA I	
TELEKOMUNIKACIJE	108
PRILOG 5. UVJETI KORIŠTENJA I ZAŠTITE PROSTORA: PODRUČJA POSEBNIH	
UVJETA KORIŠTENJA.....	109
PRILOG 5. UVJETI KORIŠTENJA I ZAŠTITE PROSTORA: PODRUČJA POSEBNIH	
OGRANIČENJA U KORIŠTENJU	110

1. UVOD

Strategija razvoja općine Jelenje predstavlja ključni razvojni dokument i relevantnu podlogu za planiranje budućega razvoja, strateških projekata i programa za razdoblje od 2015. do 2020. godine. Dokument su izradili Centar za lokalni ekonomski razvoj Ekonomskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, CLER d.o.o. i Lokalna razvojna agencija PINS d.o.o.

Struktura sadržaja Strategije definirana je metodologijom izrade takvih strateških dokumenata. Zbog toga se ovaj dokument sastoji od dva ključna dijela. Prvi se odnosi na dubinsku analizu stanja ključnih gospodarskih činitelja, gospodarstva i lokalnog proračuna. Nalazi predstavljaju temelj za izradu drugog, perspektivnog dijela koji se odnosi na prepoznavanje postojećih potencijala, razvojnih prednosti, ali i ograničenja. Uvažavanjem svih tih parametara moguće je realno promišljati razvoj u smislu razvojne vizije i ciljeva te odrediti prioritete, ali i konkretne projekte i mjere za njihovu realizaciju.

1.1. Ciljevi izrade Strategije razvoja

Kako upravljati postojećim lokalnim resursima, kako prepoznati specifične komparativne i konkurentske prednosti te kojim mjerama poticati realizaciju strateških ciljeva i razvojnih prioriteta, ključni su izazovi svake lokalne vlasti. Polazeći od koncepcije regionalnoga razvoja Republike Hrvatske i prihvaćene teritorijalne decentralizacije koja se temelji na modelu upravljanja „odozdo“, upravljanje lokalnim razvojem zahtijeva sustavni, strateški okvir i metodologiju provođenja.

Osnovni je cilj izrade i usvajanja Strategije razvoja kao strateškoga dokumenta općine Jelenje odgovorno i učinkovito upravljanje ekonomskim razvojem, temeljeno na stručnoj i znanstveno utemeljenoj analizi i participativnoj viziji budućih ekonomskih kretanja. Također, izrada ovoga strateškog dokumenta posebno je važna s aspekta mogućnosti apliciranja projekata ruralnog razvoja Općine i dobivanja sredstava europskih fondova, ali i s aspekta realizacije nekih drugih projekata koji također mogu pridonijeti kvaliteti upravljanja i usmjeravanja razvoja općine Jelenje. Usvajanje i realizacija Strategije razvoja pretpostavka je i važnijih investicijskih aktivnosti na

području Općine. Ovaj strateški dokument također je u funkciji kontinuiranog praćenja usvojenih projekata i konkretnih mjera, analize postignutih rezultata u odnosu na usvojene mjere i aktivnosti te usmjeravanja i korekcije lokalne politike prema zacrtanim razvojnim ciljevima.

1.2. Metodologija

Strategija razvoja općine Jelenje metodološki je usklađena s višom razinom razvojnih dokumenata, odnosno važećom Strategijom regionalnoga razvoja Republike Hrvatske i Razvojnom strategijom Primorsko-goranske županije. Budući da su strateški dokumenti RH ulaskom u EU usklađeni s europskim usmjerenjima, Strategija razvoja općine Jelenje kompatibilna je i s osnovnim načelima Strategije Europe 2020. godine. U izradi ovog strateškog dokumenta primijenjen je tzv. partnerski pristup koji je jedno od temeljnih načela regionalnoga i lokalnoga razvoja, a podrazumijeva suradnju javnoga, privatnoga i civilnoga sektora prilikom oblikovanja polazišta budućega razvoja i lokalne razvojne politike. U izradi Strategije korištene su i ostale relevantne stručne i znanstvene metode istraživanja, kao što je metoda financijske analize i modeliranja, metoda makroekonomske analize, SWOT analiza, analiza razvojnih čimbenika, metoda deskriptivne statistike i komparativna metoda.

1.3. Struktura

Uz *Uvod* i *Zaključak*, dokument ima još devet povezanih poglavlja. Razvojni resursi te proizvodni činitelji općine Jelenje posebno su obrađeni i detaljno analizirani u poglavljima *Prirodni resursi, kulturna baština i okoliš* te *Demografska obilježja*. U poglavlju *Stanje gospodarstva* vrlo detaljno analizirano je stanje u poduzetništvu te u ukupnome gospodarstvu. Za razdoblje od 2008. do 2014. godine izvršena je analiza financijskih rezultata poduzetnika općine Jelenje, kretanje zaposlenosti i proizvodnost rada. Također su prikazani osnovni pokazatelji za sektor obrtništva. Na razini ukupnoga gospodarstva prikazana su njegova strukturna obilježja te izvršena analiza kretanja imovine, kapitala i investicijskih aktivnosti. Posebnu vrijednost analizi daje komparativni pregled ključnih pokazatelja, odnosno usporedba s Primorsko-goranskom županijom i Republikom Hrvatskom. Analiza stanja obuhvatila je i proračun lokalne zajednice i to u poglavlju *Analiza*

fiskalnih kretanja. Odgovarajućom dinamičkom kvantitativno-kvalitativnom analizom istražene su najvažnije kategorije fiskalnih prihoda i rashoda i to prema ekonomskoj i funkcionalnoj klasifikaciji te je izračunat investicijski potencijal proračuna i fiskalni rizici. Radi cjelovitog uvida u aktivnosti javnoga sektora, u analizu proračunskih kretanja uključena su i komunalna te trgovačka poduzeća u vlasništvu općine Jelenje.

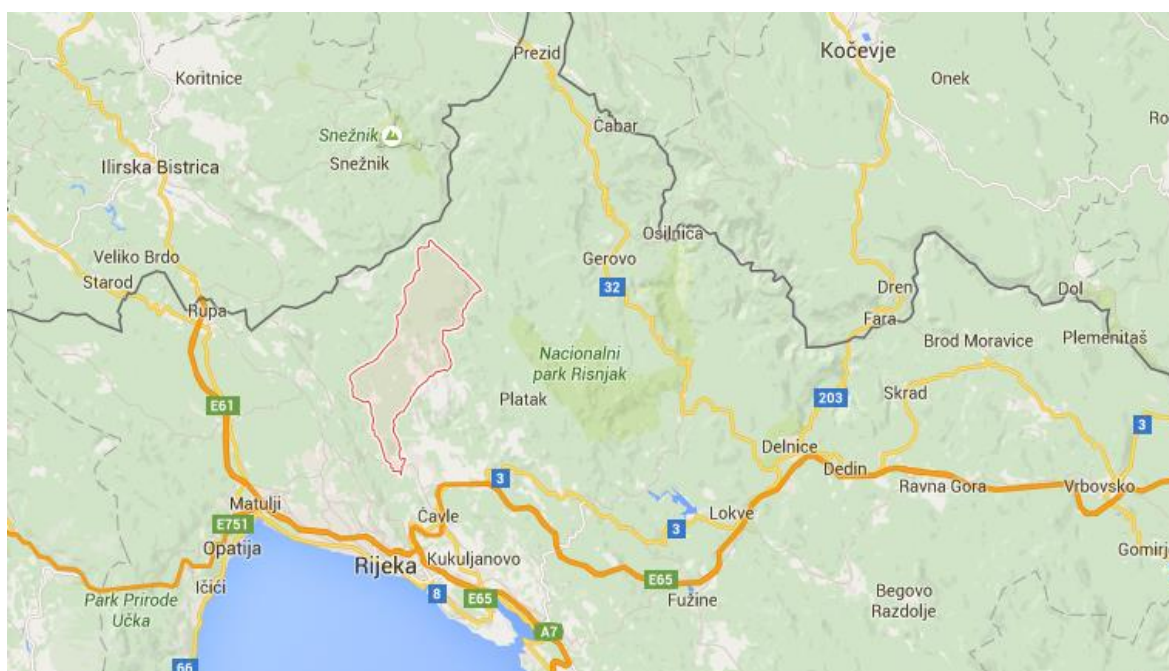
Na temelju rezultata analitičkoga dijela, provedenih radionica s članovima Radne skupine te svih predstavnika lokalne zajednice, u poglavlju **SWOT analiza** sustavno su prikazane prednosti i nedostaci, te prilike i prijetnje budućega razvoja općine Jelenje. SWOT analiza predstavlja podlogu za jasno definiranje vizije i određivanja strateških ciljeva i prioriteta, što je i učinjeno u poglavlju **Vizija** i poglavlju **Razvojni ciljevi i prioriteti**. U poglavlju **Idejni projekti i mogućnosti njihova financiranja**, predloženi su pojedinačni projekti u funkciji realizacije ciljeva i prioriteta razvojne strategije. Također su u ovom poglavlju ponuđene mogućnosti za njihovo financiranje.

2. PRIRODNI RESURSI, KULTURNA BAŠTINA I OKOLIŠ

2.1. Prirodni resursi i zemljopisna obilježja općine Jelenje

Općina Jelenje nalazi se u sjeverozapadnome dijelu Primorsko-goranske županije i poveznica je obalnoga i planinskoga dijela Županije. Prostire se na 142 četvorna kilometra kraškoga terena, na prosječnoj nadmorskoj visini od 300 metara. Od Grada Rijeke udaljena je 15 km, a od Opatije 20 km. Glavni grad Republike Hrvatske - Zagreb udaljen je 155 km. Općina Jelenje graniči s Gradom Čabrom na sjeveroistoku, s općinama Klana i Viškovo na zapadu, Općinom Čavle na istoku, dok na jugu graniči s Gradom Rijeka.

Slika 2.1. Geografski položaj Općine Jelenje

Izvor: Google maps, <https://www.google.hr/maps> (29.09.2015.)

Općina Jelenje je kao jedinica lokalne samouprave određena Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN 90/92 i 58/93) i u njenom se sastavu nalazi ukupno 17 naselja: Brnelići, Baštijani, Drastin, Dražice (središte Općine), Jelenje, Kukuljani, Lubarska, Lukeži, Lopača, Martinovo Selo, Milaši, Podhum, Podkilavac, Ratulje, Trnovica, Valići i Zoretići. Općina na sjevernom dijelu zalazi u obručku skupinu planina, a zapadnim dijelom protječe Rječina. Na prostoru Općine pretežito prevladavaju građevine stambene namjene, dok u dolini Rječine i na Grobničkom polju najveći dio područja čine nenaseljene šumske i pašnjačke površine.

Kroz Općinu ne prolaze magistralni prometni pravci te je od mora odvojena područjem grada Rijeke.

2.1.1. Reljefne karakteristike

Općina Jelenje smještena je na području Grobnišćine te dijeli značajke toga reljefnog područja, odnosno na području Općine prevladava krški reljefni segment.

Uz rubove grobničkoga polja uzdiže se tridesetak planinskih vrhova koji su nazvani Grobničke Alpe. Mnogi od tih vrhova viši su od tisuću metara: Sušica 1414 m, Veliki Obruč (1376 m), Fratar (1353 m), Suhi vrh (1280 m), Osoje (Osoji) (1340 m), Crni vrh (1335 m), Gornik (1322 m), Paklenski vrh (1334 m), Jasenovica (Jesenovica) (1338 m), Kuk (1087 m), Hahlić (1100 m).

Ispod Obruča i okolnoga lanca proteže se Grobničko polje (279-327 m). Grobničko polje prostire se na 15 četvornih kilometara. Brdo Hum dijeli Polje na istočni dio koji je viši, krševitiji i manje nastanjen te obiluje velikim količinama šljunaka i na zapadni - plodniji, zeleniji i nastanjeniji dio. Na zapadnome se dijelu, oko Dražica, Molnara i Zastenica, prostire obradivo tlo ispod kojeg su debeli slojevi pijeska. Grobničko polje prekriveno je pjeskovito-glinovitim i šljunkovito-pljeskovitim fluvio-glacialnim materijalom, a okruženo je pretežito višim i pošumljenim vapnenačkim zemljištem gornje krede te srednje i donje jure.¹

Podno brda Kičej izvire Rječina, dugačka 18 km, a široka do 16 m. Rječina se ulijeva u Jadransko more u Gradu Rijeci koji od 1915. godine opskrbljuje pitkom vodom. U litološkom sastavu porječja Rječine sudjeluju karbonatne i klasične naslage različite vodopropusnosti. Zapadno od Jelenja su vodopropusne naslage zbog čega za vrijeme većih oborina izbijaju manji izvori.

Karbonatne stijene u čijem sastavu prevladavaju disolutni vapnenci raznih starosti i formacija protežu se u širokom luku sve od Snježnika pa do Grobničkoga polja i na njima je nastao tipičan krški reljef ogoljelih uzvišenja i brojnih ponikava na dnu kojih je crvenica.

¹ Plan gospodarenja otpadom u Općini Jelenje 2008.-2016.

Reljef Općine je tipično kraški. Na zapadu teče Rječina, jedna od prirodnih ljepota kojima obiluje općina Jelenje, koja predstavlja veliki turistički potencijal. Pored doline Rječine, ističu se i udoline bujičnih vodotoka Mudna dol i Borovica te prostor ponikve Ceclje, kao krajobrazi osobite ljepote i vrijednosti. Iako je relativno male površine, ovo područje zbog specifičnosti reljefa i različite geološke građe obuhvaća različite vrste tla. Obradivo tlo prostire se na zapadnome dijelu Grobničkoga polja oko Dražica, Molnara i Zastenica, dok istočni dio Grobničkoga polja obiluje velikim količinama šljunka.

Reljefne karakteristike općine Jelenje predstavljaju prednost Općine i poticaj za razvoj ugostiteljsko-turističkih te poljoprivrednih djelatnosti.

2.1.2. Klimatske karakteristike

Klima na području općine Jelenje je mediteransko – kontinentalna. Bez obzira na učestala hladna zračna strujanja, općina Jelenje je područje relativno tople klime.

Ovisno o nadmorskoj visini i području unutar Općine, razlikujemo nekoliko varijacija mediteransko – kontinentalnoga tipa klime.

Područje Grobničkoga polja i Rječine ima umjereno toplu sredozemnu kišnu klimu čije su karakteristike vruća ljeta sa srednjom mjesečnom temperaturom iznad 22°C. Zimsko kišno razdoblje donosi maksimum između listopada i studenog, dok je za proljetno razdoblje maksimum između travnja i lipnja. Srednja godišnja temperatura iznosi 13,1°C, a srednja godišnja količina padalina kreće se između 1.600 i 2.400 mm. Od vegetacije nalazimo hrast medunac, bijeli grab te crni grab sa šašikom.

Na umjereno toplu sredozemnu kišnu klimu nastavlja se prelazni tip šumske klime, odnosno umjereno topla kišna klima. Taj tip klime nema sušnoga razdoblja, a padaline su podjednako raspoređene tijekom cijele godine. Srednja godišnja temperatura kreće se između 7 i 8°C sa srednjom količinom padalina između 2000 i 3000 mm. Od vegetacije je prisutna bukova šuma s jasenskom šašikom, bukovo - jelova šuma, jela na kamenim blokovima te planinske livade.

Najveći dio područja općine Jelenje pripada borealnom tipu klime, pod koji spadaju glavni vrhovi Risnjak, Jelenac, Snježnik, Guslice, Fratar, Obruč i Smrekovac. U najhladnijem mjesecu temperatura je niža od - 3°C, dok je temperatura najtoplijega mjeseca iznad 10°C. Ljeta su topla, a zime oštre.

Glavni vjetrovi ovoga područja su bura i jugo. U zimskom, proljetnom i jesenskom razdoblju prevladava bura (na kritičnim pozicijama doseže brzinu i do 35 m/s). Jugo je na području općine Jelenje znatno slabije nego bura, ali donosi nepovoljne vremenske prilike u obliku kiše i oborina.

Blaga klima i čist okoliš predstavljaju prednost za razvoj općine Jelenje što najbolje dokazuje činjenica da je u prošlosti u Općini djelovalo klimatsko lječilište Lopača. Pored turističkih djelatnosti, klima pogoduje i naseljavanju stanovništva na područje Općine što je od velike važnosti s obzirom na to da je ljudski faktor glavni pokretač razvoja.

Bura koja povremeno donosi neprilike nije prisutna u toj mjeri da bi ugrožavala razvoj u bilo kojem području života i djelovanja stanovništva.

2.2. Povijesna, kulturna i prirodna baština

2.2.1. Kultura i povijesna baština

Na području općine Jelenje se, kao posljedica snažnoga utjecaja mediteranske i srednjoeuropske civilizacije, od samih početaka razvijaju specifične kulturno - povijesne vrijednosti.

Prapovijest općine Jelenje vezana je za Liburne, ilirsko pleme koje je živjelo na prostoru današnje Općine. Ostatke liburnske civilizacije predstavljaju brojne utvrde na uzvisinama i dobro branjenim prostorima, koje dobivaju na značenju tijekom prvih stoljeća naše ere kada služe kao obrana od barbarskih naroda. U 4. stoljeću započinje gradnja obrambenoga sustava sa zidom i kulama, koji se proteže od Rijeke (Tarsatica) prema Vrhniku (Nauportus) u Sloveniji. Dio ostataka koji je iskopan na području Podkilavca i Jelenja poznat je pod nazivom Jelenski zid.

O Jelenskom zidu ili Liburnijskom limeksu postoje mnogi zapisi, a jedan od njih je onaj E. Laszowskog koji navodi da je svrha tog zida bila štititi rimski imperij od navale barbara, a spominje se i u zapisu V. Klarića „ Rimski zid od Rijeke do Prezida.“² Rimljani su ga smatrali važnom strateškom odrednicom tog područja, a kao takav učvršćuje se u IV. st. n.e. na potezu od Rijeke do Prezida. Jedan dio zida pojavljuje se iznad pilane u Lukežima, na lokalitetu Vodičajna, odakle možemo rekonstruirati liniju njegova tijeka (Gorica – Jelenje –Burinje – Ograda – Čelo – Jelenska Rebra – Gradišće – Laz – Kuk – Kuba – Mlake – Kalica). Linija je povezana šumskim putovima, a klauzura na Grobničkom polju je samostalan obrubni luk, zid – zatvarač prometnica koje su išle od Gorskoga kotara preko Grobničkoga polja prema moru. Drugi krak zida pojavljuje se iznad izvora Rječine, na lokalitetu Presika, te nastavlja linijom : Veli Breg - Brgudac – Lipovac – Podlipovac – Za Presiku – Vranjeno – Pred Presikom – Ravno – Pobojišće – Fičinovo – Bojišće – Piščine - Mlaka – Dolčići – Ravan – Padeži – Šiblje – Šćulac – Lovrenjak.³

Današnja općina Jelenje je u srednjem vijeku bila dio Grobničkoga i Kastavskoga kaštela, koji se prostiralo cijelim Grobničkim poljem i područjem oko Rječine te je gravitirao grobničkoj utvrdi koja je u početku pripadala knezovima Frankopanima, a potom grofovima Zrinskim. Frankopani postaju vlasnici župe Vinodol 1223. godine darovnicom kralja Bele, s obzirom da su sudjelovali u obrani protiv Mongola. Upravi grobničkoga kaštela, koji je tada bio dio Vinodolske župe, pripadala su sela Ilovik, Rječina, Jelenje, Podkilavac, Podhum, Zastenice, Velike i Male Dražice, Podčudnić, Podrvanj, Cernik, Buzdohanj, Hrastenice, Svilno, Orehovica i Tutново. Ljudi su se većinom bavili stočarstvom i poljoprivredom. Također se u to vrijeme uz ceste razvijaju i brojna naselja koja svoj

² Emilij Laszowski Gorski kotar i Vinodol dio državine knezova Frankopana i Zrinskih, Matica Hrvatska Zagreb 1921

³ Irvin Lukežić, Kulturna povijest Grobinštine Osnovni tokovi razvoja, Grobnički zbornik 1, Koordinacijski odbor mjesnih zajednica Grobinštine, Tipograf Rijeka 1988.

procvat doživljavaju u 19. i 20. stoljeću zahvaljujući tranzitnoj trgovini te poprimaju više urbanistički izgled (Jelenje i Dražice).

Grobnišćina je u prošleme stoljeću bila poznata po mlikaricama, ženama koje su svakodnevno pješke nosile mlijeko u grad Rijeku da bi ga prodavale i pomogle prehraniti svoje mnogobrojne obitelji. Danas središnji općinski trg općine Jelenje proizvoljno nosi ime „Trg mlikarice“, u spomen tim ženama.

Tijekom 19. stoljeća svoj procvat doživljavaju i manja sela koja se nalaze na području gornjega toka Rječine, a poznata su po mlinovima čija gradnja započinje već u 16. i 17. stoljeću. U 19. stoljeću formiraju se cijela naselja čije se stanovništvo bavi mlinarstvom, ljuštenjem žitarica, stolarstvom te obradom drva. Iako su stari zanati nestali, neki su objekti sačuvani i danas služe uglavnom kao turistička atrakcija. U Martinovom Selu nalazi se „Gašparov mlin“ koji je izgrađen prije 350 godina, a jedini je preostali na području cijele Primorsko-goranske županije te je nositelj nagrade Turističke zajednice za očuvanje spomeničke baštine.

Važan kulturno-povijesni objekt općine Jelenje je i kovačija koja se nalazi u Dražicama i postoji već više od 70 godina. S obzirom na to da je u njoj sačuvana autohtonost prostora i alata, ona uz praktičnu, danas ima i turističku vrijednost te predstavlja važan čimbenik očuvanja kulturno-povijesne baštine općine Jelenje.

U Martinovom Selu nalazi se „Zavičajni muzej“ koji sa više od 500 izložaka predstavlja bogatu grobničku povijest, a u muzeju su uređene spavaća soba i kuhinja koje prikazuju tipični izgled prostorija grobničkih domaćinstava iz 19. i 20. stoljeća. U izložbenoj sobi nalaze se stari uporabni predmeti, alati, narodne nošnje i ostali autohtoni izlošci iz 20. stoljeća te neznatna količina eksponata iz 19. stoljeća. Etnografski muzej kontinuirano se obogaćuje novim primjercima.

Stanovnici Jelenja posebno su ponosni na svoju crkvu sv. Mihovila Arkandela kao zaštićenoga spomenika kulture. Sadašnja župna crkva sv. Mihovila sagrađena je na mjestu stare kapelice sv. Mihovila na brežuljku zvanog Gorica. Župnik Pavao Lusser dao je porušiti staru crkvicu i na njenom mjestu postavljen je 1812. godine temeljni kamen za novu crkvu. Godine 1814. crkva je bila pod krovom i tada (20. kolovoza 1814.) posvećena po biskupu Ivanu Ježiću. Crkva je konačno dogotovljena 1821. godine. Župna crkva sv. Mihovila lijepa je i prostrana – 29 x 13 m, visoka 8

m i ima tri lađe. Župnik Lusser podigao je krasan glavni oltar od bijeloga kamena i raznobojnoga mramora s kipom sv. Mihovila Arhandela, a s desne strane još jedan oltar od miješanoga mramora (njega više nema u prezbiteriju).

Volta u Lukežima

Nekadašnje obrađivanje kamena i klesanje bilo je od velike važnosti za ovaj kraj, a viđeno je na pojedinim mjestima na staroj volti, njezinim stepeništima, okvirima (erte) prozora i vrata. Kuće oko volte su malo zbijeno naselje, a sama građevina volte je sklop stanova, stubišta i podesta. Volta je građena u dvije etaže, a ispod cijele građevine je prolaz (cesta). U gornjem djelu volte isklesana je godina gradnje – 1821., a ispod volte uz Rječinu nekada je bila najstarija kuća u Lukežima koja je pripadala obitelji Zaharija u kojoj su bili smješteni mlinovi. Ta je kuća u kamenu bila klesana 1645. godine. U donjem djelu volte, uz samu cestu, nekada su bile konobe, a u jednoj od njih u 19 st. bila je seoska sudnica pa su sam prostor mještani prozvali „sudska konoba pod voltun“. U sklopu volte bilo je izgrađeno i pet stanova. Danas volta svjedoči o životu ljudi u njoj i oko nje.

2.2.2. Prirodna baština

Područje općine Jelenje, pored kulturno-povijesne baštine, ima i bogatu prirodnu baštinu. Kao najvažnije prirodne ljepote Općine ističu se Rječina, tipična krška rijeka dubokih kanjona i brojnih brzaca koja izvire podno brda Kičej, a nazvana je „biserom Grobničkoga polja“ te planinski vrhovi koji se uzdižu uz rubove Grobničkoga polja. To su Grobničke Alpe.

Bogatu prirodnu baštinu najbolje potvrđuje činjenica da je gotovo cijelo područje općine Jelenje područje NATURA 2000 mreže, mreže područja za očuvanje prirode.

NATURA 2000 je mreža područja za očuvanje prirode. Odabir područja utemeljen je na znanstvenim kriterijima koji se jednako primjenjuju u svim državama Europske unije. Europska unija (EU) 2001. godine postavila je cilj zaustavljanja gubitka biološke raznolikosti u Europi. Dva europska propisa čine temelj politike Europske unije na tu obvezu, a to su: Direktiva o pticama i Direktiva o staništima. Svrha tih direktiva jest očuvanje vrijednih staništa i vrsta diljem svih zemalja članica EU, što se odnosi i na općinu Jelenje.

Ekološka mreža Republike Hrvatske, proglašena Uredbom o ekološkoj mreži (NN 124/2013), predstavlja područja ekološke mreže Europske unije Natura 2000.

Prema članku 6. Uredbe o ekološkoj mreži (NN 124/2013), Ekološku mrežu RH (mrežu Natura 2000) čine područja očuvanja važna za ptice – POP i područja očuvanja važna za vrste i stanišne tipove - POVS.⁴

Temeljem navedene Uredbe o ekološkoj mreži („Narodne novine“, broj 124/13), sljedeća područja općine Jelenje uvrštena su u Ekološku mrežu Republike Hrvatske:

- Kanjon Rječine (HR 2000658) (POVS),
- Planina Obruč (HR 2000634) (POVS).

Gotovo cijelo područje općine Jelenje nalazi se unutar većega područja za ptice:

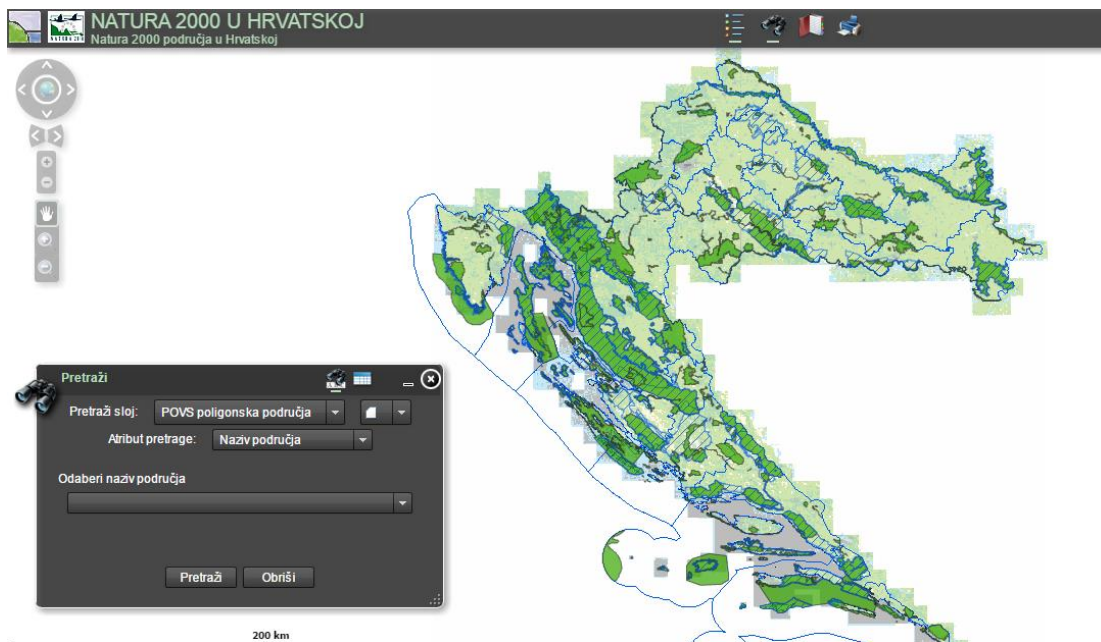
- Međunarodno važno područje za ptice (HR 1000019), Gorski kotar, Primorje i sjeverna Lika (POP),
- Područja važna za ptice i ostale svojte i stanišne tipove (HR 5000019), Gorski kotar, Primorje i sjeverna Lika (POVS).⁵

Na internetskim stranicama Nature 2000 nalazi se interaktivna karta s područjima koja su uvrštena u Natura 2000 lokalitete. Na tu su kartu ucrtani lokaliteti kanjon Rječine i planina Obruč te cjelovito područje općine Jelenje koje se nalazi unutar većega područja za ptice.

⁴ Državni zavod za zaštitu prirode, Ekološka mreža HR (Natura 2000), datum pristupanja – 03.09.2015. (<http://www.dzsp.hr/ekoloska-mreza/natura-2000/ekoloska-mreza-rh-natura-2000-1300.html>)

⁵ Službene novine, Službeno glasilo Primorsko – goranske županije, Odluka o Izmjenama i dopunama Odluke o donošenju Prostornog plana uređenja Općine Jelenje, datum pristupanja – 03.09.2015. (<http://www.sn.pgz.hr/default.asp?Link=odluke&id=22334>)

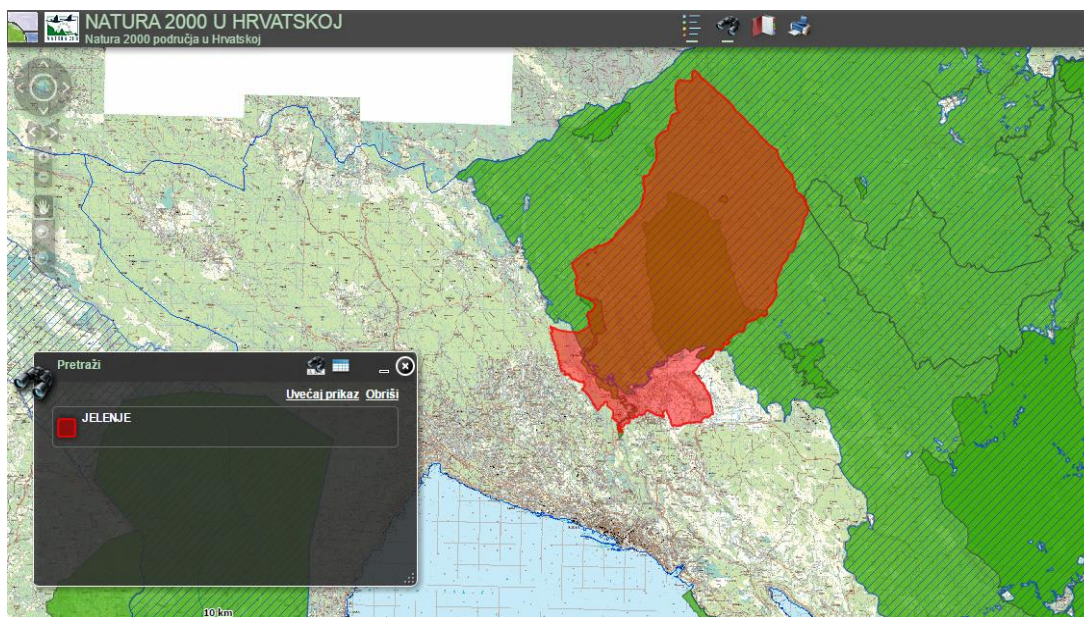
Slika 2.2. Natura 2000 interaktivna karta

Izvor: Natura 2000, Natura 2000 područja u Hrvatskoj, datum pristupanja 03.09.2015. (<http://natura2000.dzpp.hr/natura/>)

Sljedeća slika prikazuje područje općine Jelenje na Natura 2000 interaktivnoj karti.

Slika 2.3. Natura 2000: Općina Jelenje

Izvor: Natura 2000, Natura 2000 područja u Hrvatskoj, datum pristupanja 03.09.2015. (<http://natura2000.dzpz.hr/natura/>)

Natura 2000 ima određene prednosti, ali i nedostatke.

Prednosti su razne aktivnosti u marketingu zaštićenih područja, ali i u turizmu i njegovim djelatnostima i uslugama kao što su: proizvodnja zdrave i kvalitetne hrane te boravak turista i posjetitelja u zaštićenim područjima. Očuvana bioraznolikost je također jedan od prednosti. Sve se više pridonosi osviještenosti o potrebi zdravoga okruženja i konzumacije hrane, ali i načinu života. Stoga takve mjere mogu biti prednost i važan izvor financija za lokalno stanovništvo, ali i zapošljavanje.

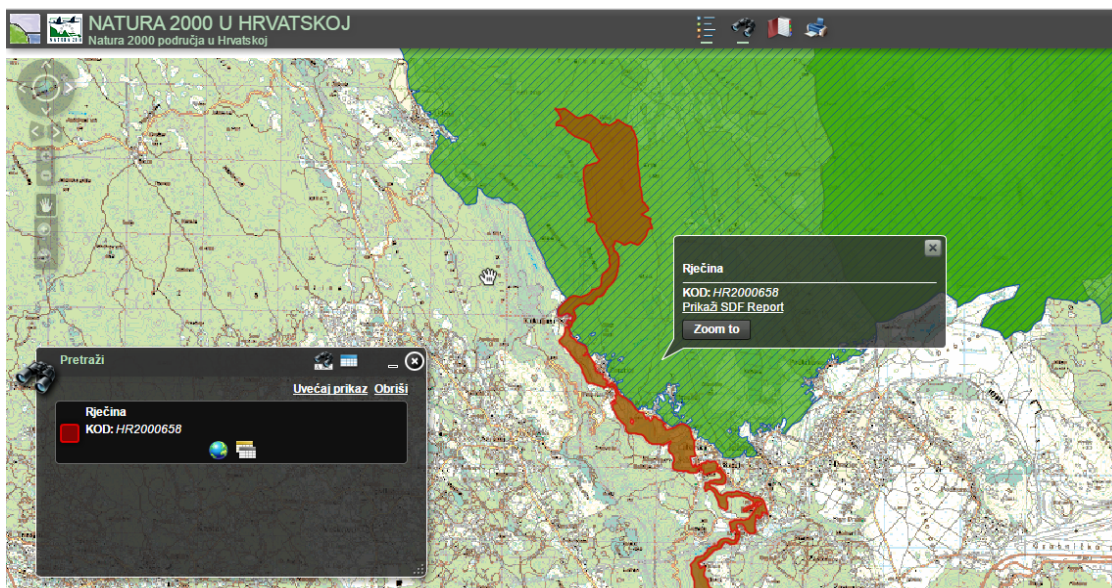
Područja zaštićena NATUROM 2000 također mogu donijeti i određene nedostatke. Uz razna ograničenja u poljoprivredi, šumarstvu, ribarstvu i gradnji u zaštićenim područjima, može doći do smanjenja cijena zemljišta i nekretnina zbog ograničenja dozvoljenih aktivnosti prema mjerama NATURA 2000 direktive.

U nastavku su detaljno prikazana i opisana područja općine Jelenje zaštićena Naturom 2000.

Kanjon Rječine

Kanjon Rječine uvršten je u Ekološku mrežu Republike Hrvatske kao Lokalitet HR 2000658 – POVS područje (područje očuvanja važno za vrste i stanišne tipove) i to radi očuvanja endemske životinjske vrste bjelonogi rak (*Austropotamobius pallipes*) i staništa karbonatnih stijena hazmofitske vegetacije (8210).

Slika 2.4. Natura 2000: Lokalitet Rječina

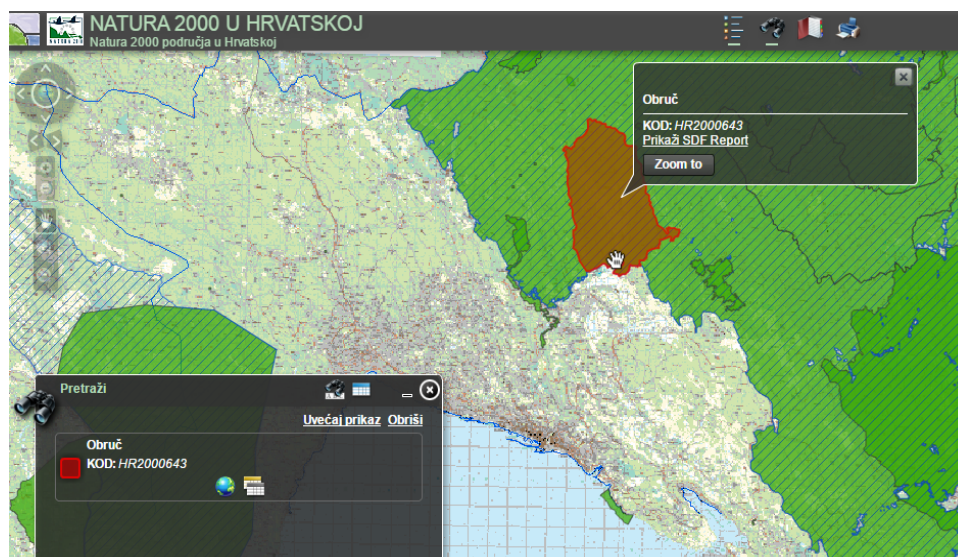

Izvor: Natura 2000, Natura 2000 područja u Hrvatskoj, datum pristupanja 03.09.2015. (<http://natura2000.dzpp.hr/natura/>)

Planina Obruč

Planina Obruč uvrštena je u Ekološku mrežu Republike Hrvatske kao Lokalitet HR 2000634 – POVS područje (područje očuvanja važno za vrste i stanišne tipove) i to radi očuvanja endemskih životinjskih vrsta velika četverocjepa cvilidreta (*Morimus funereus*) i veliki vodenjak (*Triturus carnifex*) te staništa planinskih i pretplaninskih vapnenačkih travnjaka (6170), karbonatnih stijena hazmofitske vegetacije (8210), klekovina bora krivulja (*Pinus mugo*) s dlakavim pješnikom (*Rhododendron hirsutum*) (4070), planinskih i borealnih vriština, suhih kontinentalnih travnjaka koji predstavljaju važne lokalitete za kaćune (*Festuco-Brometalia*) (6210), istočno – submediteranskih suhih travnjaka (*Scorzoneretalia villosae* (62A0)).

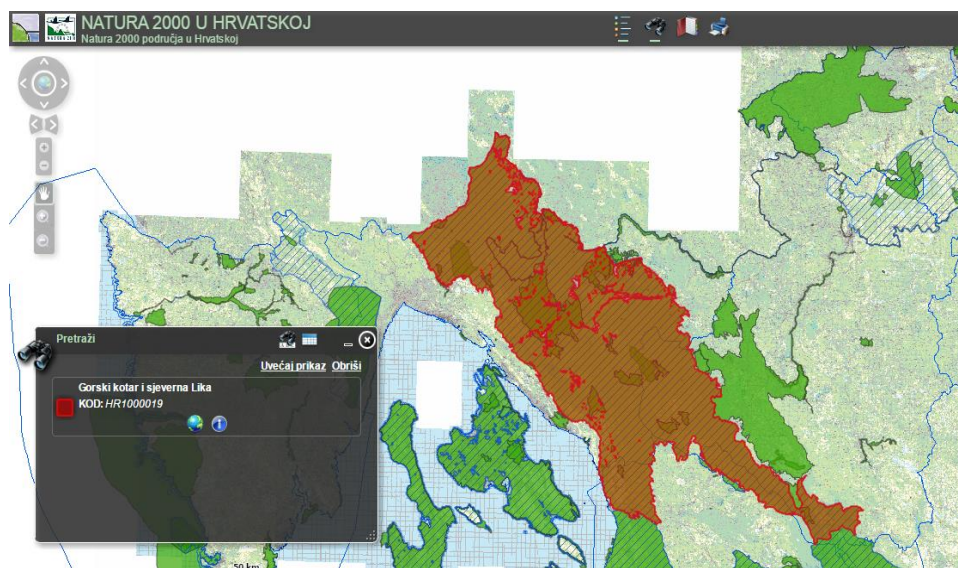
Slika 2.5. Natura 2000: Lokalitet Obruč

Izvor: Natura 2000, Natura 2000 područja u Hrvatskoj, datum pristupanja 03.09.2015. (<http://natura2000.dzpp.hr/natura/>)

Cijelo područje općine Jelenje nalazi se unutar Međunarodno važnoga područje za ptice (HR 1000019), Gorski kotar, Primorje i sjeverna Lika (POP), radi očuvanja mnogobrojnih vrsta ptica poput planinskog djetlića (*Dendrocopus leucotus*), crne žune (*Dryocopus martius*), ševe krunice (*Lullula arborea*), tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) i drugih.

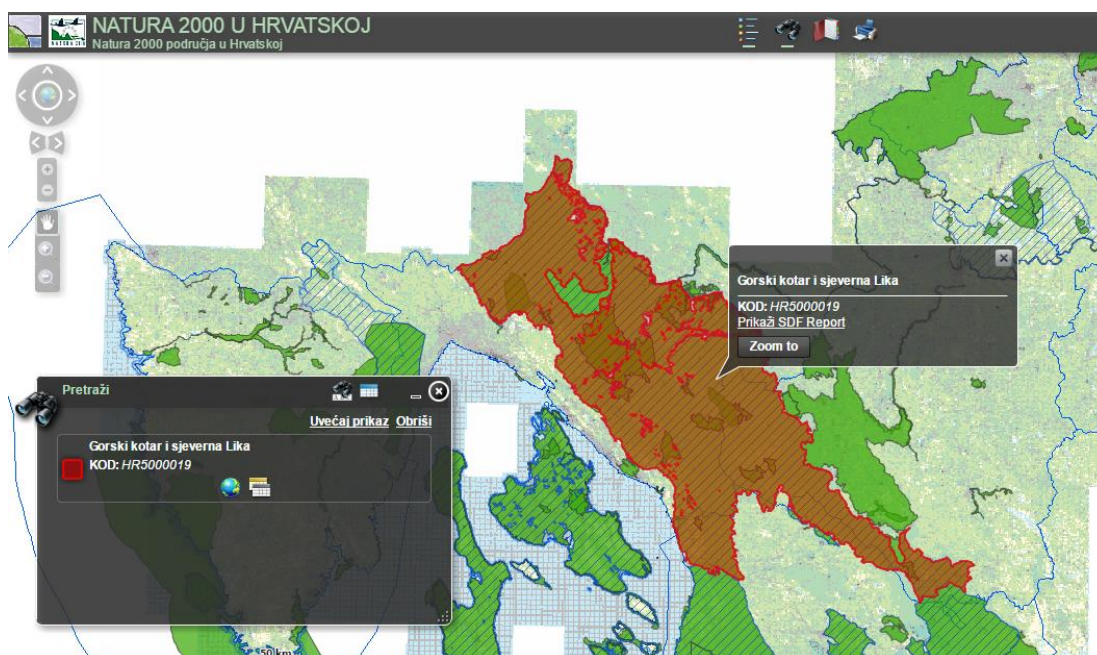
Slika 2.6. Natura 2000: Međunarodno važno područje za ptice, Gorski kotar, Primorje i sjeverna Lika

Izvor: Natura 2000, Natura 2000 područja u Hrvatskoj, datum pristupanja 03.09.2015. (<http://natura2000.dzpp.hr/natura/>)

Gotovo cijelo područje općine Jelenje nalazi se i unutar Područja važnog za ptice i ostale svojte i stanišne tipove (HR 5000019), Gorski kotar, Primorje i sjeverna Lika (POVS) radi očuvanja staništa (sub)mediteranske šume endemičnog crnog bora (9530). To je područje Gorskoga kotara, Primorja i sjeverne Like bitno i za očuvanje risa (*Lynxlynx*), istočne vodendjevojčice (*Coenagion ornatum*), medvjeda (*Ursus arctos*), malog potkovnjaka (*Rhinolophus hipposideros*), cjelolatične žutilovke (*Genista holopetala*), gorskoga potočara (*Cordulegaster heros*), širokouhoga mračnjaka (*Barbastella barbastelleus*) i vuka (*Canis lupus*).

Slika 2.7. Natura 2000: Područja važna za ptice i ostale svojte i stanišne tipove, Gorski kotar, Primorje i sjeverna Lika

Izvor: Natura 2000, Natura 2000 područja u Hrvatskoj, datum pristupanja 03.09.2015. (<http://natura2000.dzpp.hr/natura/>)

Flora i fauna na području općine Jelenje spoj su različitosti primorske i goranske Hrvatske. Brdoviti predjeli Risnjaka smješteni su na sjeveru, dok zapadnim dijelom protječe Rječina sa svojim pritocima. Raznolikost flore i faune nalazimo i na Grobničkom polju.

Područje općine Jelenje obiluje raznovrsnom florom. Dolina Rječine vrlo je vrijedno područje za općinu Jelenje. Bogata je izvorima, u njenom gornjem dijelu prevladavaju bukove šume, a nizvodno se bukove šume izmjenjuju sa šumama hrasta kitnjaka. Iznad izvora Rječine nalazimo tisu i crniku te bukovu šumu s božikovinom. Grobničko polje je područje s manjim brežuljcima,

gdje ovisno o nadmorskoj visini susrećemo raznoliku vegetaciju. Na nižoj nadmorskoj visini prevladava hrast medunac i grab, a na višoj crni grab s jesenskom šašikom. Gorski pojas predstavlja granicu između primorskoga i kontinentalnoga dijela. Od vegetacije nalazimo šume bukve i jele te posebne zajednice bukovo – jelovih šuma gdje je prisutna zajednica šuma jele s milavom, a također nalazimo mješavine s lipom i smrekom. Glavna zona pretplaninskog pojasa je područje od Slovenije do Risnjaka gdje prevladavaju šume bukve i smreke, a nailazimo i na brojne vrtače u kojima se tijekom zimskoga razdoblja dugo zadržava snijeg.

Faunu na području Jelenja karakterizira velika raznolikost zbog samog položaja Općine, odnosno njenoga primorskog i gorskog dijela. U predjelu Nacionalnoga parka Risnjak nalazi se stanište brojnih šumskih životinja, a među najpoznatije ubrajamo jazavca, kunu bjelicu, kunu zaticu, tvora, zeca, medvjeda, zeca i divlju svinju. U gorskom predjelu Općine nalazimo i velik broj jelenske divljači. Bogatstvo ptičjega svijeta čine prepelica pučpura, šljuka brena, šljuka kokošica, a od zaštićenih vrsta nalazimo velikog tetrijeba i lještarku. Ostale zaštićene životinjske vrste koje obitavaju na području Risnjaka i Snježnika su vuk, divlja mačka, vjeverica i ris. Primorski dio Općine stanište je krške i primorske gušterice. Uz Rječinu dolaze vodeni kukci (vretenci, vodencvijet), a u njenom gornjem dijelu od riba nalazimo potočnu pastrvu, peša, zlatnog piora i potočnu mreću. Donji tok rijeke je uništen pa u tom dijelu nema ribljega fonda.

Turističko-ugostiteljske djelatnosti su djelatnosti kroz koje se postojeća kulturno-povijesna i prirodna baština najbolje može valorizirati. Tome pogoduju i čist okoliš i dobre klimatske karakteristike. Turističku djelatnost koja ima vrlo dobru perspektivu treba maksimalno iskoristiti te podići na višu razinu kako bi djelovala i na razvoj ostalih gospodarskih djelatnosti, od proizvodnje suvenira i domaćih proizvoda do sportskih aktivnosti i kulturno-gospodarskih manifestacija.

2.3. Stanje okoliša

Razvoj hrvatske politike ističe očuvanje okoliša kao odrednicu gospodarskoga razvoja. Stoga je u ovom djelu studije analizirano stanje pojedinih čimbenika okoliša te najznačajniji izvori onečišćenja okoliša u općini Jelenje.

2.3.1. Kakvoća zraka

Prema Zakonu o zaštiti zraka (NN 130/11, NN 78/15) određene su mjere i provođenje zaštite te poboljšanje kakvoće zraka u cilju očuvanja zdravlja ljudi. Prema razinama onečišćenosti, s obzirom na propisane granične vrijednosti (GV), ciljne vrijednosti i dugoročne ciljeve, utvrđuju se sljedeće kategorije kvalitete zraka:

- I. Prva kategorija kvalitete zraka – čist ili neznatno onečišćen zrak
- II. Druga kategorija kvalitete zraka - onečišćen zrak

Zavod za javno zdravstvo Primorsko - goranske županije provodi praćenje i kakvoću zraka putem mjernih postaja te podnosi godišnje izvješće Ministarstvu okoliša.

Slika 2.8. Karta mjernih postaja kvalitete zraka

Izvor: <http://www.zzjzpgz.hr/zrak/index.php>

Na području Primorsko - goranske županije ima 15 mjernih postaja, dok na području općine Jelenje nema ni jedne. Mjerne postaje za zrak najbliže općini Jelenje su u Viškovu i Lividragi.

Na navedenim postajama prate se prosječne dnevne koncentracije onečišćujućih tvari kao što su sumporni dioksid, crni dim, lebdeće čestice, metali, ukupna taložna tvar i njihov sastav.

Područje općine Jelenje nema industrijskih zagađenja jer nema niti važnijih gospodarskih subjekata. Kakvoća zraka na području općine Jelenje dobra je i spada u Prvu kategoriju, što znači čist ili neznatno onečišćen zrak gdje nisu prekoračene granične vrijednosti niti za jednu onečišćujuću tvar. Navedeno predstavlja veliku snagu i razvojnu prednost za općinu Jelenje.

2.3.2. Kakvoća vode

Sukladno Državnom planu za zaštitu voda (NN 8/99), dio vodotoka Rječine koji prolazi kroz područje općine Jelenje svrstan je u vode Prve skupine. Vode kategorizirane u prvu skupinu su vode koje se u svom prirodnom stanju ili se nakon dezinfekcije mogu koristiti za piće ili u prehrambenoj industriji. U slučajevima jakih kiša moguće su pojave bakterioloških onečišćenja, karakterističnih za drugu skupinu voda.

Najveći dio Općine ima status vodoopskrbnoga rezervata jer predstavlja glavno područje prihranjivanja i retencije svih riječkih izvora te mu se daje najviša razina zaštite. Unutar vodoopskrbnoga rezervata Rječina – Podkilavac utvrđena je prva zona sanitarne zaštite⁶, odnosno zona strogoga režima zaštite i nadzora. Druga zona sanitarne zaštite proteže se južnim dijelom Općine i prostorom šljunčare Dubina. Ona obuhvaća neposredno slivno područje izvorišta pitke vode (zona istjecanja). Treća zona sanitarne zaštite proteže se istočno i zapadno od druge zone i to je područje prihranjivanja izvorišta. Četvrta zona sanitarne zaštite obuhvaća jugozapadni dio Općine uz granicu s Općinom Viškovo, tj. preostale dijelove slivnih područja izvorišta vode za piće.

⁶ Odluka o zaštiti izvorišta vode za piće u slivu izvora u gradu Rijeci i slivu izvora u Bakarskom zaljevu (<http://www.sn.pgz.hr/default.asp?Link=odluke&id=25654>)

Za praćenje kakvoće voda na području općine Jelenje, kao i na području cijele Primorsko-goranske županije, odgovoran je Nastavni zavod za javno zdravstvo PGŽ-a koji redovito provodi ispitivanje kakvoće voda.

Slika 2.9. Područja ispitivanja kakvoće vode na području grada Rijeke i širega područja

Izvor: Nastavni zavod za javno zdravstvo, datum preuzimanja 09.09.2015. (<http://www.zzjzpgz.hr/vode/index.php?zoom=rijeka>)

Rječina je ugrožena zbog mogućnosti onečišćenja, ponajprije povezanoga uz izravne ispuste septičkih jama, betonizaciju dna korita na pojedinim dijelovima (primjer naselje Trnovica) i sl. Saniranju postojećega stanja treba pristupiti sustavno, na temelju mjera za saniranje zaštićenoga područja. Na području općine Jelenje najviše je ugroženo područje šljunčare Dubina gdje je nestankom šljunčanoga sloja povećan rizik zagađenja podzemnih voda. Oborinske vode, prodirući u podzemlje, ispiru sitne štetne čestice, stvarajući pri tome provodne kanale sve do vapnene

podloge. Na površini se stvaraju ponorski otvori kroz koje oborinska voda ispire i otapa štetne i opasne tvari iz deponiranoga materijala te one odlaze neposrednim poniranjem u podzemlje.

Postojeća hidrocentrala nalazi se u gradu Rijeci (HE Rijeka), dok je uz samu granicu s općinom Jelenje smještena betonska gravitacijska brana Valići. Dugogodišnjim planovima planira se izgradnja akumulacijskoga jezera Kukuljani i nove hidrocentrale Valić, uz granicu s gradom Rijekom. Do izgradnje nije došlo jer energetski i vodni potencijali nisu ugroženi pa se planirani zahvati smatraju rezervama. Za potrebe dimenzioniranja HE Valići potrebno je izraditi bilanciranje toka Rječine te analizu potencijala koji se postiže izgradnjom akumulacije Kukuljani.

Zanimljivo je da se opskrba grada Rijeke pitkom vodom u većem postotku omogućava s izvora Rječine, a da općina Jelenje svoju opskrbu vodom ima iz drugih izvora.

2.3.3. Stanje buke

Na području općine Jelenje mjerenje buke se ne provodi te Općina nema izrađene karte buke ni akcijski plan. Prema Pravilniku zaštite od buke (NN 55/13), općina Jelenje nije obvezna izraditi Akcijski plan jer ne spada u naseljena područja s više od 100.000 stanovnika.

Pretpostavka je da je buka u naseljenim dijelovima u granicama dozvoljenih vrijednosti. Jedini potencijalni izvor buke u blizini općine Jelenje je Automotodrom Grobnik. No, s obzirom da se buka obično javlja u jutarnjim i poslijepodnevnim satima te je prihvatljivoga intenziteta, smatra se da ona ne predstavlja veću smetnju za stanovništvo općine Jelenje.

2.3.4. Odpad

Na području općine Jelenje odvoz komunalnoga otpada obavlja tvrtka „Čistoća“ d.o.o. iz Rijeke. Tvrtka „Čistoća“ raspolaže adekvatnim sustavom transportnih jedinica za sakupljanje i prijevoz otpada. Nakon zatvaranja odlagališta Viševac, komunalni otpad se odvozi i privremeno skladišti u odlagališne kazete faze „o – 1“ ŽCGO Marišćina ⁷.

Tablica 2.1. Količine ukupno sakupljenoga komunalnog otpada na području općine Jelenje

Opis	2011.	2012.	2013.
------	-------	-------	-------

⁷ Plan gospodarenja otpadom u općini Jelenje za razdoblje od 2008. do 2016.

Kg/stanovnik	197	172,58	203
Broj stanovnika obuhvaćen sakupljanjem	5.321	5.321	5.321
Ukupno sakupljeno (preuzeto) u godini (t)	960,98	918,32	1.077,86

Izvor: Izvješće o komunalnom otpadu, datum preuzimanja 10.09.2015. (www.azo.hr)

U 2013. godini na području općine Jelenje ukupno je sakupljeno 1.077,86 t otpada. Na području općine Jelenje sakupljanjem otpada obuhvaćen je 5.321 stanovnik, a na godinu se po stanovniku odlažu 203 kg komunalnoga otpada.

Analizirajući razdoblje od 2011. do 2013. godine, kada je objavljeno posljednje izvješće o komunalnome otpadu, vidljivo je povećanje otpada po stanovniku za 6 kg. U 2012. godini je vidljivo smanjenje ukupno sakupljenoga komunalnog otpada, dok se u 2013. godini količina prikupljenoga otpada povećala za 159,54 t otpada u odnosu na prethodnu godinu.

Tablica 2.2. Očevidnik sakupljenih količina otpada za 2015. godinu

Grad/ Općina ukupno sakupljeno u / t	Miješani kom. otpad 20031	Otpad čišć. ulica 200303	Vrt,park, groblje 200201	Glomazni otpad 200307	Papir 200101	Staklo 200102	Tetarapak 200199	Tekstil 200111	Plastika 200139
Općina Jelenje	1.853,34	0,00	1,34	100,66	25,50	0,50	1,56	3,28	2,20

Izvor: KD Čistoća d.o.o. Rijeka

Na području općine Jelenje dio otpada se odvaja kako bi se kasnije mogao reciklirati. Najviše se odvaja glomazni otpad čije se prikupljanje organizira dva puta mjesečno te papir i bio otpad.

Općina Jelenje ima Plan gospodarenja otpadom za razdoblje od 2008. do 2016. godine u kojemu su navedeni problemi i posljedice neprimjerenoga gospodarenja komunalnim i drugim otpadom. Neke od navedenih posljedica su nepovoljno stanje u prostoru koji je onečišćen raznolikim otpadom te smanjenje kakvoće okoliša.

Kako je navedeno u Planu gospodarenja otpadom, jedan od najvećih problema na području Županije, kao i na području općine Jelenje, jest i dalje vrlo nizak stupanj primarne selekcije, odnosno odlaganje otpada bez prethodne separacije, odlaganje otpada bez prethodne predobrade i analize otpada odnosno eluata. Također veliki problem predstavlja i neodgovarajući način praćenja podataka o količinama, vrstama i načinu postupanja s proizvodnim otpadom.

Pored problema povezanih s primarnom selekcijom, najveći problem općine Jelenje povezan s problematikom gospodarenja otpadom jesu „divlja“ odlagališta ili neuređena odlagališta otpada. Najveće „divlje“ odlagalište na području Općine je bivša šljunčara Dubina u Dražicama koja se proteže na oko 100 hektara. Zemljište šljunčare Dubina je u većinskom vlasništvu Republike Hrvatske te djelomično u privatnome vlasništvu i vlasništvu Općine Jelenje. Za sanaciju tog odlagališta izrađen je projektni zadatak već napravljene studije o Dubini. Naime prema prostornom planu Primorsko - goranske županije na navedenom području predviđena je izgradnja golf terena s pratećim sadržajima.

Trenutačno su kakvoća zraka i vode na prostoru općine Jelenje na zadovoljavajućoj razini. Međutim, sa svrhom osiguranja visoke kakvoće zraka i vode i u budućnosti, potrebno je uvesti određene mjere zaštite. Posebice je ugrožena Rječina zbog prijetnje od raznih oblika onečišćenja. Najveći rizik predstavlja područje bivše šljunčare Dubine, danas „divljega“ odlagališta koje utječe na povećanje opasnosti od zagađenja izvorišta pitke vode za grad Rijeku. Što se tiče otpada, postoje dva problema. Prvi je nedostatak primarnoga razvrstavanja otpada, dok je drugi pojava „divljih“ odlagališta, od kojih je najistaknutiji prethodno spomenuta bivša šljunčara Dubina. Buka je jedan od faktora koji je na vrlo prihvatljivoj razini, međutim, potrebno je izraditi kartu i akcijski plan da bi se takva situacija zadržala. Iako postoje određeni nedostaci i problemi koji se trebaju riješiti, stanje okoliša u općini Jelenje ne ugrožava kvalitetu stanovanja i razvoj područja, već predstavlja određenu prednost za razvoj Općine, prvenstveno u pogledu turističke ponude.

2.4. Infrastruktura

2.4.1. Društvena infrastruktura

Društvena infrastruktura je najvažnija komponenta društvenoga standarda kojom se ostvaruje napredak i razvoj unutar svake zajednice. Ona podiže obrazovnu, kulturnu i znanstvenu razinu, zdravstvenu kulturu i standard cjelokupnoga stanovništva, pridonosi povećanju socijalne skrbi, osigurava nesmetano bavljenje sportskim aktivnostima, pruža rekreaciju i odmor stanovništvu te ostvaruje mnogobrojne društvene ciljeve.

Obrazovnu infrastrukturu općine Jelenje čine Osnovna škola „Jelenje-Dražice“ i Dječji vrtić „Grobnički tići“.

U osnovnoj školi „Jelenje-Dražice“ nastava se održava u dvije zgrade: u Jelenju (za učenike od 1. do 4. razreda) i u Dražicama (za učenike od 5. do 8. razreda).

U općini Jelenje nalazi se i Dječji vrtić „Grobnički tići“ koji djeluje na dvije lokacije: u općini Jelenje te na području općine Mošćenička Draga. Radno vrijeme vrtića je od 6:30 do 17:00 sati što odgovara potrebama roditelja vrtićke djece. U sklopu dječjega vrtića djeluju četiri vrtićke i jedna jaslička skupina.⁸

Zdravstvena zaštita i socijalna skrb na području općine Jelenje organizirana je putem Doma zdravlja PGŽ-a - ispostava Dražice, u sklopu koje djeluju ordinacije opće medicine i stomatološka ordinacija. Na području općine Jelenje djeluje privatna Ljekarna „Milanka Ivandić“, tri privatne stomatološke ordinacije, te privatna ordinacija za obavljanje zdravstvene djelatnosti iz područja plastične kirurgije, zdravstvene njege i rehabilitacije bolesnika dok pedijatar ordinira dva dana u tjednu u prostoru ambulante u Dražicama.

Na području općine Jelenje djeluje i Psihijatrijska bolnica Lopača, jedna od najelitnijih psihijatrijskih bolnica s najvišim standardima smještaja bolesnika.

Turistička zajednica djeluje na području Općine sa sjedištem u Dražicama. Turistička zajednica uvelike pridonosi društvenome standardu koji donosi napredak i razvoj u Općini.

⁸Izvor: Osnovna škola Jelenje-Dražice, datum pristupanja 01.09.2015. (<http://os-drazice.skole.hr/>), Dječji vrtić „Grobnički tići“, datum pristupanja 01.09.2015. (<http://www.vrtic-grobnicki-tici.hr/>)

2.4.2. Sportska infrastruktura

Nositelj prvih sportskih aktivnosti na području Općine bila su sokolska društva.

Sportski klubovi na području općine Jelenje

- Odbojkaški klub „Rječina“
- Boćarski klub „Rječina“
- Boćarski klub „Podhum“
- Klub dizača utega „Rječina 75“
- Pikado Klub „Formula 1“
- Nogometni klub „Rječina“
- Ženski boćarski klub „Rječina“
- Šahovski klub „Rječina“
- Športsko-ribolovni klub „Rječina“
- Boćarski klub „Zoretići“
- Košarkaški klub „Jelenje- Dražice“
- Stolnoteniski klub „Rječina“
- Udruga uzgajivača njemačkih ovčara
- Ženski kuglački klub „Rječina“
- Taekwondo klub „Rječina“- Jelenje

- Planinarsko društvo „Obruč“
- Konjički klub „Vodičajna“
- AutoMoto klub „Grobnik“
- Lovačko društvo „Divokoza“- Jelenje

- Lovačko društvo „Jelen“

Sportski objekti u općini Jelenje

- kuglana Dražice: nalazi se u centru Dražica na Trgu mlikarice, iznad poslovnih prostora. Raspolaze s četiri kuglačke staze, a na tribini se nalaze 64 sjedeća mjesta za gledatelje.
- boćarski jog Podhum
- boćarsli jog Zoretići
- nogometno igralište

Posjetiteljima koji preferiraju zdrav način života i u potrazi su za rekreacijom, na raspolaganju su i brojne biciklističke staze i šetnice, budući da se općina Jelenje može pohvaliti netaknutim prirodnim ljepotama koje privlače zaljubljenike u planinarenje, lov, biciklizam i općenito boravak u prirodi. Na području Općine nalazi se približno 50 km biciklističkih staza, a najpoznatija šetnica dugačka je oko 20 km i vodi od izvora Rječine do grada Rijeke.

Zaljubljenici u konje i osobe s posebnim potrebama mogu uživati u rekreativnom i terapijskom jahanju koje je moguće na dvije lokacije - u Konjičkom klubu „Vodičajna“ u Lukežima te u Konjičkom centru „Linčetovo“ u Lopači.

2.4.3. Komunalna i energetska infrastruktura

Na području općine Jelenje, do uvođenja sustava odvodnje odnosno vodovoda, stanovništvo se vodom opskrbljivalo iz javnih cisterni, odnosno šterni kojih na području Općine ima ukupno devet (pet u Podhumu i po jedna u Dražicama, Jelenju, Podkilavcu i Ratuljama). Godine 1995. na području općine Jelenje završila je gradnja vodoopskrbnoga sustava te je cjelokupnom gospodarstvu i domaćinstvima omogućeno priključenje na javni vodovod.

Voda na područje općine Jelenje dolazi iz vodospreme Vojskovo koja se nalazi na području grada Bakra, a na područje Jelenje dolazi opskrbnim cjevovodom DN 300 mm preko općine Čavle. Prostorom općine Jelenje prolazi i glavni gravitacijski cjevovod DN 1200 mm iz izvora Rječine

koji vodi do vodospreme Streljana. Iz vodospreme Streljana jedan cjevovod ide prema središtu grada Rijeke, dok drugi cjevovod ide do vodospreme Vojskovo odakle se crpi voda za područje općine Jelenje.

Na području općine Jelenje predviđene su 23 crpne stanice za sanitarnu odvodnju, ukupne dužine 43 kilometra i 815 metara te vodovod dužine 34 kilometra i 855 metara.

Općina predviđa projektom dvije kanalizacijske mreže, od kojih je jedna „Dražice – Čavle“, a druga „Dražice – Zastenice“. Obuhvat kanalizacije po mjestima je Jelenje, Lukeži, Podkilavac, Dražice i Podhum.

Planirana rekonstrukcija i izgradnja vodovoda prikazana je na ortofoto prilogu br.1 koji prikazuje “Situaciju planirane rekonstrukcije i izgradnje vodovoda“.

Elektroenergetskom mrežom pokriveno je cijelo područje općine Jelenje. Napajanje električnom energijom obavlja se preko trafostanice Grobnik TS 35/10 (20) kV. Dio mreže izveden je podzemno, a dio nadzemno.

Distribucija električne energije odvija se putem 28 distributivnih trafostanica 10 (20)/0,4 kV koje su smještene unutar područja Općine, a locirane su prema naseljima: Trnovica, Kukuljani, Brnelići, Baštijani, Lubarska, Jelenje 1, Jelenje 2, Martinovo Selo, Lopača, Lukeži, Lukeži 2, Male Dražice, Dražice 1, Dražice 2, Dražice 3, Dražice 4, Dražice 5, Dražice škola, Podkilavac 1, Podkilavac 2, Podhum 1 - nova, Podhum 2, Podhum 3, Podhum 4, Podhum 5, Podhum 6, Zahum. Niskopodna mreža je u većem dijelu nadzemna, rasvjeta je također s nadzemnim instalacijama dok je u jednom djelu zasebna na metalnim stupovima.

Područje općine Jelenje u potpunosti je pokriveno telekomunikacijskim mrežama.

2.4.4. Prometna infrastruktura

Glavna prometnica koja povezuje sva naselja općine Jelenje je županijska cesta Ž 5055. Prometna infrastruktura - Ž 5055 ima minimalne tehničke uvjete do Jelenja kao i od Mileša do Trnovice. Prometnica Ž 5055 koja prolazi kroz mjesta Ratulje i Lubarska nema minimalno tehničke uvjete. Ostali dio prometnice prolazi kroz sljedeća naselja: Ratulja, Lubarske, Brnelića, Milaša i Trnovice.

Dionica ceste između Jelenja i Ratulja rekonstruirana je krajem 90-ih godina. Lokalna cesta Lubarska - Martinovo selo - Lopača - Drenova - Pašac zbog klizišta onesposobljena je za promet čime su znatnom broju stanovnika općine Jelenje udaljeniji grad Rijeka, općina Viškovo, grad Kastav i općina Klana. Kroz mjesto Trnovice cesta je širine 2.5 m dok je preko Rječine izgrađen most ograničene nosivosti. Od mjesta Trnovice do Saršona cesta ne zadovoljava uvjete kategorizacije županijske ceste.

Do pojedinih naselja lokalne ceste prilaze sa županijskih cesta kroz naselja Dražice i Podhum. U naseljima Dražice, Jelenje i Podhum formirana je mreža dvosmjernih i jednosmjernih ulica te prilaznih putova.

Područje općine Jelenje ima dobru prometnu mrežu što olakšava svakodnevni život i rad lokalnog stanovništva.

Na području općine Jelenje nalaze se sljedeće prometnice:

- dio županijske ceste Ž 5055 Viškovo (Ž 5025) - Saršoni - Trnovica - Dražice - Čavle (D40),
- županijska cesta Ž 5026 Jelenje (Ž 5055) - Lukeži - Lopača - Ž 5017,
- županijska cesta Ž 5027 Podkilavac – (Ž 5055) - Dražice,
- županijska cesta Ž 5028 Jezero (Ž 5055) - Soboli (D 40),
- lokalna cesta L 58019 Kukuljani - Zoretići – Trnovica (Ž 5055),
- lokalna cesta L 58020 Lubarska (Ž 5055) - Martinovo Selo - Ž 5026,
- lokalna cesta L 58021 Dražice (Ž 5055) - Podhum (Ž 5028)

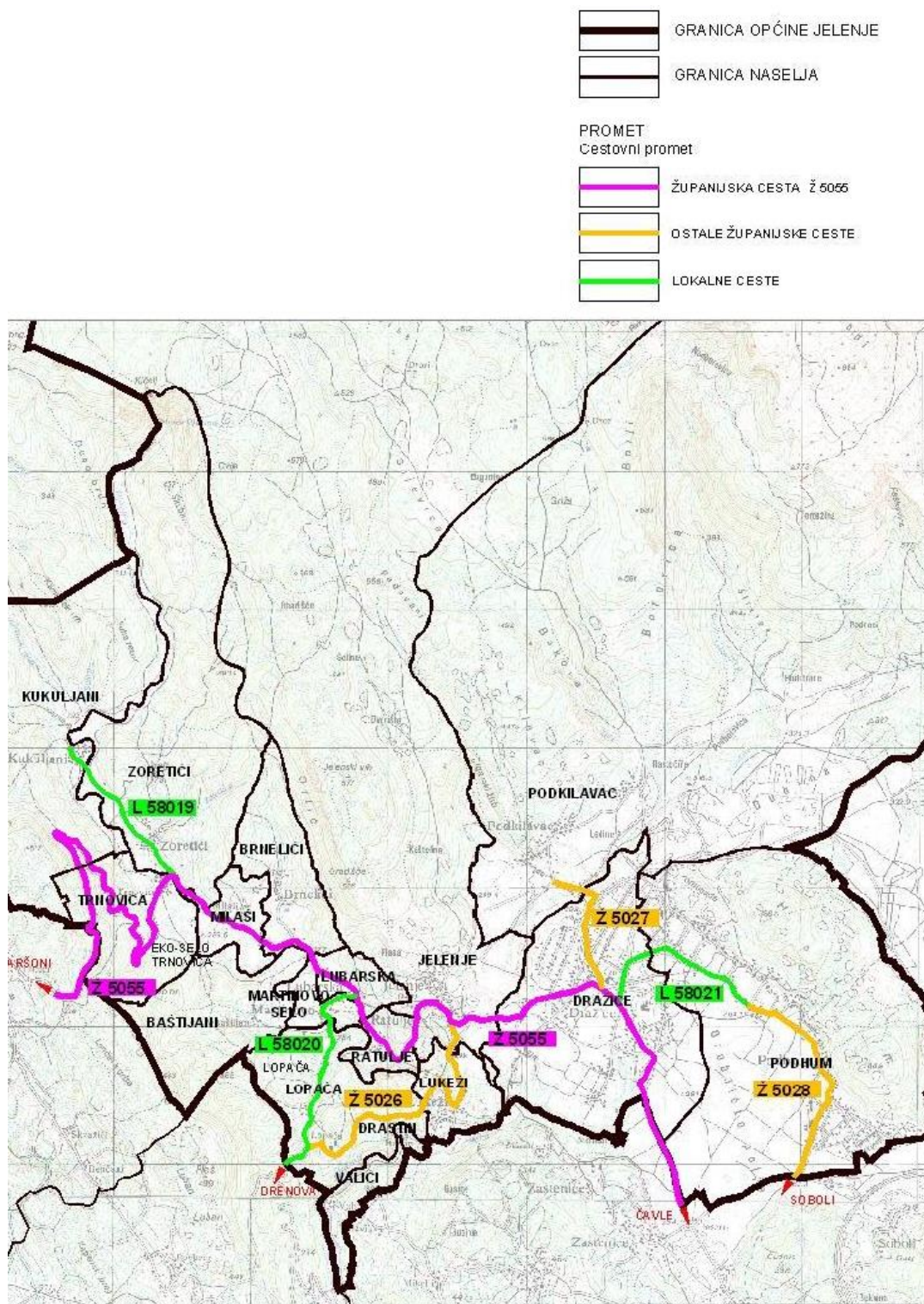
Nerazvrstane ceste

Nerazvrstane ceste pod upravom su i mjerodavnošću Općine Jelenje, a sistematskim planom rekonstrukcija treba ih privesti kvalitetnijem funkcioniranju. Planom su predviđene i nove dionice nerazvrstanih cesta, planskog koridora 10 - 30 m, a to su:

- cesta na sjevernom dijelu NA1 Dražice, uz postojeću zonu poslovne namjene K11, duljine 605 m,

- spoj sa županijske ceste Cavle – Dražice – Lopaca – Drenova prema južnom dijelu građevinskoga područja NA1 Dražice (na lokaciji Nartic), duljine 372 m,
- cesta unutar građevinskog područja NA 5 Jelenje, na predjelu Jelenski vrh, duljine 195 m,
- planirani spoj postojeće ceste u naselju NA 5 Jelenje (ispod crkve Sv. Mihovila), duljine 157 m,
- cesta u dijelu građevinskoga područja NA 12 Podhum, na predjelu Podprogoni, duljine 344 m,
- novi dijelovi cesta u NA 13 Potkilavac, duljine 445 m.

Slika 2.10. Ceste na području općine Jelenje

Izvor: Prostorni plan uređenja općine Jelenje - prikaz sustava prometa općine Jelenje, datum pristupanja 02.09.2015.

2.4.5. Poslovna infrastruktura

(1) Prostornim planom uređenja predviđene su sljedeće zone poslovne namjene:

Dražice (K11), izgrađeno, površine 1,08 ha,

Lukeži (K12), izgrađeno, površine 0,69 ha,

Lopača (K13), izgrađeno, površine 0,51 ha,

Podhum (K14), pretežito izgrađeno, površine 2,42 ha,

Podhum (K15), neizgrađeno, površine 5,25 ha.

(2) Izgradnja u građevinskome području zone Podhum (K14) moguća je samo temeljem detaljnoga plana uređenja (DPU 3), u skladu s odredbama članka 41.

(3) Izgradnja u građevinskome području zone Podhum (K15) moguća je samo temeljem urbanističkoga plana uređenja (UPU 3), u skladu s odredbama članka 41.

(4) Unutar ostalih zona gospodarske namjene (poslovne) moguća je rekonstrukcija postojećih građevina u postojećim gabaritima (tlocrtno i visinski), a za novu izgradnju vrijede odredbe članka 41.

Jedina predviđena poslovna zona je zona Podhum K15, uz automotodrom. Ostale zone su izgrađene i uglavnom u radu (osim zone Podhum K14). Planiranje izgradnje poslovnih sadržaja unutar naselja moguće je za sadržaje koji su spojivi s naseljem, njegovim načinom života i strukturom. Nikakvi sadržaji proizvodnje i poslovnosti većih gabarita nisu mogući (u to ulaze trgovački i bilo kakvi uslužni sadržaji većih gabarita). Za svaku proizvodnu ili poslovnu namjenu koja nije spojiva s naseljem, proizvodi buku, izaziva zagađenja zraka, privlači veći promet, zauzima znatne površine za poslovanje i sl., potrebno je definirati zasebnu zonu gradnje. Na ovom prostoru, formiranje nove poslovne zone u kojoj bi se pojavili zagađivači je upitno i zahtjeva analizu prostora.

Javno poduzeće u općini Jelenje je Hrvatska pošta - centar Rijeka. Podaci ostalih poduzeća iskazuju se zbirno u matičnim sjedištima, najčešće u Rijeci i Zagrebu pa stoga nisu navedeni u pokazateljima o zaposlenosti ili financijskim rezultatima poslovanja.

U općini Jelenje dostupni su svi primarni sadržaji potrebni za neometano društveno i gospodarsko funkcioniranje sredine, poput pošte, banke, trgovine te institucija zdravstvene skrbi. Prometna povezanost je na zadovoljavajućoj razini, a glavna je prednost blizina grada Rijeke i riječke luke. Potrebno je dodatno razvijati postojeću turističku infrastrukturu sa svrhom što boljeg iskorištenja i razvoja te djelatnosti, a postojeću društvenu infrastrukturu treba maksimalno iskoristiti za dobrobit i povećanje kvalitete života stanovnika Općine.

3. DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA

Budući da se u okviru suvremene ekonomske znanosti i politike ističe da je stanovništvo jedan od najvažnijih faktora gospodarskoga razvoja, prilikom sagledavanja ukupnih razvojnih potencijala određenoga lokaliteta nužno je uzeti u obzir i prirodna, migracijska te strukturna obilježja njegova stanovništva, kao temeljnih odrednica raspoloživosti i kvalitete demografskoga potencijala. Sukladno tome, u ovom dijelu rada analizirani su relevantni pokazatelji demografskoga razvoja općine Jelenje.

3.1. Kretanje stanovništva

U proteklih 150 godina na području općine Jelenje zastupljeni su pozitivni ukupni populacijski trendovi, što je u skladu s generalnim demografskim trendovima na razini Županije i Republike Hrvatske. U međupopisnom razdoblju 1857.-1869. zabilježena je negativna stopa rasta stanovništva od 6,84%, što ujedno predstavlja i jedini zabilježeni pad u broju stanovnika sadašnje općine Jelenje sve do razdoblja Drugoga svjetskog rata, do kada je prema podacima iz svih popisnih godina stanovništvo općine Jelenje permanentno raslo. Opća ratna zbivanja na prostoru Hrvatske za vrijeme Drugoga svjetskog rata nepovoljno su se odrazila na demografska kretanja na području općine Jelenje te se u razdoblju 1931.-1948. stanovništvo Općine smanjilo za 25,10%, što je i najveći zabilježeni pad toga demografskog pokazatelja u cjelokupnom promatranom razdoblju. Nakon Drugoga svjetskog rata, analogno prosječnim demografskim kretanjima na

nacionalnoj i županijskoj razini, nastupa trend kontinuiranoga demografskog rasta Općine koji, osim međupopisnog razdoblja 1971.-1981. kada se u Općini bilježi pad broja stanovnika od 3,20%, ni do danas nije zaustavljen. Može se reći da razdoblje od 1991. do 2001. godine predstavlja prijelomnu točku u pozitivnoj demografskoj divergenciji u odnosu na nacionalni i županijski prosjek, s obzirom da je u općini Jelenje zabilježen porast broja stanovnika od 6,39%, dok je u istom razdoblju došlo do pada broja stanovnika Županije i Republike Hrvatske (od 5,45% i 7,25%). Navedeni trendovi nastavljani su i u posljednjem međupopisnom razdoblju (cf. tablica 3.1. i grafikon 3.1.).

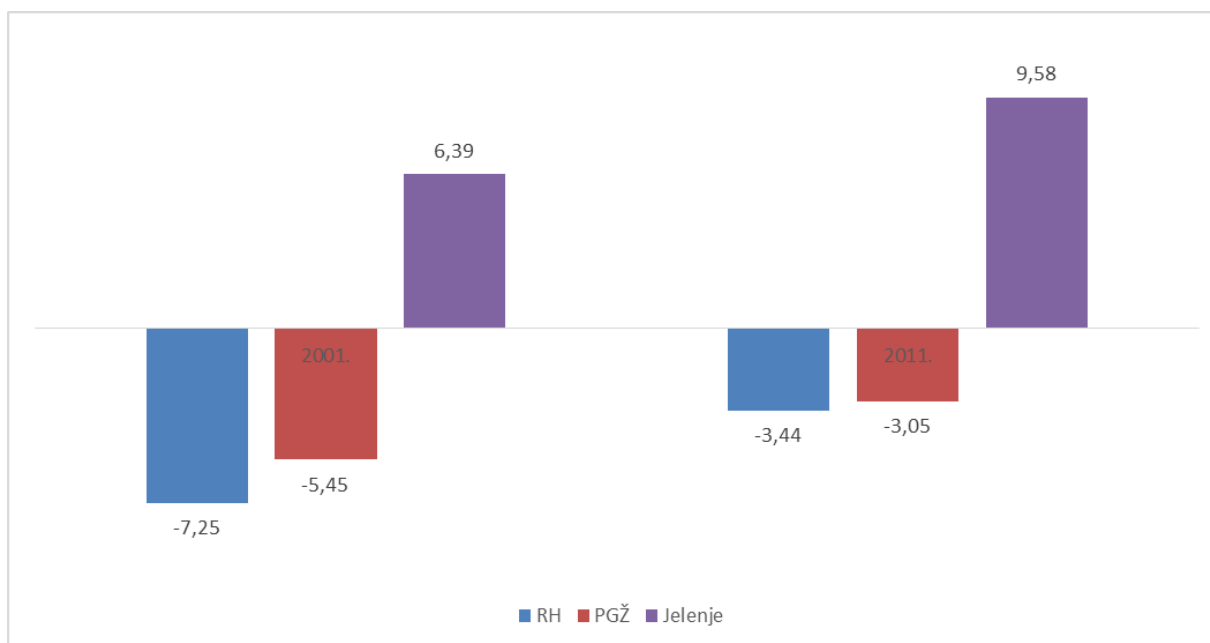
Tablica 3.1. Ukupan broj stanovnika Republike Hrvatske, Primorsko-goranske županije i općine Jelenje prema popisima stanovništva 1857.-2011.

Godina	RH			PGŽ			Jelenje		
	Broj stanovnika	Indeks 1857.=100	Međupopisna stopa rasta/pada	Broj stanovnika	Indeks 1857.=100	Međupopisna stopa rasta/pada	Broj stanovnika	Indeks 1857.=100	Međupopisna stopa rasta/pada
1857.	2.181.499	100,00	-	165.503	100,00	-	3.333	100,00	-
1869.	2.398.292	109,94	9,94	173.038	104,55	4,55	3.105	93,16	-6,84
1880.	2.506.228	114,89	4,50	179.246	108,30	3,59	3.339	100,18	7,54
1890.	2.854.558	130,85	13,90	198.934	120,20	10,98	3.716	111,49	11,29
1900.	3.161.456	144,92	10,75	217.653	131,51	9,41	3.963	118,90	6,65
1910.	3.460.584	158,63	9,46	239.354	144,62	9,97	4.203	126,10	6,06
1921.	3.443.375	157,84	-0,50	223.640	135,13	-6,57	4.212	126,37	0,21
1931.	3.785.455	173,53	9,93	237.748	143,65	6,31	4.733	142,00	12,37
1948.	3.779.858	173,27	-0,15	207.635	125,46	-12,67	3.545	106,36	-25,10
1953.	3.936.022	180,43	4,13	216.781	130,98	4,40	3.769	113,08	6,32
1961.	4.159.696	190,68	5,68	240.621	145,39	11,00	4.129	123,88	9,55
1971.	4.426.221	202,90	6,41	270.660	163,54	12,48	4.562	136,87	10,49
1981.	4.601.469	210,93	3,96	304.038	183,71	12,33	4.416	132,49	-3,20
1991.	4.784.265	219,31	3,97	323.130	195,24	6,28	4.584	137,53	3,80
2001.	4.437.460	203,41	-7,25	305.505	184,59	-5,45	4.877	146,32	6,39
2011.	4.284.889	196,42	-3,44	296.195	178,97	-3,05	5.344	160,34	9,58

Izvor: Izračun autora na temelju popisa stanovništva RH koji su objavljeni na mrežnim stranicama DZS-a.

U zadnja dva popisna razdoblja evidentne su izrazito pozitivne ukupne populacijske tendencije na području općine Jelenje, koje su suprotne kretanjima u broju stanovnika na razini Hrvatske i Primorsko-goranske županije (cf. grafikon 3.1.).

Grafikon 3.1. Međupopisna stopa promjene broja stanovnika (%) u Republici Hrvatskoj, Primorsko-goranskoj županiji i općini Jelenje 2001. i 2011. godine

Izvor: Obrada autora na temelju podataka preuzetih iz tablice 3.1.

U razdoblju od 2001. do 2011. godine broj stanovnika u Republici Hrvatskoj smanjio se za 3,44%, a u Županiji za 3,05%, dok je u općini Jelenje došlo do povećanja broja stanovnika za čak 9,58%. Iznadprosječno povećanje broja stanovnika u posljednja dva popisna razdoblja na području Općine utjecao je na smanjenje negativne razlike u gustoći naseljenosti između općine Jelenje i usporednih viših teritorijalnih jedinica. Godine 2001. gustoća naseljenosti na području općine Jelenje iznosila je 44,74 stanovnika na km², odnosno 47,45% manje od PGŽ-a i 42,94% manje od Republike Hrvatske, a 2011. godine bila je 49,03 stanovnika na km² odnosno 40,61% manje od PGŽ-a i 35,25% manje od Republike Hrvatske (cf. Tablica 3.2.). U istom se desetogodišnjem razdoblju povećao i udio stanovništva općine Jelenje u ukupnom stanovništvu Primorsko-goranske županije i to za cca. 0,21 postotnih bodova.

Tablica 3.2. Gustoća naseljenosti (broj stanovnika na km²) u Republici Hrvatskoj, Primorsko-goranskoj županiji i općini Jelenje u popisnim godinama 1971. – 2011. godine

Teritorijalna cjelina	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.	Indeks 2011./1971.	Indeks 2011./2001.
RH	78,21	81,31	84,54	78,41	75,71	96,8	96,6
PGŽ	75,43	84,74	90,06	85,15	82,55	109,4	97,0
Jelenje	41,85	40,51	42,06	44,74	49,03	117,1	109,6

Izvor: Izračun autora na temelju popisa stanovništva RH koji su objavljeni na mrežnim stranicama DZS-a.

Zabrinjavajuće je, međutim, to što su recentna pozitivna populacijska kretanja isključivo posljedica povoljnoga mehaničkog kretanja stanovništva (i.e. pozitivnog migracijskog salda), stoga postoji rizik od intenziviranja utvrđene negativne biodinamike lokalnoga stanovništva, što je trenutačno i kritično obilježje cjelokupnoga stanovništva Primorsko-goranske županije. Ako u narednim desetljećima i dalje bude prisutan negativni prirodni prirast lokalnoga stanovništva, postoji opasnost od narušavanja inherentne sposobnosti prirodne obnove stanovništva općine Jelenje u dugom roku, što u konačnici može negativno utjecati na lokalnu demografsku sliku (cf. tablica 3.3.).

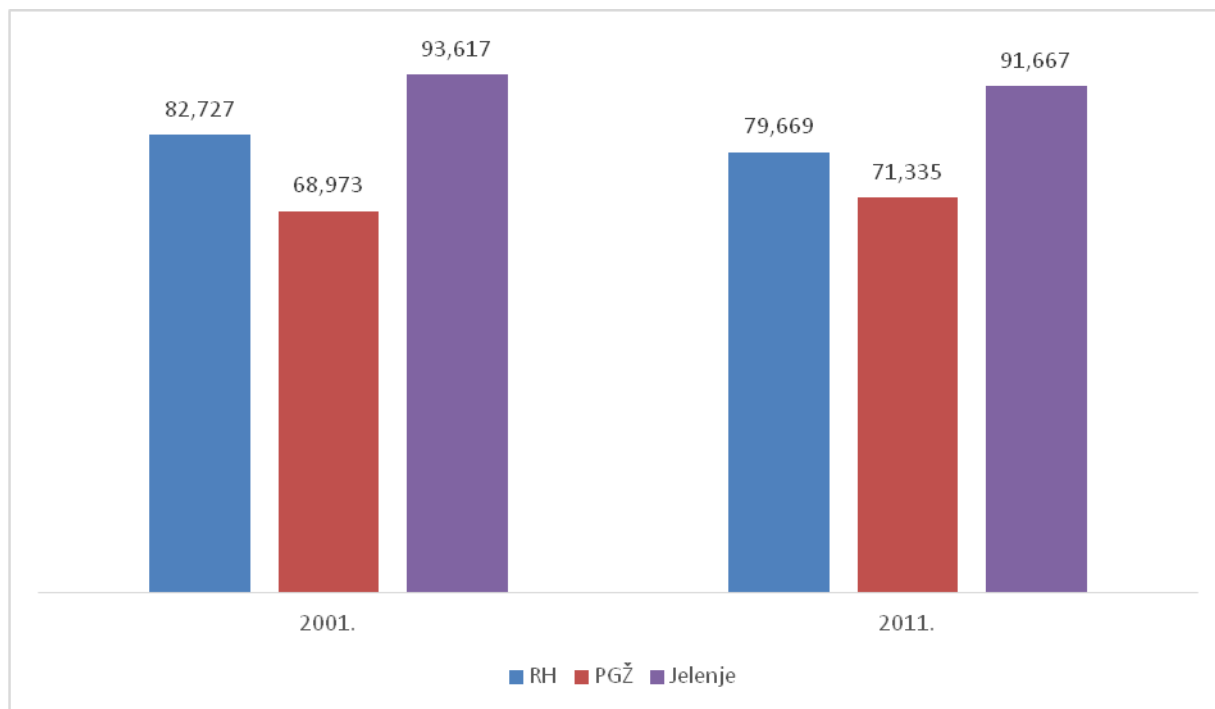
Tablica 3.3. Mehaničko i prirodno kretanje stanovništva u Republici Hrvatskoj, Primorsko-goranskoj županiji i općini Jelenje u međupopisnim razdobljima 1991.-2001. i 2001.-2011.

Teritorijalna cjelina	Promjena broja stanovnika u razdoblju 1991.-2001.			Promjena broja stanovnika u razdoblju 2001.-2011.		
	<i>Ukupna promjena</i>	<i>Prirodna promjena</i>	<i>Migracijski saldo</i>	<i>Ukupna promjena</i>	<i>Prirodna promjena</i>	<i>Migracijski saldo</i>
RH	-346.805	-28.757	-318.048	-152.571	-96.310	-56.261
PGŽ	-17.625	-	-	-9.310	-10.211	901
Jelenje	293	-	-	467	-70	537

Izvor: Izračun autora na temelju službene vitalne statistike i popisa stanovništva RH koji su objavljeni na mrežnim stranicama DZS-a.

Pogoršanje biodinamike lokalnoga stanovništva najbolje se može sagledati kroz promjenu vrijednosti vitalnoga indeksa Općine u posljednjem popisnom razdoblju (c.f. grafikon 3.2.).

Grafikon 3.2. Vitalni indeks Republike Hrvatske, Primorsko-goranske županije i općine Jelenje u 2001. i 2011. godini

Izvor: Obrada autora na temelju podataka preuzetih iz Statističkih priopćenja Pr. 7.1.1. 2002. i 2014. koja su objavljena na mrežnim stranicama DZS-a.

U posljednjih 10 godina vitalni indeks općine Jelenje smanjio se za 2,08%, dosegnuvši u 2011. godini vrijednosnu razinu od 91,7 što govori da na devet živorođenih stanovnika u Općini približno dolazi deset umrlih stanovnika. Takav omjer nataliteta i mortaliteta predstavlja pozitivno odstupanje od županijskoga (za 28,5%) i državnoga prosjeka (za 15,05%), ali istovremeno ukazuje na mogući rizik depopulacije općine Jelenje u sljedećih nekoliko desetljeća. U tom smislu, ako nositelji razvoja općine Jelenje ne osiguraju pretpostavke za poticanje reprodukcije lokalnoga stanovništva, postoji realna opasnost od smanjivanja općinske populacijske baze u doglednoj budućnosti, osobito dođe li do nepovoljnih migracijskih kretanja na području Općine.

Prema statistici kretanja broja kućanstava u posljednjem međupopisnom razdoblju utvrđen je rast broja kućanstava na području općine Jelenje za 13,4%, što je znatno izraženija stopa rasta u broju kućanstava u odnosu na Županiju (5,3%) i državni prosjek (2,8%). Navedena tendencija ukazuje

da su relativno povoljne ukupne životne okolnosti u općini Jelenje i njezinom bližem okruženju motivirale mlado i doseljeno stanovništvo da osnuju vlastito kućanstvo (cf. tablica 3.4.).

Tablica 3.4. Ukupan broj osoba i broj kućanstava u Republici Hrvatskoj, Primorsko-goranskoj županiji i općini Jelenje 2001. i 2011. godine.

Teritorijalna cjelina	Broj osoba			Broj kućanstava		
	2001.	2011.	Indeks 2011./2001.	2001.	2011.	Indeks 2011./2001.
RH	4.437.460	4.246.313	95,7	1.477.377	1.519.038	102,8
PGŽ	305.505	293.927	96,2	111.162	117.009	105,3
Jelenje	4.877	5.325	109,2	1.703	1.932	113,4

Izvor: Izračun autora na temelju Popisa stanovništva RH 2001. i 2011. koji su objavljeni na mrežnim stranicama DZS-a.

Međutim, budući da porast broja kućanstava u posljednjem popisnom razdoblju nije popratilo intenziviranje prirodne obnove lokalnoga stanovništva, došlo je do pogoršavanja starosne strukture stanovništva Općine koja je, uz obrazovnu strukturu lokalnoga stanovništva, detaljnije elaborirana u sljedećem poglavlju.

3.2. Dobna i obrazovna struktura stanovništva

Pored pozitivne divergencije agregatnih pokazatelja ukupnih populacijskih kretanja na području općine Jelenje u usporedbi s prosjekom viših teritorijalnih razina, omjeri između pojedinih dobnih kontingenata u starosnoj strukturi stanovništva općine Jelenje također ukazuju na relativno povoljnije demografsko stanje Općine u odnosu na županijsku i nacionalnu razinu. (cf. tablica 3.5.).

Tablica 3.5. Pokazatelji starosti stanovništva u 2001. i 2011. godini

Adm. Jedinica	Koeficijent starosti*			Indeks starenja**			Prosječna starost		
	2001.	2011.	Indeks 2011./2001.	2001.	2011.	Indeks 2011./2001.	2001.	2011.	Indeks 2011./2001.
RH	21,6	24,1	111,6	90,7	115,0	126,8	39,3	41,7	106,1
PGŽ	22,6	26,6	117,7	109,4	155,3	142,0	41,0	43,9	107,1
Jelenje	19,2	20,8	108,3	85,2	108,4	127,2	39,1	41,3	105,6

Izvor: Izračun autora na osnovi Popisa stanovništva 2001. i 2011. koji su objavljeni na mrežnim stranicama DZS-a.

**Indeks starenja* je postotni udio koji se izračunava kao odnos broja osoba starih 60+ godina i broja osoba starih 0-19 godina. Indeks veći od 40% ukazuje da je stanovništvo određenoga područja u procesu demografskoga starenja.

***Koeficijent starosti* prikazuje udio osoba starih 60+godina u ukupnom stanovništvu. Pokazatelj je razine starenja, a nakon što prijeđe vrijednost od 12% smatra se da je stanovništvo promatranoga područja u procesu demografskoga starenja.

Iako prema sva tri odabrana indikatora starosti općina Jelenje relativno bolje stoji od prosjeka županije i nacionalnoga prosjeka, važno je naglasiti da je, pored toga što u obje promatrane popisne godine svi starosni indikatori Općine znatno premašuju granične vrijednosti, utvrđena i tendencija njihovoga pogoršavanja, što upućuje na ubrzavanje procesa starenja ukupne populacije u općini Jelenje. U zadnjem međupopisnom razdoblju prosječna starost na području općine Jelenje povećala se za 5,6% (RH za 6,1%, PGŽ za 7,1%), indeks starenja za 27,2% (RH 26,8%, PGŽ za 42%), a koeficijent starosti za 8,3% (RH za 11,6%, PGŽ za 17,7%). Dakle, s obzirom na to da jedan od tri osnovna pokazatelja starosti stanovništva općine Jelenje raste dinamikom bržom od državnoga/županijskoga prosjeka, a kod ostalih se pokazatelja smanjuju pozitivna odstupanja od prosječnih vrijednosti za više teritorijalne jedinice, sasvim je jasno da se općina Jelenje u smislu starenja stanovništva sve više približava negativnim tendencijama koje su prisutne u Republici Hrvatskoj i Primorsko-goranskoj županiji.

To se može vidjeti i kroz različitu zastupljenost pojedinih dobnih razreda u ukupnoj strukturi stanovništva općine Jelenje u usporedbi s Republikom Hrvatskom i Primorsko-goranskom županijom (cf. tablica 3.6.).

Tablica 3.6. Dobna struktura stanovništva Republike Hrvatske, Primorsko-goranske županije i općine Jelenje prema Popisu stanovništva 2011.

Dobni razredi	RH		PGŽ		Jelenje	
	Broj	Udio	Broj	Udio (%)	Broj	Udio (%)
0-4	212.709	4,96	12.518	4,23	263	4,92
5-9	204.317	4,77	11.761	3,97	247	4,62
10-14	235.402	5,49	12.688	4,28	234	4,38
Kontingent mladih	652.428	15,22	36.967	12,48	744	13,92
15-19	244.177	5,70	13.792	4,66	281	5,26
20-24	261.658	6,11	16.780	5,67	303	5,67
25-29	289.066	6,75	20.121	6,79	424	7,93
30-34	294.619	6,88	21.370	7,21	391	7,32
35-39	284.754	6,65	19.565	6,61	356	6,66
40-44	286.933	6,70	19.268	6,51	384	7,19
45-49	307.561	7,18	21.121	7,13	413	7,73
50-54	320.502	7,48	23.607	7,97	470	8,79
55-59	311.818	7,28	24.773	8,36	467	8,74
60-64	272.740	6,37	22.827	7,71	359	6,72
Radni contingent	2.873.828	67,10	203.224	68,62	3.848	72,01
65-69	202.002	4,71	14.283	4,82	189	3,54
70-74	212.401	4,96	15.879	5,36	236	4,42
75-79	175.526	4,10	13.081	4,42	180	3,37
80-84	108.104	2,52	7.905	2,67	105	1,96
85-89	47.641	1,11	3.811	1,29	34	0,64
90-94	10.758	0,25	825	0,28	6	0,11
95 i više	2.201	0,05	220	0,07	2	0,04
Starački contingent	758.633	17,70	56.004	18,91	752	14,07
Ukupno	4.284.889	100,00	296.195	100,00	5.344	100,00

Izvor: Obrada autora na osnovi Popisa stanovništva 2011. objavljenog na mrežnim stranicama DZS-a.

U posljednjoj popisnoj godini u općini Jelenje je zabilježena relativno povoljnija dobna struktura stanovništva u odnosu na hrvatski i županijski prosjek, a prema kojoj je evidentno da stanovništvo Općine ima manji udio staračkoga kontingenta te veći udio radnoga kontingenta. Međutim,

nepovoljno je to što, s jedne strane, Općina ima relativno slabiju zastupljenost mladoga kontingenta u odnosu na prosjek Republike Hrvatske, a s druge strane, što najveći udjel u radnom kontingentu čini dobna skupina od 50 do 64 godine, koja ujedno dominira i u ukupnoj strukturi stanovništva (24,25%). To znači da će prema starosnom kriteriju znatan dio općinskoga stanovništva u sljedećim popisnim razdobljima izgubiti radnu sposobnost. Budući da kontingent mladih predstavlja izvore nove radne snage i budućih nositelja društveno-gospodarskoga razvoja, nastavak zabilježenoga negativnog prirodnog prirasta mogao bi u budućnosti utjecati na smanjenje raspoložive radne snage na području općine Jelenje.

Jedino gdje u demografskom smislu postoji evidentno zaostajanje općine Jelenje u odnosu na Županiju i Republiku Hrvatsku je obrazovna struktura stanovništva. Prema podacima za 2011. godinu, najveće zaostajanje u obrazovanosti stanovništva općina Jelenje ima u tercijarnom obrazovanju – 9,66 postotna boda manji udio visokoobrazovanoga stanovništva u odnosu na PGŽ i 5,97 postotnih bodova manji udio visokoobrazovanoga stanovništva u odnosu na RH (cf. tablica 3.7.). Budući da se u uvjetima rastuće tehnologije i tehnološkoga napretka visokoobrazovana radna snaga nameće kao jedan od ključnih čimbenika društveno-ekonomskoga razvoja, relativno slaba zastupljenost i nepovoljna struktura visokoobrazovanoga stanovništva u općini Jelenje u odnosu na državni/županijski prosjek umanjuje pretpostavke za razvoj modernije strukture lokalnoga gospodarstva.

Tablica 3.7. Obrazovna struktura stanovništva Republike Hrvatske, Primorsko-goranske županije i općine Jelenje starog 15 i više godina u 2011. godini

Administrativna jedinica	Ukupno	Bez škole	1-3 razreda osnovne škole	4-7 razreda osnovne škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje				Nepoznato
							Svega	Stručni studij	Sveučilišni studij	Doktorat znanosti	
RH	3.632.461	62.092	34.786	249.081	773.489	1.911.815	595.233	212.059	371.472	11.702	5.965
%	100,00	1,71	0,96	6,86	21,29	52,63	16,39	5,84	10,23	0,32	0,16
PGŽ	259.228	1.732	1.108	10.815	43.267	149.668	52.036	19.059	32.000	977	602
%	100,00	0,67	0,43	4,17	16,69	57,74	20,07	7,35	12,34	0,38	0,23
Jelenje	4.600	36	32	235	1.030	2.768	479	233	240	6	20
%	100,00	0,78	0,70	5,11	22,39	60,17	10,41	5,07	5,22	0,13	0,43

Izvor: Obrada autora na osnovi Popisa stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku.

Na temelju iznesenih rezultata analize dinamike i strukturnih promjena stanovništva, na kraju ovoga dijela studije može se zaključiti da u pogledu demografskoga stanja u općini Jelenje postoje generalno pozitivni populacijski trendovi, uz napomenu da je utvrđeno blago pogoršavanje starosne strukture lokalnoga stanovništva i relativno veliko zaostajanje obrazovne strukture lokalnoga stanovništva u odnosu na nacionalni, a posebno županijski prosjek, što u kontekstu poticanja djelatnosti koje zahtijevaju visoko obrazovanu radnu snagu može predstavljati razvojno ograničenje Općine.

4. STANJE GOSPODARSTVA

U ovome poglavlju, temeljem dostupnih financijskih i makroekonomskih pokazatelja, izvršena je analiza gospodarstva općine Jelenje. Analizom su obuhvaćeni pokazatelji poslovanja poduzetnika Općine te kretanje ukupne zaposlenosti i nezaposlenosti u lokalnom gospodarstvu u razdoblju od 2008. do 2014. godine. Također, sagledana su i strukturalna obilježja sektora obrtništva.

4.1. Poduzetništvo

Poduzetništvo općine Jelenje analizirano je na temelju podataka o strukturi i kretanju financijskih rezultata, investicijske aktivnosti, prosječnih plaća, broja zaposlenih i broja poslovnih subjekata te ostvarenoj vrijednosti imovine i kapitala poduzetnika u razdoblju od 2008. do 2014. godine, kako na razini cjelokupnoga poduzetničkog sektora Općine, tako i na razini pojedinih djelatnosti.

4.1.1. Financijski rezultati poduzetnika

Kretanja u lokalnom gospodarstvu ocijenjena su na temelju financijskih rezultata poduzetnika (obveznika poreza na dobit) koji imaju sjedište na području općine Jelenje (cf. Tablica 4.1.). Agregirani financijski pokazatelji poduzetnika izračunati su na temelju službenih podataka Financijske agencije (dalje u tekstu: FINA) i strukturirani su prema važećoj Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD 2007.)⁹.

⁹ Nacionalnom klasifikacijom djelatnosti (NKD 2007.) obuhvaćene su sljedeće djelatnosti: **A** – Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo; **B** – Rudarstvo i vađenje; **C** – Prerađivačka industrija; **D** – Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija; **E** – Opskrba vodom; Uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša; **F** – Građevinarstvo; **G** – Trgovina na veliko i na malo; Popravak motornih vozila i motocikala; **H** – Prijevoz i skladištenje; **I** – Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane; **J** – Informacije i komunikacije; **K** – Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja; **L** – Poslovanje nekretninama; **M** – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti; **N** – Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti; **O** – Javna uprava i obrana; Obvezno socijalno osiguranje; **P** – Obrazovanje; **Q** – Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi; **R** – Umjetnost, zabava i rekreacija; **S** – Ostale uslužne djelatnosti.

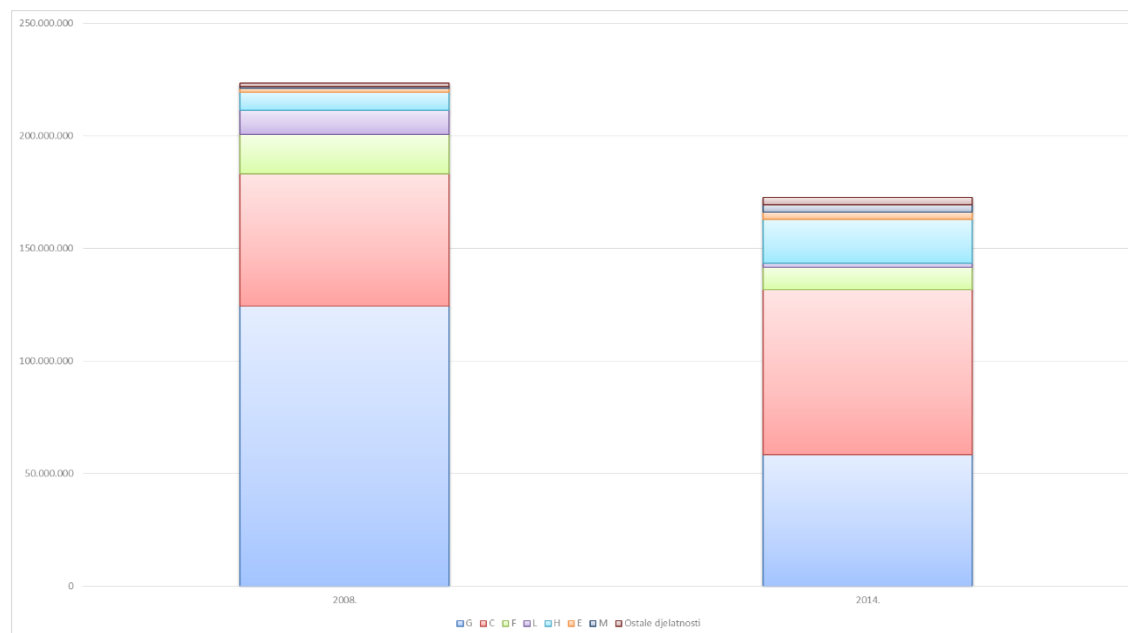
Tablica 4.1. Financijski rezultati poduzetnika općine Jelenje za 2008. i 2014. godinu po djelatnostima (iznosi u HRK)

Djelatnost	Ukupni prihodi					Ukupni rashodi					Dobit prije oporezivanja					Gubitak prije oporezivanja				
	2008.	%	2014.	%	Indeks	2008.	%	2014.	%	Indeks	2008.	%	2014.	%	Indeks	2008.	%	2014.	%	Indeks
A. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo																				
B. Rudarstvo i vađenje																				
C. Prerađivačka industrija	58.797.267	26,30%	73.349.218	42,49%	124,75	56.105.160	27,06%	69.376.680	42,07%	123,65	2.844.290	16,36%	4.402.433	46,88%	154,7814	152.183	12,69%	429.895	25,80%	282,49
D. Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija																				
E. Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	1.680.759	0,75%	3.208.986	1,86%	190,92	1.779.048	0,86%	2.985.525	1,81%	167,82	0	0,00%	223.461	2,38%		98.289	8,20%	0	0,00%	
F. Građevinarstvo	17.446.552	7,80%	9.925.913	5,75%	56,89	15.084.908	7,28%	9.912.676	6,01%	65,71	2.649.217	15,24%	420.214	4,47%	15,86182	287.573	23,98%	406.977	24,43%	141,52
G. Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	124.450.134	55,67%	58.442.459	33,85%	46,96	114.282.979	55,12%	56.672.974	34,37%	49,59	10.190.835	58,61%	1.927.902	20,53%	18,918	23.680	1,97%	158.417	9,51%	668,99
H. Prijevoz i sklad.	8.036.704	3,60%	19.548.227	11,32%	243,24	8.202.259	3,96%	18.285.557	11,09%	222,93	186.504	1,07%	1.677.096	17,86%	899,2279	352.059	29,36%	414.426	24,88%	117,71
I. Djelatnosti pr. smj. pripreme i usl. hrane	865.129	0,39%	1.788.357	1,04%	206,72	847.642	0,41%	1.889.695	1,15%	222,94	18.946	0,11%	32.301	0,34%	170,4898	1.459	0,12%	133.639	8,02%	9.159,63
J. Informacije i kom.	299.180	0,13%	1.096.994	0,64%	366,67	326.145	0,16%	632.426	0,38%	193,91	0	0,00%	464.568	4,95%		26.965	2,25%	0	0,00%	
K. Financijsko djel. i djel. osiguranja																				
L. Poslovanje nekretninama	10.824.598	4,84%	1.691.196	0,98%	15,62	9.461.061	4,56%	1.802.777	1,09%	19,05	1.363.537	7,84%	0	0,00%	0	0	0,00%	111.581	6,70%	
M. Stručne, zn. i tehničke djelatnosti	613.197	0,27%	3.202.290	1,85%	522,23	481.241	0,23%	2.988.943	1,81%	621,09	134.142	0,77%	213.528	2,27%	159,1806	2.186	0,18%	181	0,01%	8,28
N. Adm. i pomoćne uslužne djelatnosti	260.006	0,12%	1	0,00%	0,00	297.894	0,14%	3.071	0,00%	1,03	0	0,00%	0	0,00%		37.888	3,16%	3.070	0,18%	8,10
O. Javna uprava i obrana, obvezno soc. osiguranje																				
P. Obrazovanje	91.625	0,04%	119.393	0,07%	130,31	132.347	0,06%	107.014	0,06%	80,86	0	0,00%	12.379	0,13%		40.722	3,40%	0	0,00%	0,00
Q. Djelatnosti zdr. zaštite i soc. skrbi	100.031	0,04%	182.840	0,11%	182,78	259.466	0,13%	165.760	0,10%	63,89	0	0,00%	17.080	0,18%		159.435	13,30%	0	0,00%	0,00
R. Umjetnost, zabava i rekreacija			8	0,00%				2.165	0,00%				0	0,00%				2.157	0,13%	
S. Ostale uslužne djelatnosti	70.102	0,03%	81.421	0,05%	116,15	86.846	0,04%	87.081	0,05%	100,27	0	0,00%	0	0,00%		16.744	1,40%	5.660	0,34%	33,80
Ukupno:	223.535.284	100,00%	172.637.303	100,00%	77,23	207.346.996	100,00%	164.912.344	100,00%	79,53	17.387.471	100,00%	9.390.962	100,00%	54,00994	1.199.183	100,00%	1.666.003	100,00%	138,93

Izvor: Izračun autora na osnovi kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e za 2008. i 2014. godinu. Podaci obuhvaćaju financijske rezultate trgovačkih društava sa sjedištem u općini Jelenje.

U promatranom razdoblju, od 2008. do 2014. godine, ukupni prihodi poduzetnika smanjivali su se po prosječnoj godišnjoj stopi od 4,21%, odnosno 2014. godine ostvareni prihodi lokalnih poduzetnika bili su manji za 22,77%. Na to je najviše utjecao drastičan pad prihoda u djelatnosti *trgovina na veliko i malo te popravka motornih vozila (G)* koja je u 2014. godini ostvarila čak 66 milijuna kuna (53,04%) manje prihoda nego 2008. godine, što predstavlja prosječni godišnji pad od 11,84. Uspoređujući financijske rezultate poduzetnika u 2014. godini u odnosu na 2008. godinu, djelatnost *poslovanje nekretninama (L)* također je zabilježila osjetan pad prihoda i to u iznosu od 9,13 milijuna kuna (84,38%), kao i djelatnost *građevinarstvo (F)* koja je u promatranom razdoblju "izgubila" 7,52 milijuna kuna (43,1%) vlastitih prihoda. Za razliku od pada ukupnoga prometa u spomenutim djelatnostima, u *prerađivačkoj industriji (C)* prisutan je trend rasta prihoda, koji su se u promatranome razdoblju povećavali po prosječnoj godišnjoj stopi od 3,75%. Zbog toga je prerađivački sektor općine Jelenje u 2014. godini ostvario prihode veće za čak 14,5 milijuna kuna (24,75%) u odnosu na 2008. godinu. Uvažavajući ostvarenu razinu prihoda cjelokupnoga lokalnog poduzetništva, relativno osjetan porast prihoda zabilježen je i u djelatnosti *prijevoz i skladištenje (H)*. Ta je djelatnost povećala ukupne prihode za 143,24%, odnosno po prosječnoj godišnjoj stopi od 15,97% u razdoblju od 2008. do 2014. godine.

Grafikon 4.1. Struktura ukupnih prihoda po najvažnijim djelatnostima (u mil. kuna)

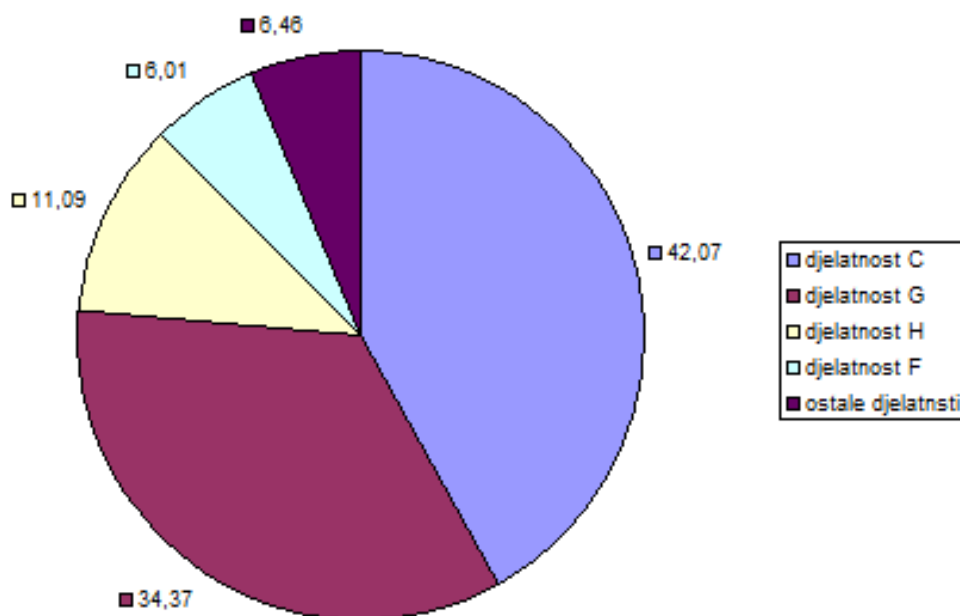
Izvor: Priredili autori na osnovi kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e.

Uslijed promjenjive dinamike kretanja prihoda pojedinih djelatnosti u promatranome razdoblju, došlo je do strukturnih promjena u poduzetničkom sektoru lokalnoga gospodarstva (cf. Tablica 4.1. i Grafikon 4.1.). Zbog snažnoga pada prihoda u djelatnosti *trgovina na veliko i malo te popravak motornih vozila (G)*¹⁰, njezin se udio u strukturi ukupno ostvarenih prihoda poduzetnika 2014. godine smanjio za 21,8 postotnih bodova, te je trgovina (G) postala druga najvažnija gospodarska djelatnost. U uvjetima općenito nižeg obujma poslovanja poduzetničkoga sektora došlo je do osjetnijeg porasta prihoda u *prerađivačkoj industriji (C)*. Ona se 2014. godine s udjelom od visokih 42,5% u ukupnim prihodima poduzetnika pozicionirala kao dominantna gospodarska djelatnost. Treća po važnosti u poduzetništvu Općine 2014. godine bila je djelatnost *prijevoz i skladištenje (H)*, zbog iznadprosječne stope rasta prihoda u promatranom razdoblju. Istovremeno, prisutna je negativna konjunktura u djelatnosti *građevinarstvo (F)*, odnosno smanjenje njezinoga postotnog udjela u ukupnim prihodima poduzetnika za 2,1 postotna boda. Budući da sve ostale djelatnosti zajedno sudjeluju sa svega 6,6% u ukupno ostvarenim prihodima poduzetnika, iznadprosječno visoke stope rasta prihoda u pojedinim djelatnostima tercijarnoga sektora u širem smislu (kao što su primjerice djelatnosti **I**, **J** i **M**) i industrijskoj djelatnosti **E** nisu uspjele u promatranom razdoblju ekonomski nadomjestiti drastičan pad prometa u sektoru trgovine.

Analogno kretanju prihoda, ukupni rashodi poduzetničkoga sektora također su zabilježili smanjenje od 20,47% (42,4 milijuna kuna) što je prvenstveno posljedica pada razine ukupne poduzetničke aktivnosti u općini Jelenje tijekom promatranoga razdoblja. Relativne promjene rashoda u prethodno istaknutim djelatnostima pratile su pad/rast njihovih prihoda. Stoga su u 2014. godini udjeli ključnih djelatnosti u strukturi ukupnih rashoda poduzetnika gotovo identični njihovoj participaciji u strukturi ukupnih prihoda (cf. grafikon 4.2.).

¹⁰ Djelatnost **G** 2008. godine bila je dominantna u strukturi ostvarenih prihoda općine Jelenje s udjelom od čak 55,67%.

Grafikon 4.2. Udio najvažnijih djelatnosti u ostvarenim rashodima poduzetnika na području općine Jelenje u 2014. godini (%)

Izvor: priredili autori na temelju podataka iz tablice 4.1.

Budući da su se kumulativni financijski efekti poslovanja poduzetnika u promatranom razdoblju smanjili za petinu, poduzetnički sektor Općine je u 2014. godini realizirao za 8,5 milijuna kuna (52,3%) manju konsolidiranu dobit¹¹ nego 2008. godine. Tome je najviše pridonijelo smanjenje konsolidirane dobiti trgovine za čak 8,4 milijuna kuna (82,6%) jer je upravo trgovina na početku promatranoga razdoblja s udjelom od 63% u konsolidiranoj dobiti poduzetništva bila najprofitabilnija gospodarsku djelatnost na području općine Jelenje. Također, osjetno smanjenje konsolidirane dobiti u promatranome razdoblju zabilježeno je u djelatnosti *građevinarstvo* (F) i to za 2,35 milijuna kuna (99,4%) te u djelatnosti *poslovanje nekretninama* (L), koja je u 2014. godini ostvarila 1,5 milijuna kuna manji konsolidirani financijski rezultat u odnosu na 2008. godinu (pad za 108%). Apsolutno gledajući, najveći porast konsolidirane dobiti od 1,43 milijuna kuna imala je djelatnost *prijevoz i skladištenje* (H), što dodatno potvrđuje povoljne poslovne tendencije u toj djelatnosti, posebno ako se uzme u obzir da je 2008. godine ta djelatnost poslovala s gubitkom. Povećanje dobiti za 1,3 milijuna

¹¹ *Konsolidirana dobit/gubitak* predstavlja razliku između ostvarenih vrijednosti dobiti i gubitka prije oporezivanja koje su prikazane u tablici 4.1., po djelatnostima i ukupno.

kuna (47,6%) zabilježeno je i u *prerađivačkoj industriji (C)*, pri čemu je djelatnost **C** i u tom aspektu poslovanja postala dominantna djelatnost u poduzetničkom sektoru općine Jelenje.

Prema podacima za 2014. godinu, udio najvažnijih djelatnosti u strukturi konsolidirane dobiti cjelokupnoga poduzetništva općine Jelenje bio je sljedeći:¹²

- *prerađivačka industrija (C)* 51,42%,
- *trgovina na veliko i malo te popravka motornih vozila (G)* 22,91% i
- *prijevoz i skladištenje (H)* 16,35%.

Negativne promjene u ukupnim financijskim rezultatima poduzetnika općine Jelenje sukkladne su recesijskim kretanjima u poduzetničkome sektoru na županijskoj razini. Naime, u razdoblju od 2008. do 2014. godine u poduzetničkome sektoru na razini Županije također je evidentiran relativno izraženiji pad kumulativnih rashoda (za 18,11%) u odnosu na pad kumulativnih prihoda (za 16,93%), što je u konačnici dovelo do povećanja konsolidirane dobiti poduzetnika Županije za 183,1% (cf. Tablica 4.2.).

Tablica 4.2. Kretanje poduzetničkih prihoda i rashoda općine Jelenje i Primorsko-goranske županije (u kunama)

Opis	Općina Jelenje			Primorsko-goranska županija		
	2008.	2014.	Indeks 2014./2008.	2008.	2014.	Indeks 2014./2008.
Ukupni prihodi	223.535.284	172.637.303	77,23	38.975.637.817	32.376.576.663	83,07
Ukupni rashodi	207.346.996	164.912.344	79,53	38.748.053.917	31.732.324.876	81,89

Izvor: Priredili autori temeljem agregiranih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e.

Pored sagledanih financijskih pokazatelja, pad ukupne ekonomske aktivnosti na području općine Jelenje može se sagledati i kroz podatke o kretanju zaposlenosti u sektoru poduzetništva, što se detaljnije elaborira u sljedećem poglavlju.

4.1.2. Broj zaposlenih i broj poslovnih subjekata u sektoru poduzetništva

U 2014. godini u poduzetništvu općine Jelenje bilo je 258 zaposlenih, što predstavlja smanjenje od 14,23% u odnosu na 2008. godinu (cf. tablica 4.3.). Najveći broj radnih mjesta (25) izgubljen je u djelatnosti *trgovina na veliko i malo te popravak motornih vozila (G)* u kojoj je 2014. godine bilo 26% manje zaposlenih nego 2008. godine te u djelatnosti *građevinarstvo (F)* u

¹² Konsolidirana dobit poduzetnika općine Jelenje u 2014. godini iznosila je 7,7 milijuna kuna.

sklopu koje je na kraju promatranoga razdoblja evidentirano 18 zaposlenika manje (40%). S obzirom na razinu zaposlenosti u poduzetništvu općine Jelenje, osjetniji pad broja zaposlenih 2014. godine zabilježen je još i u *prerađivačkoj industriji (C)*, kada je u prerađivačkom sektoru radilo 11 zaposlenika (10,8%) manje u usporedbi s 2008. godinom, kao i u djelatnosti *poslovanje nekretninama (L)*, sa zabilježenim padom u broju zaposlenih za čak 92,3% (12 zaposlenika manje) u istom razdoblju. Istovremeno, indikativan je izrazito visok apsolutni i relativni rast broja zaposlenih kod *stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti (M)* i to za čak 766,7% (23 zaposlenika), zbog čega je djelatnost **M** u 2014. godini postala relativno važan izvor zapošljavanja u poduzetništvu općine Jelenje. Prema podacima o strukturi zaposlenosti u lokalnom poduzetničkom sektoru, u 2014. godini najviše je bilo zaposlenih u sljedećim djelatnostima:

- *prerađivačka industrija (C)* 35,27% - 91 zaposlenik;
- *trgovina na veliko i malo te popravak motornih vozila (G)* 27,52% - 71 zaposlenik;
- *građevinarstvo (F)* 13,57% - 35 zaposlenika;
- *stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (M)* 10,08% - 26 zaposlenika.

Unatoč smanjenju zaposlenosti u lokalnome poduzetništvu, u promatranom razdoblju zabilježen je porast broja poslovnih subjekata za 28,33%, te je tako u 2014. godini na području općine Jelenje poslovalo ukupno 77 poduzetnika. Uvažavajući prethodno iznesena kretanja financijskih rezultata poduzetnika, mogu se prepoznati tri osnovna razloga prisutnosti takve tendencije na razini pojedinih djelatnosti:

1. U slučaju *građevinarstva (F)* sasvim je razvidno da je porast broja poduzetnika za 30% isključivo posljedica tzv. poduzetništva iz nužde, a ne novih poslovnih prilika, što znači da je gubitak radnih mjesta u postojećim poslovnim subjektima potaknuo dio novonezaposlenih na samozapošljavanje, otvaranjem novih firmi ili obrta. To potvrđuje i relativno najveća zastupljenost građevinskih obrta u obrtničkom sektoru lokalnoga gospodarstva (cf. tablica 4.8.).
2. Povećanje broja poslovnih subjekata u *stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima (M)*, s obzirom na porast zaposlenosti i financijske rezultate poslovanja, ukazuje na diversifikaciju i propulzivnost te djelatnosti u poduzetništvu općine Jelenje, koja u perspektivi može pridonijeti širenju gospodarske strukture Općine.¹³

¹³ Isti trend zabilježen je i *djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (I)*, međutim, za razliku od djelatnosti **M**, nagli porast broja poduzetnika i povećanje vrijednosti imovine doveli su do bankrota djelatnosti **I** (cf. Poglavlje 4.1.4.)

3. Uvažavajući ostvarene stope rasta prihoda i dobiti *prerađivačke industrije (C)* te osjetno povećanje vrijednosti njezine imovine i kapitala (cf. tablica 4.6.), može se zaključiti da je porast broja poduzetnika u prerađivačkom sektoru, uz istovremeno smanjenje zaposlenih, posljedica modernizacije proizvodnje i optimizacije poslovanja prema kriteriju broja zaposlenih i troškova rada. Promjena odnosa uloženoga rada i kapitala u stvaranju poslovnih učinaka ukazuje da se prerađivačka industrija općine Jelenje nalazi u procesu prelaska iz radno-intenzivne u kapitalom intenzivnu djelatnost.

S druge strane, u djelatnosti *trgovina na veliko i malo te popravak motornih vozila (G)*, u kojoj je prema podacima za 2014. godinu koncentriran najveći broj poduzetnika (28,6%), nije došlo do promjene broja poduzeća u promatranom razdoblju. Međutim, iznadprosječne stope smanjivanja financijskih rezultata poslovanja i broja zaposlenih pokazuju da je u trgovini prisutan proces tzv. pasivnog restrukturiranja poslovanja, koje se zasniva na smanjivanju prosječne veličine poduzeća, kako u pogledu broja zaposlenih, tako i u pogledu kapitalnih i imovinskih kapaciteta (cf. tablica 4.6.). Naime, zbog naglog pada prometa u sektoru trgovine lokalnoga gospodarstva, dobar dio poduzetnika odlučio se za politiku štednje kako bi na taj način zadržao profitabilnost vlastitoga poslovanja. Također, smanjenje prosječne veličine poduzeća prema kriteriju broja zaposlenih zabilježeno je i u djelatnosti *prijevoz i skladištenje (H)*. Ipak, važno je naglasiti da se tu radi o procesu aktivnoga restrukturiranju poslovanja cjelokupne djelatnosti koja je porast prihoda i dobiti uspjela ostvariti kroz zadržavanje iste razine zaposlenosti i povećanje investicija (cf. tablica 4.6.).

Struktura i promjene broja zaposlenih i broja poduzetnika po pojedinim djelatnostima poduzetničkoga sektora na području općine Jelenje i ukupno u razdoblju od 2008. do 2014. godine prikazane su u sljedećoj tablici.

Tablica 4.3. Broj zaposlenih i broj trgovačkih društava u poslovnom sektoru općine Jelenje

Djelatnost	Broj zaposlenih					Broj poduzetnika				
	2008.	%	2014.	%	Indeks 2014./2008.	2008.	%	2014.	%	Indeks 2014./2008.
A. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo										
B. Rudarstvo i vađenje										

C. Prerađivačka industrija	102	34,00%	91	35,27%	89,22	12	20,00%	16	20,78%	133,33
D. Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija										
E. Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	3	1,00%	6	2,33%	200,00	1	1,67%	1	1,30%	100,00
F. Građevinarstvo	53	17,67%	35	13,57%	66,04	10	16,67%	13	16,88%	130,00
G. Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	96	32,00%	71	27,52%	73,96	22	36,67%	22	28,57%	100,00
H. Prijevoz i skladištenje	13	4,33%	13	5,04%	100,00	4	6,67%	6	7,79%	150,00
I. Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	7	2,33%	12	4,65%	171,43	2	3,33%	6	7,79%	300,00
J. Informacije i komunikacije	13	4,33%	1	0,39%	7,69	1	1,67%	1	1,30%	100,00
K. Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja										
L. Poslovanje nekretninama	5	1,67%	1	0,39%	20,00	1	1,67%	1	1,30%	100,00
M. Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	3	1,00%	26	10,08%	866,67	3	5,00%	5	6,49%	166,67
N. Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	1	0,33%	0	0,00%	0,00	1	1,67%	1	1,30%	100,00
O. Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje										
P. Obrazovanje	1	0,33%	1	0,39%	100,00	1	1,67%	1	1,30%	100,00
Q. Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	1	0,33%	0	0,00%	0,00	1	1,67%	1	1,30%	100,00
R. Umjetnost, zabava i rekreacija								1	1,30%	
S. Ostale uslužne djelatnosti	2	0,67%	1	0,39%	50,00	1	1,67%	2	2,60%	200,00
Ukupno:	300	100,00%	258	100,00%	86,00	60	100,00%	77	100,00%	128,33

Izvor: Priredili autori na osnovi kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e.

4.1.3. Produktivnost rada u poduzetništvu

Prema podacima u tablici 4.4., produktivnost rada¹⁴ poduzetničkoga sektora općine Jelenje smanjila se u 2014. godini za 10,54% u odnosu na 2008. godinu, što je posljedica relativno izraženije stope pada ukupnih prihoda u odnosu na stopu pada ukupnoga broja zaposlenih kod lokalnih poduzetnika (cf. tablica 4.1. i tablica 4.3.), dok je u istom razdoblju produktivnost rada poduzetnika Primorsko-goranske županije smanjena za 5,24%. Usporedba dostignute razine ukupne produktivnosti rada poduzetnika na razini općine Jelenje i Županije pokazuje da je

¹⁴ Produktivnost rada koristi se kao jedno od osnovnih mjerila uspješnosti poduzeća, gospodarske djelatnosti ili gospodarstva, a pokazuje efikasnost ljudskog rada kao faktora proizvodnje koja se izražava odnosom između ostvarenih učinaka poslovnog ili proizvodnog procesa i količine rada angažiranog za njihovo ostvarenje.

poduzetnički sektor Općine u relativnom smislu produktivniji od cjelokupnoga poduzetničkog sektora Županije¹⁵. Međutim, važno je naglasiti da se navedena pozitivna ekonomska divergencija ne smije razmatrati u kontekstu jačanja cjelokupnoga poduzetništva općine Jelenje u odnosu na Županiju, već je to isključivo posljedica pozitivnih rezultata poslovanja u *prerađivačkoj industriji (C)*, koja je uslijed pada ukupne poduzetničke aktivnosti na području općine Jelenje postala dominantna djelatnost u njezinom poduzetničkom sektoru. U 2014. godini proizvodnost rada lokalnih poduzetnika u djelatnosti **C** bila je za čak 40% veća nego 2008. godine, što pokazuje kako je povećanje kapitalne opremljenosti rada u prerađivačkom sektoru općine Jelenje osjetno pridonijelo povećanju efikasnosti radnika koji su u njemu zaposleni.¹⁶

Porast efikasnosti zaposlenika prema kriteriju ostvarenih prihoda po zaposlenom prisutan je i u djelatnosti *prijevoz i skladištenje (H)* i to za čak 143,24%, što dodatno upućuje na sve veću važnost te djelatnosti u lokalnome gospodarstvu Općine, kao i *djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (I)*, koje su u 2014. godini pospješile proizvodnost rada za 20,6%.¹⁷

Stopa promjene proizvodnosti rada u djelatnosti *trgovina na veliko i malo te popravka motornih vozila (G)* dodatno potvrđuje urušavanje poslovanja u okviru te djelatnosti, u kojoj se, uslijed relativno izraženijega smanjenja prihoda u odnosu na broj zaposlenih, proizvodnost rada u promatranom razdoblju smanjila za čak 36,5%. Također, osjetno smanjenje proizvodnosti rada zabilježeno je kod *stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti (M)* i to za 39,7%. Međutim, za razliku od trgovine, smanjenje proizvodnosti rada u djelatnosti **M** potrebno je sagledati u

¹⁵ U 2014. godini proizvodnost rada poduzetničkoga sektora općine Jelenje bila je za 14,9% viša u odnosu na prosjek Županije.

¹⁶ U 2014. godini proizvodnost prerađivačke industrije općine Jelenje bila je za čak 64,3% veća od prosjeka Županije. Unatoč tome što se proizvodnost rada ne može uzeti kao isključivi kriterij usporedbe efikasnosti prerađivačkoga sektora Županije i Općine, iz razloga što se na razini Županije radi o znatno široj industrijskoj osnovici i stupnju diverzifikacije proizvodnih djelatnosti koje se međusobno bitno razlikuju po inherentnim ekonomskim obilježjima, može se ipak konstatirati da je porast proizvodnosti rada *prerađivačke industrije (C)* važan indikator pozitivne konjunktura te djelatnosti u gospodarstvu općine Jelenje, posebno iz razloga što je upravo prerađivački sektor u velikom broju lokalnih gospodarstva najviše bio pogođen recesijskim kretanjima na nacionalnoj razini.

¹⁷ Osjetan porast proizvodnosti rada zabilježen je još i u djelatnostima **J**, **P** i **S**. Međutim, važno je naglasiti da se u sve tri djelatnosti radi samo o jednom poslovnom subjektu s jednim zaposlenikom stoga one u relativnom smislu imaju zanemarivu važnost u generiranju ukupnih ekonomskih aktivnosti u okviru poduzetništva općine Jelenje. U tom pogledu, porast proizvodnosti rada samo su odraz rezultata poslovanja pojedinih poduzeća i ne mogu se uzeti kao referentne vrijednosti za cjelokupne djelatnosti, niti kao indikator njihove ukupne uspješnosti. U tom kontekstu, navedene djelatnosti nisu posebno razmatrane u nastavku analize poduzetničkoga sektora općine Jelenje.

kontekstu razvoja te djelatnosti u lokalnome poduzetništvu. Naime, promjene u svim analiziranim pokazateljima ukazuju na propulzivnost ukupnoga poslovanja u djelatnosti **M**, pri čemu je u promatranom razdoblju prisutan trend relativno osjetnijega rasta ukupnih poduzetničkih resursa (imovina, kapital, zaposleni) u odnosu na financijske rezultate, što se u konačnici odrazilo na smanjenje proizvodnosti rada u toj djelatnosti.

Tablica 4.4. Produktivnost rada poduzetnika općine Jelenje i Županije 2008. i 2014. godine (prihodi/broj zaposlenih, u kunama)

Djelatnost	Općina Jelenje			Primorsko-goranska županija		
	2008.	2014.	Indeks 2014./2008.	2008.	2014.	Indeks 2014./2008.
A. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo				375.487,70	442.970,20	117,97
B. Rudarstvo i vađenje				985.087,60	877.555,20	89,08
C. Prerađivačka industrija	576.443,79	806.035,36	139,83	509.925,40	490.557,10	96,2
D. Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija				722.326,30	727.120,70	100,66
E. Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	560.253,00	534.831,00	95,46	384.837,60	406.946,90	105,75
F. Građevinarstvo	329.180,23	283.597,51	86,15	468.979,00	498.292,20	106,25
G. Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	1.296.355,56	823.133,23	63,50	1.000.665,40	882.028,50	88,14
H. Prijevoz i skladištenje	618.208,00	1.503.709,77	243,24	529.215,70	507.586,50	95,91
I. Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	123.589,86	149.029,75	120,58	282.967,00	354.349,00	125,23
J. Informacije i komunikacije	23.013,85	1.096.994,00	4.766,67	416.866,30	334.907,60	80,34
K. Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja				234.456,10	316.293,90	134,91
L. Poslovanje nekretninama	2.164.919,60	1.691.196,00	78,12	849.487,20	686.569,70	80,82
M. Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	204.399,00	123.165,00	60,26	429.249,50	407.056,20	94,83
N. Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	260.006,00			235.881,60	385.253,60	163,32
O. Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje				283.972,10	250.643,80	88,26
P. Obrazovanje	91.625,00	119.393,00	130,31	195.741,60	218.521,90	111,64
Q. Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	100.031,00			268.673,50	375.989,80	139,94
R. Umjetnost, zabava i rekreacija				377.807,60	551.920,70	146,09
S. Ostale uslužne djelatnosti	35.051,00	81.421,00	232,29	277.293,10	198.507,10	71,59
Neklasificirano					3.950.531,00	
Ukupno:	745.117,61	666.553,29	89,46	580.167,30	549.771,20	94,76

Izvor: Priredili autori na osnovi kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e.

Smanjenje ukupne proizvodnosti rada poduzetnika općine Jelenje popratilo je smanjenje prosječnih plaća u lokalnome poduzetničkom sektoru koje su u razdoblju od 2008. do 2014. godine zabilježile nominalni pad od 0,54% (cf. Tablica 4.5.). U usporedbi s višim teritorijalnim jedinicama, u 2014. godini prosječne mjesečne neto plaće po zaposlenom u poduzetničkom sektoru općine Jelenje bile su za 11,94% niže u odnosu na prosječne vrijednosti na županijskoj razini i za 16,45% niže od prosječnih vrijednosti na nacionalnoj razini. Budući da bi prema ekonomskoj teoriji i praksi dostignuta razina proizvodnosti rada trebala biti glavni kriterij za porast ili smanjivanje plaća, uspoređujući odstupanja u prosječnoj cijeni rada u lokalnom poduzetništvu u odnosu na županijski i nacionalni prosjek, ali i promjene vrijednosti proizvodnosti rada i prosječnih plaća u pojedinim djelatnostima lokalnoga poduzetništva, može se zaključiti da nema uočene pravilnosti. Dakle, plaće nisu najviše u djelatnostima gdje je utvrđena najveća proizvodnost, niti u djelatnostima koje su dominantne u strukturi ukupnih prihoda (cf. tablica 4.5.).

Tablica 4.5. Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom u općini Jelenje i odnos prema prosječnim plaćama u usporednim teritorijalnim jedinicama (u kunama)

Područje djelatnosti	Prosječna mjesečna plaća u kn			Odnos prema prosjeku Općine	Odnos prema prosjeku Županije	Odnos prema prosjeku RH
	2008.	2014.	Indeks 2014./2008.			
A. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo						
B. Rudarstvo i vađenje						
C. Prerađivačka industrija	4.950,79	4.602,97	92,97	12,94%	-1,18%	-4,46%
D. Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija						
E. Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	4.948,33	3.147,51	63,61	-22,77%	-44,02%	-39,56%
F. Građevinarstvo	4.097,15	3.625,43	88,49	-11,05%	-10,02%	-11,85%
G. Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	3.921,78	4.314,12	110,00	5,85%	7,42%	-4,36%
H. Prijevoz i skladištenje	3.200,48	3.708,44	115,87	-9,01%	-33,89%	-34,28%
I. Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	2.657,29	3.481,37	131,01	-14,58%	-26,21%	-18,98%
J. Informacije i komunikacije	1.516,79	5.059,00	333,53	24,13%	-2,33%	-28,92%
K. Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja						
L. Poslovanje nekretninama	3.223,87	2.611,08	80,99	-35,93%	-35,19%	-54,83%
M. Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	3.676,86	3.057,90	83,17	-24,97%	-46,20%	-44,33%
N. Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	3.519,33					

O. Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje						
P. Obrazovanje	1.971,50	674,67	34,22	-83,45%	-84,55%	-82,63%
Q. Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	254,25					
R. Umjetnost, zabava i rekreacija						
S. Ostale uslužne djelatnosti	1.541,63	2.733,08	177,29	-32,94%	-7,55%	-25,00%
n/ Nepoznato područje djelatnosti						
Ukupno:	4.097,89	4.075,65	99,46	-	-11,94%	-16,45%

Izvor: Priedili autori na osnovi kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e. Podaci se odnose na zaposlene u poduzećima koja imaju sjedište u općini Jelenje.

4.1.4. Analiza imovine, kapitala i investicijske aktivnosti poduzetnika

Uvidom u agregirane godišnje financijske izvještaje poduzetnika općine Jelenje za razdoblje od 2008. do 2014. godine vidljivo je da je u lokalnome poduzetničkom sektoru došlo do smanjenja ukupne vrijednosti imovine uz istovremeno povećanje vrijednosti kapitala. U 2014. godini se u odnosu na 2008. godinu vrijednost imovine poduzetnika općine Jelenje smanjila za 10,67%, što predstavlja godišnji pad po prosječnoj stopi od 1,86%, dok je vrijednost kapitala poduzetnika bila viša za 1,93%, odnosno povećavala se u promatranom razdoblju po prosječnoj godišnjoj stopi od 0,32%. U istom razdoblju u poduzetničkom sektoru na razini Županije došlo je do povećanja vrijednosti imovine za 1,34% te smanjenja vrijednosti kapitala za 23,23%¹⁸.

"Rasipanju" poduzetničke imovine u općini Jelenje najviše su pridonijele djelatnosti *trgovina na veliko i malo te popravak motornih vozila (G)*, *poslovanje nekretninama (L)* i *opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša (E)* (cf. tablica 4.6.). Uzevši u obzir da je imovina u sektoru trgovine na početku promatranoga razdoblja činila čak 40,34% vrijednosti ukupne imovine poduzetnika na području općine Jelenje, sasvim je jasno zašto se uslijed osjetnog smanjenja imovinske osnovice te djelatnosti u 2014. godini u odnosu na 2008. godinu (za 44,8%) smanjila i ukupna vrijednost imovine kojom raspolažu lokalni poduzetnici. Prema podacima o strukturi imovine za 2014. godinu, 43,55% ukupne vrijednosti imovine lokalnih poduzetnika koncentrirano je u *prerađivačkoj industriji (C)*, koja je u promatranome razdoblju ostvarila za 51% veću vrijednost imovine, što dodatno ukazuje na ključnu ulogu prerađivačkoga sektora u lokalnome gospodarstvu općine Jelenje. Također, porast vrijednosti imovine u djelatnosti *prijevoz i skladištenje (H)* od 54,4% potvrđuje

¹⁸ Izračun autora na temelju kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e.

sve veću gospodarsku važnost te djelatnosti za općinu Jelenje, koja je u 2014. godini činila 8,34% ukupne imovine poduzetničkoga sektora općine Jelenje.¹⁹

Veću vrijednost kapitala u 2014. godini u odnosu na 2008. godinu zabilježile su jedino *prerađivačka industrija (C)*, *prijevoz i skladištenje (H)* i *stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (M)*, što je rezultiralo povećanjem njihovoga udjela u vrijednosnoj strukturi kapitala poduzetnika općine Jelenje, kompenzirajući tako u većoj mjeri negativan agregatni učinak smanjenja vrijednosti kapitala u ostalim djelatnostima. Djelatnost **C** ostvarila je u 2014. godini kapitalnu vrijednost od 29,6 milijuna kuna (porast od 144,8% u odnosu na 2008. godinu) što predstavlja čak 72,7% ukupno ostvarene vrijednosti kapitala poduzetnika općine Jelenje. U istom razdoblju vrijednost kapitala djelatnosti **H** porasla je za 107,24% te je tako 2014. godine u djelatnosti **H** bilo koncentrirano 12,8% ukupnoga kapitala lokalnih poduzetnika. Time se sektor prijevoza i skladištenja gotovo izjednačio sa sektorom trgovine čiji se udio u vrijednosnoj strukturi poduzetničkoga kapitala u promatranom razdoblju smanjio za visokih 27,4 postotnih bodova. Uvažavajući pozitivne promjene u vrijednosti imovine i broju zaposlenih u djelatnosti **M**, porast vrijednosti njezinoga kapitala od 195,62% tijekom promatranoga razdoblja indicacija je jačanja poslovnih kapaciteta djelatnosti **M**, a sukladno tome može biti i nagovještaj povoljne poslovne perspektive te djelatnosti.

Na temelju kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e utvrđeno je da su sljedeće djelatnosti u 2014. godini ostvarile negativnu vrijednost kapitala (cf. tablica 4.6.): djelatnost **E**, djelatnost **I**, djelatnost **L**, djelatnost **N**, djelatnost **Q** i djelatnost **S**. Navedeno govori da su spomenute djelatnosti potrošile vrijednost vlasničkoga kapitala (tj. bankrotirale) stoga se za zabilježene agregirane negativne vrijednosti kapitala smanjuje vrijednost njihove imovine kao pokrića vjerovničkih potraživanja.

Apsolutne i relativne promjene u vrijednosti kapitala i imovine navedenih i ostalih djelatnosti koje su zastupljene u poduzetničkoj strukturi općine Jelenje, a koje su nastale tijekom promatranoga razdoblja, prikazane su u sljedećoj tablici.

¹⁹ U 2014. godini važan udio u strukturi vrijednosti ukupne imovine poduzetnika općine Jelenje imala je djelatnost **E** (14,05%). No, kao što je već prethodno objašnjeno, tu se radi o samo jednom poslovnom subjektu koji u relativnom smislu ima zanemariv udio u ukupnim financijskim rezultatima poduzetnika i zaposlenosti, stoga je u tom slučaju ostvarena vrijednost imovine isključivo odraz poslovanja jednog poduzeća, a ne razvoja ili zaostajanja cjelokupne djelatnosti u lokalnome gospodarstvu.

Tablica 4.6. Struktura imovine i kapitala poduzetnika općine Jelenje (u HRK)

Djelatnost	Imovina					Kapital					Kapital/imovina u 2008. (%)	Kapital/imovina u 2014. (%)
	2008.	%	2014.	%	Indeks 2014./2008.	2008.	%	2014.	%	Indeks 2014./2008.		
A. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo												
B. Rudarstvo i vađenje												
C. Prerađivačka industrija	39.187.361	25,76%	59.174.095	43,55%	151,00	12.082.034	30,27%	29.577.105	72,69%	244,80	30,83	49,98
D. Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija												
E. Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	24.365.835	16,02%	19.088.619	14,05%	78,34	0	0,00%	-398.901	-0,98%		0,00	-2,09
F. Građevinarstvo	10.031.352	6,59%	7.310.635	5,38%	72,88	3.906.320	9,79%	563.185	1,38%	14,42	38,94	7,70
G. Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	61.363.434	40,34%	33.853.113	24,91%	55,17	17.791.478	44,57%	5.282.331	12,98%	29,69	28,99	15,60
H. Prijevoz i skladištenje	7345.451	4,83%	11.339.601	8,34%	154,38	2.514.539	6,30%	5.211.154	12,81%	207,24	34,23	45,96
I. Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	734.469	0,48%	1.037.268	0,76%	141,23	390.548	0,98%	-311.848	-0,77%		53,17	-30,06
J. Informacije i komunikacije	122.023	0,08%	457.199	0,34%	374,68	0	0,00%	388.046	0,95%		0,00	84,87
K. Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja												
L. Poslovanje nekretninama	8.238.577	5,42%	1.299.105	0,96%	15,77	2.977.196	7,46%	-260.533	-0,64%	-8,75	36,14	-20,05
M. Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	360.640	0,24%	2.012.691	1,48%	558,09	258.494	0,65%	764.148	1,88%	295,62	71,68	37,97
N. Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	16.918	0,01%	9.444	0,01%	55,82	0	0,00%	-23.773	-0,06%		0,00	-251,73
O. Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje												
P. Obrazovanje	35.973	0,02%	36.807	0,03%	102,32	0	0,00%	11.312	0,03%		0,00	30,73
Q. Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	314.707	0,21%	255.080	0,19%	81,05	0	0,00%	-53.185	-0,13%		0,00	-20,85
R. Umjetnost, zabava i rekreacija			355	0,00%				247	0,00%			69,58
S. Ostale uslužne djelatnosti	6.389	0,00%	15.820	0,01%	247,61	0	0,00%	-58.984	-0,14%		0,00	-372,84
Ukupno:	152.123.129	100,00%	135.889.832	100,00%	89,33	39.920.609	100,00%	40.690.304	100,00%	101,93	26,24	29,94

Izvor: Izračunali i priredili autori na osnovu kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e.

Pozitivno je što podaci u tablici 4.6. pokazuju poboljšanje omjera kapitala i imovine u *prerađivačkoj industriji (C)* i *prijevozu i skladištenju (H)* što implicira jačanje financijske stabilnosti tih ključnih gospodarskih djelatnosti općine Jelenje. Naime, na temelju modernizacije poslovanja u prerađivačkome sektoru i aktivnoga restrukturiranja poslovanja u sektoru prijevoza i skladištenja, povećao se financijski kapacitet poslovnih subjekata koji se bave prerađivačkim djelatnostima i djelatnostima prijevoza i skladištenja čime su se stvorili preduvjeti za intenzivniji razvoj njihovih poduzetničkih resursa, a posljedično tome i za širenje njihovoga poslovanja.

Smanjenje ukupne poduzetničke aktivnosti u općini Jelenje u 2014. godini u odnosu na precesijsku 2008. godinu potvrđuju i podaci o investicijama u dugotrajnu imovinu.

Tablica 4.7. Investicije u novu dugotrajnu imovinu poduzetnika općine Jelenje (u HRK)

Djelatnost	2008.	%	2014.	%	Indeks 2014./2008.
A. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo					
B. Rudarstvo i vađenje					
C. Prerađivačka industrija	13.747.952	76,92%	9.817.443	89,55%	71,41
D. Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija					
E. Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	3.285.994	18,39%	0	0,00%	0,00
F. Građevinarstvo	342.633	1,92%	209.899	1,91%	61,26
G. Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	286.636	1,60%	135.717	1,24%	47,35
H. Prijevoz i skladištenje	99.387	0,56%	800.181	7,30%	805,12
I. Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	4.623	0,03%	0	0,00%	0,00
J. Informacije i komunikacije	60.756	0,34%	0	0,00%	0,00
K. Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja					
L. Poslovanje nekretninama	37.705	0,21%	0	0,00%	0,00
M. Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	0	0,00%	0	0,00%	
N. Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	0	0,00%	0	0,00%	
O. Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje					
P. Obrazovanje	0	0,00%	0	0,00%	
Q. Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	7.470	0,04%	0	0,00%	0,00
R. Umjetnost, zabava i rekreacija			0	0,00%	
S. Ostale uslužne djelatnosti	0	0,00%	0	0,00%	
Bez klasifikacije					
Ukupno:	17.873.156	100,00%	10.963.240	100,00%	61,34

Izvor: Priredili autori na osnovi kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e.

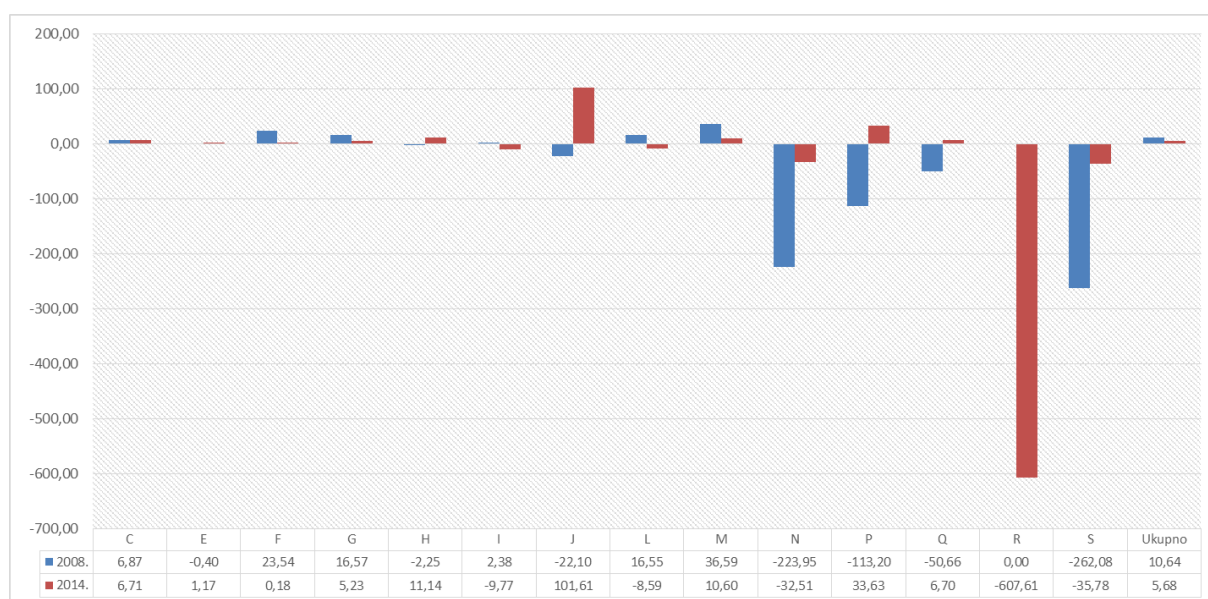
Iz tablice 4.7. vidljivo je da su u 2014. godini investicije u dugotrajnu imovinu poduzetnika smanjene za osjetnih 38,7% u odnosu na 2008. godinu, pri čemu su investicijske aktivnosti

jedino zabilježene u sljedećim djelatnostima: *prerađivačka industrija (C)* – 9,82 milijuna kuna (smanjenje od 28,6% u odnosu na 2008. godinu); *prijevoz i skladištenje (H)* – 800,2 tisuća kuna (povećanje od 705,12% u odnosu na 2008. godinu); *građevinarstvo (F)* – 209,9 tisuća kuna (smanjenje od 37,84% u odnosu na 2008. godinu) i *trgovina na veliko i malo te popravka motornih vozila (G)* – 135,7 tisuća kuna (smanjenje od 52,65% u odnosu na 2008. godinu).

Pored do sada iznesenih i analiziranih pokazatelja, rezultati poslovanja poduzetnika mogu se sagledati i kroz relativiziranje njihovoga ostvarenog financijskog rezultata po osnovi vrijednosti kapitala i imovine kojom raspolažu. Izračuni prinosa na imovinu (ROA) i prinosa na kapital (ROE), kao indikatora profitabilnosti ekonomskih aktivnosti poduzetnika općine Jelenje, pokazuju da se uspješnost lokalnoga poduzetničkog sektora u 2014. godini smanjila u odnosu na 2008. godinu. U 2014. godini zabilježen je pozitivan prosječan prinos na ukupnu poduzetničku imovinu od 5,68% (53,4% manje nego 2008. godine) i pozitivan prosječan prinos na ukupni poduzetnički kapital od 18,98% (46,8% manje nego 2008. godine).

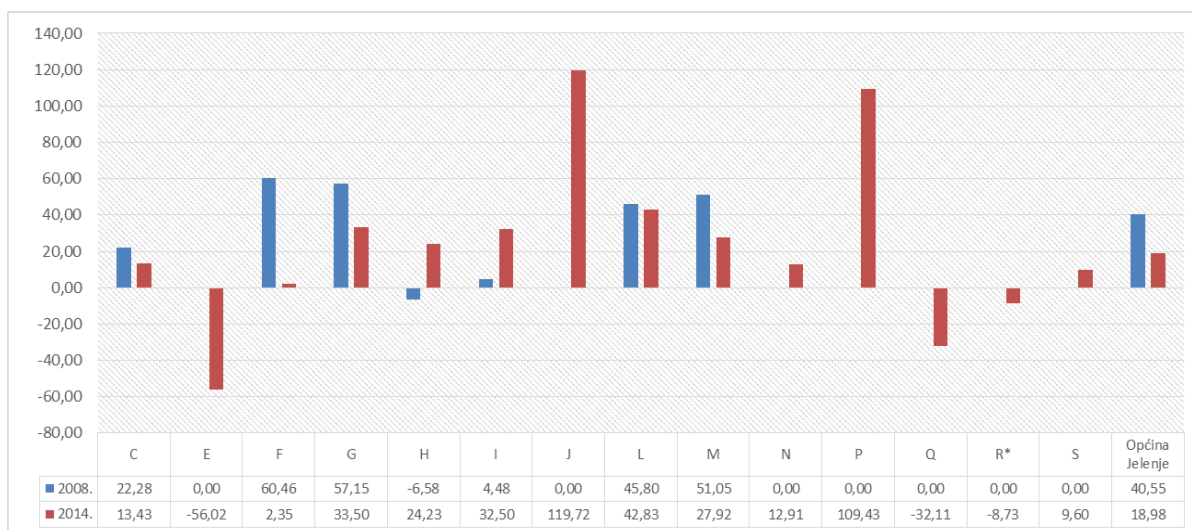
Sljedeći grafikoni prikazuju promjene u prinosu na imovinu i prinosu na kapital, kako na razini pojedinih djelatnosti, tako i na razini cjelokupnoga poduzetničkog sektora općine Jelenje.

Grafikon 4.3. ROA poduzetnika općine Jelenje 2008. i 2014. godine (po djelatnostima i kumulativno, %)

Izvor: Priredili autori na osnovi kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e.

Grafikon 4.4. ROE poduzetnika općine Jelenje 2008. i 2014. godine (po djelatnostima i kumulativno, %)

* Podatak za 2014. godinu prikazan je u stoticama.

Izvor: Priredili autori na osnovi kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e.

Kretanja prethodno prikazanih pokazatelja na razini Općine sukladna su trendovima prisutnim na razini Županije, gdje je ostvaren pozitivan prosječni povrat na imovinu od 0,75% i povrat na kapital od 2,62%.²⁰

4.2. Obrtništvo

Pored poduzetnika, važan segment svakoga lokalnog gospodarstva čini i obrtnički sektor. Budući da se obrtništvo, kao važan gospodarski sektor statistički adekvatno ne prati, kako na višim teritorijalnim razinama, tako ni unutar samih JLS-a, autori nisu imali dostupne podatke o broju zaposlenih i financijskim rezultatima po djelatnostima u okviru obrtničkoga sektora općine Jelenje. Stoga se analiza u ovom poglavlju zasniva samo na recentnim podacima o broju registriranih obrta na području općine Jelenje.

Prema podacima za 2015. godinu, na području općine Jelenje evidentirana su 104 registrirana obrta, što u usporedbi s podacima o broju zaposlenih i poduzetnika (cf. tablica 4.3) ukazuje da obrtništvo predstavlja relativno važan izvor zapošljavanja u gospodarstvu općine Jelenje. Prema strukturi aktivnih obrtnika po djelatnostima, prikazanoj u tablici 4.8., 24,04% obrtnika u općini

²⁰ Izračun autora na osnovu kumulativnih godišnjih financijskih izvješća FINA-e

Jelenje bavi se poslovima povezanim s djelatnošću *građevinarstvo* (F), dok njih 17,31% obavlja određeni oblik djelatnosti *prijevoza i skladištenja* (H). Od važnijih djelatnosti u lokalnom obrtništvu ističu se još i *trgovina na veliko i malo te popravak motornih vozila i motocikala* (G), za čije obavljanje je registrirano 15,38% obrta općine Jelenje te djelatnost *prerađivačka industrija* (C) koja u ukupnom broju obrtnika sa sjedištem na području općine Jelenje participira s udjelom od 10,58%.

Tablica 4.8. Broj obrtnika općine Jelenje i Županije 2015. godine prema NKD-u 2007.

Djelatnost	Općina Jelenje		PGŽ	
	Broj obrta	Udjel (%)	Broj obrta	Udjel (%)
A. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	2	1,92%	442	5,59%
B. Rudarstvo i vađenje	0	0,00%	8	0,10%
C. Prerađivačka industrija	11	10,58%	794	10,05%
D. Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	0	0,00%	4	0,05%
E. Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	0	0,00%	6	0,08%
F. Građevinarstvo	25	24,04%	978	12,38%
G. Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	16	15,38%	1.279	16,19%
H. Prijevoz i skladištenje	18	17,31%	643	8,14%
I. Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	9	8,65%	1.322	16,73%
J. Informacije i komunikacije	3	2,88%	188	2,38%
K. Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	1	0,96%	23	0,29%
L. Poslovanje nekretninama	0	0,00%	116	1,47%
M. Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	2	1,92%	521	6,59%
N. Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	5	4,81%	427	5,41%
O. Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje				
P. Obrazovanje	0	0,00%	55	0,70%
Q. Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	0	0,00%	11	0,14%
R. Umjetnost, zabava i rekreacija	2	1,92%	92	1,16%
S. Ostale uslužne djelatnosti	10	9,62%	991	12,54%
Ukupno:	104	100,00%	7.900	100,00%

Izvor: Priredili autori na osnovi podataka iz Obrtnog registra Republike Hrvatske (stanje 15. 9. 2015. godine).

Na kraju ovog dijela studije može se zaključiti da struktura obrtničkih djelatnosti u velikoj mjeri odgovara strukturi poduzetništva prema kriteriju broja zaposlenih i broja poduzetnika, budući da je većina obrtnika koncentrirana u građevinarstvu, trgovini i prerađivačkoj industriji.

4.3. Zaposlenost i nezaposlenost

Budući da se radna mjesta ne stvaraju jedino u sektoru poduzetništva i obrtništva, već važan izvor zapošljavanja mogu biti i pravne osobe svih oblika vlasništva, djelatnosti slobodnih zanimanja te tijela državne vlasti i jedinica lokalne i područne samouprave, prilikom analize gospodarstva općine Jelenje važno je uzeti u obzir i ukupnu zaposlenost i nezaposlenost kao ključne pokazatelje slabosti/snage lokalnoga gospodarstva u apsorpciji raspoložive radne snage na tržištu rada s jedne strane, a s druge strane pokazatelje raspoloživosti ukupnih radnih potencijala u lokalnome gospodarstvu, kao važnoga činitelja i pretpostavke budućega ekonomskog razvoja Općine.

Tablica 4.9. Broj zaposlenih²¹, broj nezaposlenih²², ekonomski aktivno stanovništvo²³, stopa aktivnosti, stopa nezaposlenosti i udio zaposlenih u ukupnom stanovništvu općine Jelenje, PGŽ-u i RH 2009. i 2014. godine

Opis	Općina Jelenje			Primorsko-goranska županija			Republika Hrvatska		
	2009.	2014.	Indeks 2014./2009.	2009.	2014.	Indeks 2014./2009.	2009.	2014.	Indeks 2014./2009.
Broj zaposlenih	2377*	2240*	94,24	92.025	83.122	90,33	1.498.784	1.342.149	89,55
Broj nezaposlenih	295	324	109,83	14.910	18.469	123,87	263.174	328.187	124,70
Ekonomski aktivno stanovništvo	2672*	2564*	95,96	106.935	101.591	95,00	1.761.958	1.670.336	94,80
Stopa aktivnosti	80,05%*	66,63%*	83,24	53,06%*	49,99%*	94,21	62,29%*	58,12%*	93,31
Stopa nezaposlenosti ²⁴	11,04%*	12,64%*	114,46	10,80%	14,50%	134,26	14,90%	19,60%	131,54
Udio zaposlenog u ukupnom stanovništvu	50,92%*	46,68%*	91,66	30,25%*	28,06%*	92,78	34,83%*	31,32%*	89,92

* Procjena na temelju podataka o broju nezaposlenih osoba te broju zaposlenih u pravnim osobama, obrtima i slobodnim djelatnostima.

Izvor: Priredili autori na osnovi podataka Državnoga zavoda za statistiku, Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje i Porezne uprave.

²¹ Zaposleni su sve osobe koje su zasnovale radni odnos s poslodavcem, na određeno ili neodređeno vrijeme, neovisno o duljini radnoga vremena i vlasništvu pravne osobe. U zaposlene se uključuju pripravnici (vježbenici), osobe na porodnom dopustu, bolovanju i osobe koje su iz bilo kojeg razloga odsutne s posla do prekida radnoga odnosa. U zaposlene se ubrajaju i osobe koje rade u vlastitome trgovačkom društvu, poduzeću, obrtu ili slobodnoj profesiji.

²² Nezaposleni su osobe u dobi od 15 do 65 godina sposobne ili djelomično sposobne za rad koje nisu u radnom odnosu, aktivno traže posao i raspoložive su za rad te zadovoljavaju sve kriterije iz odredbi Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, a evidentirane su u Hrvatskome zavodu za zapošljavanje na kraju izvještajnog razdoblja.

²³ Ekonomskom aktivnošću smatra se svaka aktivnost osoba koje pridonose ili su spremne pridonositi proizvodnji dobara i usluga u određenom (referentnom) razdoblju radi stjecanja sredstava za život; Stopa aktivnosti je postotni udio aktivnoga stanovništva (radne snage) u radno sposobnome stanovništvu.

²⁴ Stopa nezaposlenosti izračunava se kao omjer broja nezaposlenih osoba i ukupno raspoložive radne snage.

Prema odabranim agregatnim pokazateljima u tablici 4.9., negativne promjene na tržištu rada općine Jelenje sukladne su promjenama na županijskoj i nacionalnoj razini, ali relativno gledajući, manje su izraženije u odnosu na županijske i nacionalne prosjeke. U 2014. godini na području općine Jelenje bilo je evidentirano 2240 zaposlenih, što predstavlja smanjenje za 5,8% u odnosu na 2009. godinu. Istovremeno, zaposlenost na razini Županije smanjila se za 9,7%, dok je zaposlenost na nacionalnoj razini bila manja za 10,5%. Analogno tome, u promatranom razdoblju došlo je do povećanja nezaposlenosti u sve tri spomenute teritorijalne jedinice, pri čemu je broj nezaposlenih u općini Jelenje porastao za 9,8% , što je za 14 postotnih bodova manje od relativnoga porasta nezaposlenosti u Županiji i za 14,9 postotnih bodova manje od relativnoga porasta ukupne nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj. Izraženiji porast nezaposlenosti u odnosu na pad zaposlenosti u sve tri teritorijalne jedinice može se objasniti sve slabijim mogućnostima pronalaska posla za mlade ljude koji tek ulaze na tržište rada.

Relativni pokazatelji tržišta rada također pokazuju da su opća recesijska kretanja u manjoj mjeri negativno utjecala na gubitak radnih mjesta za stanovnike općine Jelenje u odnosu na usporedne više teritorijalne jedinice. Na to posebno ukazuje kretanje stope nezaposlenosti, koja je u općini Jelenje tijekom promatranoga razdoblja porasla s 11,04% na 12,64% te je u 2014. godini bila za 1,96 postotnih bodova manja od županijske stope nezaposlenosti i za čak 6,96 postotnih bodova manja od nacionalne stope nezaposlenosti. Pored toga, općina Jelenje ima i znatno povoljniju stopu aktivnosti stanovništva i povoljniji udjel zaposlenih u ukupnom stanovništvu u odnosu na Županiju i Republiku Hrvatsku.²⁵ Međutim, pored toga što odabrani pokazatelji ukazuju na relativno povoljnije stanje na lokalnome tržištu rada, oni istovremeno pokazuju koliko je zapravo mala ekonomija općine Jelenje. Naime, ako se usporede podaci o broju obrtnika i broju zaposlenih u sektoru poduzetništva s podacima o ukupnoj zaposlenosti, može se vidjeti da od ukupnoga broja zaposlenih na području Općine njih svega 15% radi kod lokalnih obrtnika i poduzetnika, što je definitivno indikator ograničenih mogućnosti postojećih kapaciteta u sektoru obrtništva i poduzetništva u osjetnijem poticanju lokalnoga stanovništva na ekonomsku aktivnost, ali i indikator „neiskorištenih“ razvojnih potencijala obrtništva i poduzetništva u smislu poticanja većega zapošljavanja.

²⁵ Relativno izraženije smanjenje stope aktivnosti i udjela zaposlenih u ukupnom stanovništvu u općini Jelenje u odnosu na Županiju prvenstveno je posljedica zabilježenoga rasta stanovništva na području općine Jelenje u posljednjem popisnom razdoblju, što je suprotno demografskom trendu na županijskoj razini.

4.4. Analiza ključnih gospodarskih djelatnosti

Prerađivačka industrija osnovna je djelatnost u poduzetničkome sektoru Općine. To je vidljivo iz udjela koji djelatnost C ima u ukupnim prihodima (42,49% u 2014. godini) te prema njezinom udjelu u ukupnoj zaposlenosti poduzetništva. U 2014. godini prerađivačka industrija bila je najvažniji izvor zapošljavanja, pri čemu je u djelatnosti C koncentrirano 35,27% od ukupnoga broja popunjenih radnih mjesta u lokalnome poduzetništvu. Pored toga, djelatnost C generira glavninu prihoda i rashoda lokalnoga poduzetništva, zbog čega je 2014. godine imala najveći doprinos u ostvarenju konsolidirane dobiti poduzetnika Općine (cf. Tablica 4.1. i Tablica 4.10.). U 2014. godini prerađivačka industrija ostvarila je dobit razdoblja od 4,4 milijuna kuna te gubitak u iznosu od 429,9 tisuća kuna, što je rezultiralo pozitivnim konsolidiranim financijskim rezultatom od 3,97 milijuna kuna (povećanje za 47,56% u odnosu na 2008. godinu).

Unatoč recesijskim kretanjima u nacionalnome gospodarstvu, lokalni prerađivački sektor osjetno je povećao i vrijednost ukupne trgovinske razmjene s inozemstvom. Vrijednost izvoza prerađivačke industrije koja je zastupljena na području Općine porasla je u promatranom razdoblju za čak 95,74%, dok je istovremeno vrijednost uvoza te djelatnosti porasla za 61,2%. S obzirom na izraženiju dinamiku rasta prihoda od izvoza u odnosu na rast rashoda od uvezenih dobra i usluga, djelatnost C ostvarila je 2014. godine pozitivan trgovinski saldo od 18,2 milijuna kuna (238,96% više nego 2008. godine).

Prerađivačka industrija (C) ujedno je i najveći generator investicija u lokalnome poduzetništvu. Iako je razina investicija u novu dugotrajnu imovinu u prerađivačkome sektoru u 2014. godini smanjena za 19,96% u odnosu na 2008. godinu, prerađivačka industrija je 2014. godine ostvarila čak 89,6% ukupne vrijednosti investicija poduzetnika u dugotrajnu imovinu (9,82 milijuna kuna). Pored toga, u 2014. godini prosječna neto mjesečna plaća po zaposlenom u djelatnosti C bila je za 12,94% veća od vrijednosti prosječne plaće na razini cjelokupnoga poduzetničkog sektora Općine.

Tablica 4.10. Odabrani pokazatelji djelatnosti prerađivačke industrije (C)

Opis	2008.	2014.	Indeks 2014./2008.
Broj poduzetnika	12	16	133,33
Broj zaposlenih	102	91	89,22
Udio djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti	34,00%	35,27%	103,74
Ukupni prihodi	58.797.267	73.349.218	124,75
Ukupni rashodi	56.105.160	69.376.680	123,65
Dobit prije oporezivanja	2.844.290	4.402.433	154,78
Gubitak prije oporezivanja	152.183	429.895	282,49
Konsolidirani financijski rezultat	2.692.107	3.972.538	147,56
Uvoz (rashod)	22.250.090	35.859.486	161,17
Udio u ukupnom uvozu	36,51%	72,41%	198,35
Izvoz (prihod)	27.622.215	54.069.094	195,74
Udio u ukupnom izvozu	72,37%	57,21%	79,06
Trgovinski saldo (izvoz minus uvoz)	5.372.125	18.209.608	338,96
Investicije u novu dugotrajnu imovinu (po zaposlenom)	134.784	107.884	80,04
Prosječne mjesečne neto plaće	4.951	4.603	92,97

Izvor: Priredili autori na osnovi godišnjih kumulativnih financijskih izvještaja FINA-e.

Iako su u promatranom razdoblju zabilježeni izrazito negativni trendovi u poslovanju djelatnosti *trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala (G)*, ona je u 2014. godini bila drugi najvažniji nositelj poduzetništva općine Jelenje, a što potvrđuju i sljedeći podaci:

- udio u ukupnim prihodima poduzetnika od 33,85% i konsolidiranoj dobiti poduzetnika od 22,91%
- udio u ukupnoj zaposlenosti poduzetništva od 27,52%
- udio u ukupnoj vrijednosti imovine poduzetnika od 24,91% i ukupnoj vrijednosti kapitala poduzetnika od 12,98%

Zbog propulzivnosti djelatnosti *prijevoz i skladištenje (H)* ta je ova djelatnost tijekom promatranoga razdoblja postala treća najvažnija djelatnost u poduzetničkome sektoru Općine. Djelatnost **H** je 2014. godine činila 5,04% zaposlenosti u lokalnome poduzetništvu, 11,32% ukupnih prihoda i 11,09% ukupnih rashoda poduzetnika, 16,35% konsolidirane dobiti poduzetnika, 8,34% ukupne imovine poduzetnika, 12,81% ukupnoga kapitala poduzetnika te 7,3% ukupno ostvarenih investicija u dugotrajnu imovinu.

Uspoređujući ukupna kretanja u poduzetništvu općine Jelenje s kretanjima u poduzetništvu na razini Županije, na kraju ovog dijela studije može se zaključiti da su recesijski procesi u nacionalnome gospodarstvu u većoj mjeri pogodili poduzetnike Općine (cf. Tablica 4.11.).

Posebno se u negativnom smislu ističe:

- relativno izraženije smanjenje broja zaposlenih;
- relativno izraženije smanjenje financijskih rezultata poslovanja poduzetnika;
- relativno izraženije smanjenje proizvodnosti rada i investicija u novu dugotrajnu imovinu.

Tablica 4.11. Usporedba kretanja odabranih pokazatelja poslovanja općine Jelenje i Primorsko-goranske županije za razdoblje 2008. – 2014. (postotne promjene)

Opis	Postotna promjena 2014./2008. (%)	
	Općina Jelenje	PGŽ
Broj poduzetnika	28,33	11,32
Broj zaposlenih	-14,00	-12,34
Ukupni prihodi	-22,77	-16,93
Ukupni rashodi	-20,47	-18,11
Dobit prije oporezivanja	-45,99	-4,49
Gubitak prije oporezivanja	38,93	-27,95
Konsolidirani financijski rezultat	-52,28	183,08
Uvoz (rashod)	-18,75	-34,61
Izvoz (prihod)	147,60	1,87
Trgovinski saldo (izvoz minus uvoz)	-	244,56
Proizvodnost rada	-10,54	-5,24
Investicije u novu dugotrajnu imovinu	-38,66	-24,33
Prosječne mjesečne neto plaće	-0,54	8,63

Izvor: Priredili autori na osnovi kumulativnih godišnjih financijskih izvještaja FINA-e.

5. ANALIZA FISKALNIH KRETANJA OPĆINE JELENJE

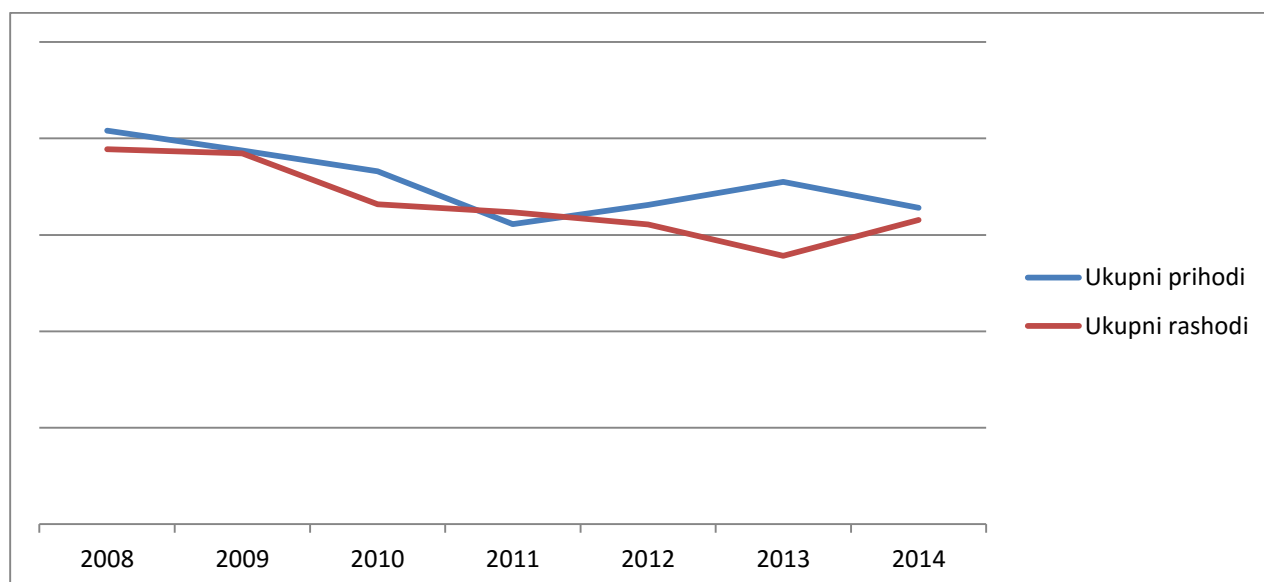
5.1. Analiza kretanja proračunskih prihoda i rashoda

Analiza fiskalnoga stanja te kretanja proračunskih prihoda i rashoda svake lokalne samouprave iznimno je važna u pogledu ocjene realnosti izvršenja postavljenih razvojnih ciljeva u okviru strategije ekonomskoga razvoja. S obzirom na rastuće potrebe lokalne zajednice u širem smislu, ali i stalne promjene strukture potražnje za lokalnim javnim dobrima i uslugama, proračuni lokalnih samouprava gotovo uvijek su ograničavajući čimbenik, osobito kada je riječ o kapitalnim ulaganjima. Naime, financiranje lokalnih javnih investicija kao temelj pružanja lokalnih javnih dobara i usluga ovisi u prvom redu o mogućnosti korištenja dugoročnih izvora financiranja. Financiranje lokalnih kapitalnih dobara ograničeno je prije svega regulatornim okvirom (Zakonom o proračunu (NN 87/08 i 136/12), godišnjim zakonima o izvršenju proračuna te drugim zakonskim i ostalim propisima). Nadalje, dodatna ograničenja kriju se u gospodarskome stanju lokalne zajednice koja determinira i proračunske mogućnosti kao i u samoj strukturi lokalnih proračunskih prihoda i rashoda.

Ovaj dio studije posvećen je analizi prihoda i rashoda proračuna općine Jelenje, kroz detaljnu analizu njihove dinamike i strukture, s ciljem da se ukaže na tendencije međudjelovanja općinskoga proračuna i lokalnoga gospodarstva. Važnost takve analize ogleđa se u nekoliko činjenica. Snaga lokalnoga gospodarstva posredno se odražava na proračunske prihode, a proračunski prihodi jedan su od pokazatelja koji definiraju indeks razvijenosti, kojim se ocjenjuje stupanj razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 147/14) koji je stupio na snagu početkom 2015. godine te izmjene Zakona o brdsko-planinskim područjima (NN 12/02, 32/02, 117/03, 42/05, 90/05, 80/08, 148/13, 147/14) stavljaju izvan snage brojne olakšice koje su bile predviđene pogotovo za lokalne samouprave sa statusom brdsko-planinskoga područja. Uvodi se jedinstvena kategorizacija potpomognutih područja temeljem kriterija indeksa razvijenosti, na temelju kojeg će se dodjeljivati zajednički porezni prihodi i pomoći iz središnjega državnog proračuna. S obzirom na navedeno, općina Jelenje klasificira se u III. kategoriji te zadržava status brdsko-planinskoga područja. Istodobno, s obzirom na navedeno, od 2015. do 2020. godine može se očekivati dodatno smanjenje proračunskih prihoda, pogotovo s aspekta pomoći primljenih s razine središnje države.

Grafikon 5.1. prikazuje kretanje proračunskih prihoda i rashoda Općine u razdoblju od 2008. do 2014. godine. Može se uočiti da je Općina Jelenje samo 2011. godine ostvarila proračunski deficit, a ostatak promatranoga razdoblja prihodi su bili veći od rashoda, tj. Općina je ostvarivala proračunski suficit. Može se uočiti da je ekonomsko-financijska kriza uvelike utjecala na proračun Općine, što je karakteristično za cijeli lokalni javni sektor Republike Hrvatske. Kao i u ostalim lokalnim samoupravama (ali i državi u cjelini), može se uočiti da ne postoji stabilizacijsko djelovanje proračuna već se, nažalost, proračun uvijek kreće ciklički, odnosno prati gospodarski ciklus. Nažalost, zbog nedostatka financijske autonomije, lokalne samouprave nisu u mogućnosti voditi izraženiju anticikličku politiku. Međutim, može se primijetiti da je od 2012. godine ipak prisutan izraženiji trend rasta prihoda.

Grafikon 5.1. Cikličko kretanje prihoda i rashoda (u mln. HRK)

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

Kada je riječ o najvažnijim kategorijama u strukturi prihoda (cf. tablica 5.1. i 5.2.), može se uočiti da je Općina Jelenje u kontekstu svoje fiskalne strukture identična u odnosu na ostale lokalne jedinice. Naime, u prosjeku je struktura financiranja proračunske potrošnje lokalnih jedinica obilježena visokim udjelom poreza i prireza na dohodak.

Tablica 5.1. Kretanje važnijih kategorija prihoda u razdoblju 2008.-2014. godine (u mln. HRK)

Opis	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ukupni prihodi i primici	20,41	19,39	18,29	15,56	16,56	17,75	16,41
Ukupni prihodi	20,41	19,39	18,29	15,56	16,56	17,75	16,41
Prihodi od poreza	12,57	12,44	11,34	10,61	10,74	10,81	11,12
Zajednički porezi	12,32	12,23	11,18	10,43	10,55	10,58	10,92
Vlastiti porezi	0,25	0,21	0,16	0,17	0,19	0,23	0,21
Neporezni prihodi	7,84	6,94	6,95	4,96	5,81	6,94	5,29
Kapitalni prihodi	0,15	0,12	0,15	0,13	0,18	0,11	0,00
Potpore	2,88	2,82	3,35	1,85	2,28	3,27	1,08
Primici od financijske imovine i zaduživanja	0	0	0	0	0	0	0

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

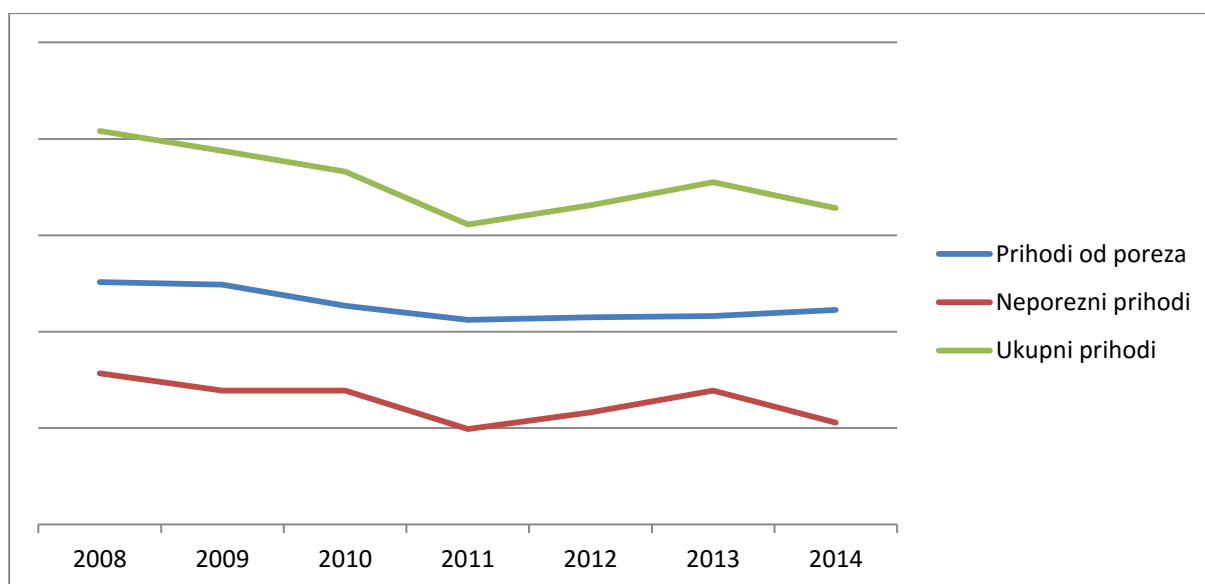
Tablica 5.2. Struktura važnijih kategorija prihoda u razdoblju 2008.-2014. godine (u postotku, %)

Opis	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ukupni prihodi	100	100	100	100	100	100	100
Prihodi od poreza	61,60	64,18	62,00	68,16	64,88	60,90	67,79
Zajednički porezi	60,38	63,07	61,11	67,06	63,75	59,61	66,54
Vlastiti porezi	1,21	1,11	0,89	1,10	1,13	1,28	1,25
Neporezni prihodi	38,40	35,82	38,00	31,84	35,12	39,10	32,21
Kapitalni prihodi	0,74	0,64	0,82	0,81	1,11	0,63	0,02
Potpore	14,13	14,57	18,33	11,88	13,80	18,43	6,60

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

Važno je istaknuti da je udio poreznih prihoda u ukupnim приходima kroz cijelo promatrano razdoblje znatno iznad udjela neporeznih prihoda te da su oscilacije ukupnih prihoda uvjetovane oscilacijama neporeznih prihoda, jer su porezni prihodi relativno uravnoteženog kretanja (Grafikon 5.2.). Treba istaknuti dominaciju zajedničkih poreza koji čine visokih 98,16% ukupnih poreznih prihoda, dok vlastiti porezni prihodi zauzimaju zanemarivo mali udio.

Grafikon 5.2. Struktura ukupnih prihoda u razdoblju od 2008. do 2014. godine (u mld. HRK)

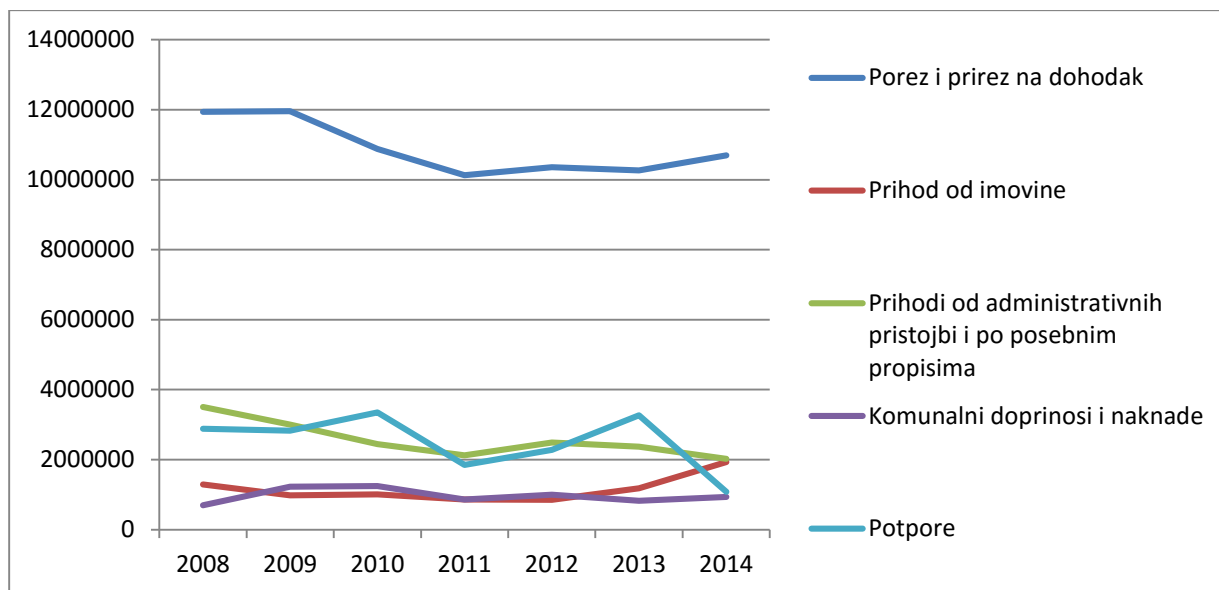

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

Pored već navedenoga udjela prihoda od poreza i prireza poreza na dohodak u ukupnim prihodima, od neporeznih prihoda najveći udio u ukupnim prihodima imaju tekuće potpore iz središnjega državnog proračuna, a slijede ih prihodi od administrativnih pristojbi i po posebnim propisima. Baš zbog pada tih dviju kategorija neporeznih prihoda iz 2013. na 2014. godinu došlo je do smanjenja ukupnih prihoda u posljednjoj promatranoj godini, kao što prikazuje grafikon 5.2.

Prihod od poreza i prireza na dohodak ima kretanje prilagođeno negativnim trendovima na tržištu rada, a zanimljivo je uočiti da su, unatoč negativnim gospodarskim trendovima, prihodi od imovine ipak rasli posljednjih godina promatranoga razdoblja (prihode od imovine čine prihodi od financijske i nefinancijske imovine. U okviru te kategorije prihoda dominantna kategorija su prihodi od zakupa i iznajmljivanja imovine, a posljednje godine i prihodi od naknade za koncesije.). Međutim, treba istaknuti da proračun ima osjetne prihode od imovine te upravljanja imovinom što ukazuje da je prisutna zadovoljavajuća razina gospodarske dinamike.

Grafikon 5.3. Kretanje važnijih kategorija proračunskih prihoda (u mln. HRK)

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

Tablice 5.3. i 5.4. potvrđuju prethodno iznesene zaključke o strukturi proračuna jer je vidljiv iznadprosječan doprinos poreza i prireza na dohodak, a ispodprosječan udio vlastitih poreza u strukturi poreznih prihoda. Međutim, također je vidljiv negativan trend u relativnom smislu. Važnost vlastitih poreza opada, kao i važnost poreza na promet nekretninama, ali zbog jačanja udjela poreza i prireza na dohodak u ukupnim porezima, raste važnost zajedničkih poreza. Važno je istaknuti da Općina Jelenje može i treba uložiti dodatni napor kako bi prikupila vlastite prihode, npr. kroz uvođenje prireza poreza na dohodak. To će biti ključni način održavanja ravnoteže i prikupljanje proračunskih sredstava nakon stupanja na snagu novoga Zakona o regionalnom razvoju u kojem Općina gubi povlaštenu poziciju općine na brdsko-planinskom području te gubi povlašten položaj u sustavu raspodjele poreznih prihoda, tj. dio dosadašnjih prihoda od poreza na dohodak i pomoći u visini ostvarenoga poreza na dobit.

Tablica 5.3. Kretanje poreznih prihoda u razdoblju 2008.-2014. godine (u mln. HRK)

Opis	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Porezni prihodi	12,57	12,44	11,34	10,61	10,74	10,81	11,12
Zajednički porezi	12,32	12,23	11,18	10,43	10,55	10,58	10,92
Porez i prirez na dohodak	11,94	11,96	10,88	10,12	10,36	10,27	10,69
Porez na dobit	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Porez na promet nekretninama	0,38	0,27	0,30	0,31	0,19	0,32	0,22
Vlastiti porezi	0,25	0,21	0,16	0,17	0,19	0,23	0,21

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

Tablica 5.4. Struktura poreznih prihoda u razdoblju 2008.-2014. godine (u postotku, %)

Opis	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Porezni prihodi	100	100	100	100	100	100	100
Zajednički porezi	98,03	98,27	98,56	98,38	98,26	97,89	98,16
Porez i prerez na dohodak	95,01	96,09	95,88	95,46	96,46	94,97	96,14
Porez na dobit	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Porez na promet nekretninama	3,02	2,19	2,69	2,92	1,81	2,92	2,02
Vlastiti porezi	1,97	1,73	1,44	1,62	1,74	2,11	1,84

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

Rashodi proračuna analizirani su u okviru ekonomske i funkcionalne klasifikacije proračuna. Ekonomska klasifikacija daje odgovore o efikasnosti raspolaganja javnim novcem. Funkcionalna klasifikacija prikazuje koje javne funkcije je općinska vlast smatrala prioritetnima kako bi se postiglo što veće zadovoljstvo građana. Tablice 5.5. i 5.6. prikazuju najvažnije stavke ekonomske klasifikacije proračuna. U promatranom razdoblju uočava se nekoliko zanimljivih tendencija. Najveći udio u ukupnim rashodima pripada materijalnim rashodima, koji su se nakon oscilacija u kretanju tijekom promatranoga razdoblja, skoro vratili na razinu iz 2008. godine. Upravo su materijalni rashodi zbog svojeg dominantnog udjela u ukupnim rashodima određivali kretanje ukupnih proračunskih rashoda. Tijekom cijeloga promatranog razdoblja ostali rashode bilježe konstantan pad (prosječno po stopi od 15,6% na godinu) zbog smanjenja tekućih donacija i kapitalnih pomoći. Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade bilježe rast kroz cijelo promatrano razdoblje (po prosječnoj godišnjoj stopi od 7,21%) te zajedno s materijalnim rashodima u 2014. godini čine 57% ukupnih rashoda i zauzimaju drugi najveći udio u ukupnim rashodima (18,66%). Rashodi za zaposlene prate trend kretanja broja zaposlenih u upravi Općine, jedino su se 2014. godine ti rashodi smanjili, iako se broj zaposlenih povećao, što upućuje na smanjenje plaća zaposlenima. Također je zanimljivo da Općina ima stalne rashode subvencija, ali gotovo isključivo trgovačkim društvima u kojima ima suvlasništvo.

Tablica 5.5. Kretanje važnijih kategorija rashoda prema ekonomskoj klasifikaciji javnih rashoda u razdoblju 2008.-2014. godine (u mln. HRK)

Opis	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Rashodi za zaposlene	0,84	0,83	0,89	1,05	1,01	1,36	1,24
Materijalni rashodi	6,06	5,77	5,21	5,71	5,73	4,42	6,01
Financijski rashodi	0,17	0,09	0,04	0,21	0,03	0,30	0,07
Subvencije	0,87	0,73	0,78	0,77	0,78	0,77	0,67
Pomoći	0,07	0,24	0,29	0,07	0,29	0,14	0,13
Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade	1,94	2,50	2,56	2,53	2,72	2,66	2,94
Ostali rashodi	7,36	5,35	4,44	3,64	2,91	2,71	2,66
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	2,13	3,70	2,37	2,20	2,08	1,55	2,06
Ukupni rashodi	19,45	19,22	16,59	16,18	15,54	13,91	15,78

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

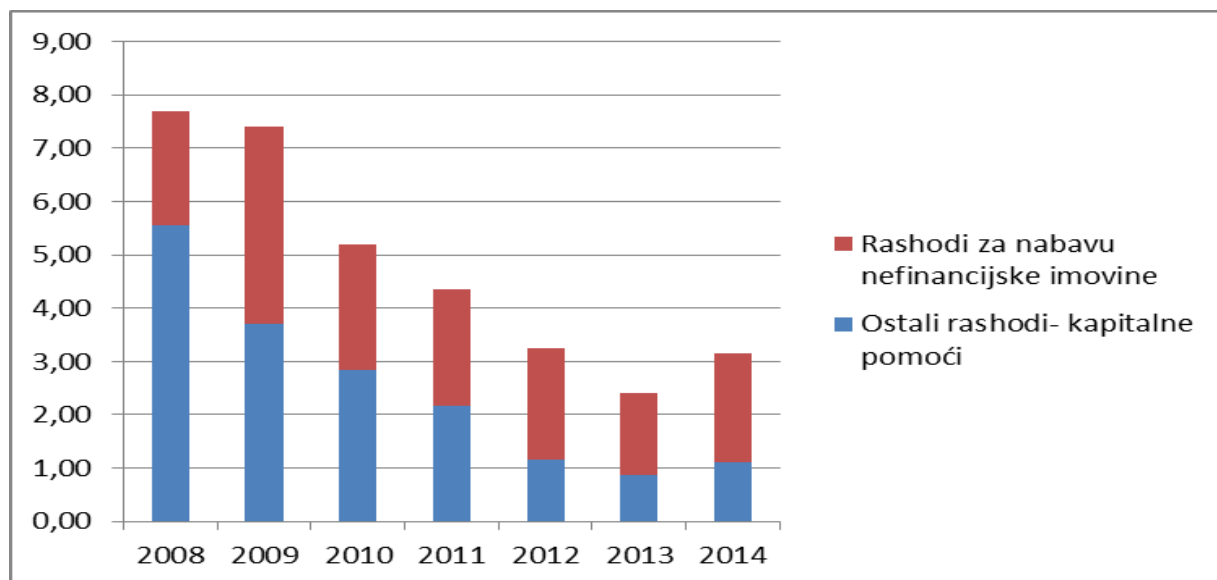
Tablica 5.6. Struktura važnijih kategorija rashoda prema ekonomskoj klasifikaciji javnih rashoda u razdoblju 2008.-2014. godine (u postotku, %)

Opis	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Rashodi za zaposlene	4,33	4,30	5,37	6,51	6,47	9,80	7,84
Materijalni rashodi	31,18	30,04	31,42	35,28	36,85	31,76	38,10
Financijski rashodi	0,90	0,48	0,25	1,29	0,22	2,18	0,44
Subvencije	4,50	3,81	4,73	4,78	5,00	5,53	4,22
Pomoći	0,34	1,24	1,75	0,41	1,89	1,03	0,83
Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade	9,97	13,03	15,43	15,65	17,51	19,10	18,66
Ostali rashodi	37,86	27,86	26,77	22,50	18,70	19,45	16,87
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	10,94	19,25	14,28	13,58	13,37	11,15	13,04
Ukupni rashodi	100	100	100	100	100	100	100

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

Dodatno je zanimljivo uočiti kretanje rashoda za nabavu nefinancijske imovine. Dinamika proračuna ukazuje na relativno dobro upravljanje troškovima. Međutim, problem predstavljaju usluge tekućega te investicijskoga održavanja koje zbog svojih fluktuacija otežavaju planiranje proračuna (kapitalno planiranje, likvidnost). Izraženije oscilacije u investiranju mogu ugroziti održivost proračuna, ali i kontinuirani investicijski ciklus.

Grafikon 5.4. Kretanja kapitalnih ulaganja Općine od 2008. godine (mil. HRK)

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

U odnosu na ostale lokalne samouprave, stalnost kapitalnih investicija u okviru proračuna je osjetna, što pokazuje bolje kapitalno planiranje te manje rizike likvidnosti. Međutim, uvidom u podatke grafikona 5.4. može se uočiti da se veći dio investicijskih aktivnosti u 2008., 2009. i 2010. godini odvijao na temelju danih kapitalnih pomoći namijenjenih izgradnji komunalne infrastrukture (tablica 5.7.). Takav način financiranja bio je izražen sve do 2011. godine kada su se počele jače osjećati posljedice ekonomske krize te su se investicije počele financirati direktno iz rashoda za nabavu nefinancijske imovine. U 2013. godini je najmanje proračunskih sredstava uloženo u kapitalne projekte što se zasigurno negativno odrazilo i na lokalno gospodarstvo i zaposlenost (grafikon 5.4.). U idućoj godini dolazi do rasta kapitalnih rashoda zbog rasta rashoda za dodatna ulaganja na nefinancijskoj imovini, tj. u građevinske objekte te postrojenja i opremu.

Tablica 5.7. Kretanje investicijskih aktivnosti u razdoblju 2008.-2014. godine (u mil HRK)

Opis	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ostali rashodi - kapitalne pomoći	5,56	3,72	2,83	2,17	1,17	0,87	1,10
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	2,13	3,70	2,37	2,20	2,08	1,55	2,06

Ukupni rashodi za investicije	7,68	7,41	5,20	4,36	3,24	2,42	3,16
--------------------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

Takva kretanja te kategorije rashoda upućuje na preispitivanja proračunske politike u dužem i srednjem roku, pogotovo u kontekstu plana razvojnih programa. Stabilnost investicijskoga ciklusa u vremenu je izrazito važna i s aspekta proračunskoga procesa te upravljanja (donošenje kvalitetnih odluka, likvidnost), ali i lokalnoga gospodarstva (stabilnost poslovanja). Može se zaključiti da su refleksije ekonomsko-financijske krize te smanjenje prihoda Općine zbog izmjene zakonskih propisa najvećim dijelom utjecale na obim kapitalnih investicija. Takvo stanje dugoročno nije povoljno za razvoj Općine. Pored toga, uvidom u plan razvojnih programa (Službene novine, 38, str. 5251) može se uočiti da se ne predviđa značajniji porast investicijskih ulaganja u narednom razdoblju. Može se uočiti da Općina ne financira svoja kapitalna ulaganja dugoročnim izvorima financiranja (nema zaduženja). Također, do sada se veći dio investicijskoga procesa (investiranja te održavanja) odvijao preko Komunalnog društva „Jelen“ te ostalih trgovačkih društava u kojima lokalna samouprava ima suvlasništvo. Stoga, nije moguće donijeti sveobuhvatne zaključke o investicijskoj politici. Međutim, može se zaključiti da je moguće osjetnije povećati investicijska ulaganja kombinacijom korištenja dugoročnih izvora financiranja te sredstava EU.

Tablica 5.8. Kretanje važnijih kategorija rashoda prema funkcionalnoj klasifikaciji javnih rashoda u razdoblju 2008.-2014. godine (u mln. HRK)

Opis	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Opće javne usluge	4,13	3,97	3,67	4,12	3,96	5,02	2,99
Javni red i sigurnost	0,54	0,47	0,48	0,45	0,42	0,40	0,24
Ekonomski poslovi	3,65	3,52	3,42	3,43	3,60	2,15	5,60
Zaštita okoliša	0,26	0,22	0,17	0,07	0,13	0,14	0,45
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	6,75	5,18	4,11	4,03	3,39	1,93	1,80
Zdravstvo	0,08	0,18	0,15	0,07	0,09	0,10	0,14
Rekreacija, kultura i religija	2,21	2,90	1,20	1,52	1,12	1,33	1,15
Obrazovanje	1,23	2,05	2,62	1,68	1,97	1,86	2,00
Socijalna zaštita	0,59	0,73	0,78	0,82	0,85	0,97	1,40
UKUPNO RASHODI	19,45	19,22	16,59	16,18	15,54	13,91	15,78

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

Tablica 5.9. Kretanje važnijih kategorija rashoda prema funkcionalnoj klasifikaciji javnih rashoda u razdoblju 2008.-2014. godine (u postotku, %)

Opis	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Opće javne usluge	21,23	20,66	22,13	25,45	25,46	36,12	18,98
Javni red i sigurnost	2,76	2,45	2,91	2,76	2,73	2,88	1,53
Ekonomski poslovi	18,79	18,34	20,62	21,18	23,18	15,48	35,52
Zaštita okoliša	1,36	1,13	1,00	0,43	0,86	1,01	2,86
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	34,73	26,96	24,77	24,93	21,84	13,87	11,41
Zdravstvo	0,42	0,93	0,88	0,40	0,56	0,70	0,86
Rekreacija, kultura i religija	11,35	15,08	7,23	9,37	7,21	9,59	7,26
Obrazovanje	6,32	10,66	15,77	10,41	12,68	13,39	12,70
Socijalna zaštita	3,04	3,78	4,69	5,06	5,48	6,97	8,88
UKUPNO RASHODI	100	100	100	100	100	100	100

Izvor: Izradili autori prema podacima Ministarstva financija.

Kada je riječ o funkcionalnoj klasifikaciji rashoda, i tu se uočavaju podudarne tendencije kao i u slučaju ekonomske klasifikacije. U 2014. godini uočava se nekoliko zanimljivih tendencija. Prvo, to je rast rashoda za ekonomske poslove (za 160,19%). Ti rashodi su najutjecajnije kategorija rashoda koja određuje kretanje ukupnih rashoda prema funkcionalnoj klasifikaciji. Druga zanimljiva pojava je pad rashoda za opće javne usluge (za -40,41%) zbog manjih rashoda za izvršna i zakonodavna tijela. U posljednjoj promatranoj godini (2014.), ekonomski poslovi i rashodi za pružanje općih javnih usluga zauzimaju udio od 54,5% ukupnih rashoda prema funkcionalnoj klasifikaciji. Usluge unapređenja stanovanja i zajednice cijelo promatrano razdoblje bilježe smanjenje (prosječno za 19,78% na godinu), te su u 2014. godini bile manje za 73,37% u odnosu na 2008. godinu. Povećanje rashoda zabilježeno je i u sektoru zdravstva, socijalne zaštite te zaštite okoliša, što predstavlja promjenu orijentacije djelovanja proračuna Općine Jelenje.

Usporedbom fiskalnoga stanja Općine Jelenje te gradova i općina Primorsko-goranske županije u 2014. godini (tablica 5.10.) može se uočiti da Općina Jelenje ima ponešto drugačiju strukturu prihoda i rashoda proračuna. U tom smislu financiranje javnih rashoda većim dijelom ima izvor u poreznim приходima, u odnosu na neporezne. Također, Općina u prosjeku bilježi manje

rashode zaposlenih te veće materijalne rashode. Vidljivo je i da Općina u izraženijoj mjeri financira svoje investicijske aktivnosti izvan proračuna – preko Komunalnoga društva, što je bitno drugačije u odnosu na ostale općine u županiji. Svakako za donošenje dubljih zaključaka potrebno je izvršiti konsolidaciju proračuna Općine te financijskih planova komunalnih i trgovačkih društava.

Tablica 5.10. Usporedba fiskalnoga stanja Općine Jelenje te gradova i općina Primorsko-goranske županije u 2014. godini

2014. godina	Jelenje	Suma gradova i općina	Suma gradova	Suma općina
Struktura važnijih kategorija prihoda u 2014. godini (u postotku, %)				
Ukupni prihodi	100	100	100	100
Prihodi od poreza	67,79	48,96	49,69	46,94
Zajednički porezi	66,54	45,05	45,96	42,53
Vlastiti porezi	1,25	3,88	3,71	4,36
Neporezni prihodi	32,21	51,04	50,31	53,06
Kapitalni prihodi	0,02	4,28	4,57	3,46
Potpore	6,60	7,79	6,49	11,39
Struktura poreznih prihoda u 2014. godini (u postotku, %)				
Ukupni prihodi	100	100	100	100
Zajednički porezi	98,16	92,02	92,50	90,62
Porez i prerez na dohodak	96,14	83,98	85,50	79,53
Porez na dobit	0,00	0,00	0,00	0,00
Porez na promet nekretninama	2,02	8,04	7,00	11,09
Vlastiti porezi	1,84	7,93	7,47	9,28
Struktura važnijih kategorija rashoda po ekonomskoj klasifikaciji javnih rashoda u 2014. godini (u postotku, %)				
Rashodi za zaposlene	7,84	22,78	26,94	11,60
Materijalni rashodi	38,10	33,04	33,71	31,23
Financijski rashodi	0,44	2,70	2,79	2,47
Subvencije	4,22	3,31	3,37	3,17
Pomoći	0,83	1,55	0,57	4,19
Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade	18,66	5,39	4,66	7,37
Ostali rashodi	16,87	14,85	15,69	12,59
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	13,04	16,37	12,27	27,37
Ukupni rashodi	100	100	100	100
Kretanje investicijskih aktivnosti u 2014. godini				
Ostali rashodi- kapitalne pomoći	1.101.446	91.627.996	74.321.199	17.306.797
Rashodi za nabavu nefinancijske imovine	2.057.016	264.994.160	144.820.951	120.173.209
Ukupni rashodi za investicije	3.158.462	356.622.156	219.142.150	137.480.006

Kretanje važnijih kategorija rashoda po funkcionalnoj klasifikaciji javnih rashoda u 2014. godini (u postotku, %)				
Opće javne usluge	18,98	19,74	20,42	17,91
Javni red i sigurnost	1,53	4,13	4,64	2,78
Ekonomski poslovi	35,52	14,58	14,11	15,86
Zaštita okoliša	2,86	6,75	6,04	8,66
Usluge unapređenja stanovanja i zajednice	11,41	19,47	16,56	27,29
Zdravstvo	0,86	1,02	0,98	1,14
Rekreacija, kultura i religija	7,26	16,43	19,19	9,02
Obrazovanje	12,70	12,97	12,58	14,03
Socijalna zaštita	8,88	4,85	5,42	3,31
UKUPNO RASHODI	100	100	100	100

5.2. Investicijski potencijal proračuna te fiskalni rizici

Zaduživanje lokalnih jedinica u Republici Hrvatskoj definirano je Zakonom o proračunu te zakonima o izvršavanju državnoga proračuna, kojima se određuju pojedinosti povezane sa zaduživanjem lokalnih jedinica koje mogu biti specifične za svaku pojedinu proračunsku godinu.

Prema Zakonu o proračunu, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave može se dugoročno zadužiti samo za investiciju koja se financira iz njezina proračuna i koju potvrdi njezino predstavničko tijelo uz suglasnost Vlade, a na prijedlog ministra financija. Da bi se zadužila, lokalna jedinica mora tražiti suglasnost za zaduživanje od Vlade RH koja tu suglasnost odobrava ili ne odobrava, i to u roku od 40 dana nakon podnošenja potpunoga zahtjeva. Također, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužna je izvještavati Ministarstvo financija unutar proračunske godine, tromjesečno, do 10. u mjesecu, za prethodno izvještajno razdoblje o otplati zajma za koji je dobila suglasnost Vlade.

Prema članku 88. istoga Zakona ukupna godišnja obveza jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave može iznositi najviše do 20 posto ostvarenih prihoda u godini koja prethodi godini u kojoj se zadužuje. Pod ostvarenim proračunskim prihodima podrazumijevaju se ostvareni prihodi pojedine jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave iz članka 18. točke 1. ovoga Zakona, umanjeni za prihode:

1. od domaćih i stranih pomoći i donacija,
2. iz posebnih ugovora: sufinanciranje građana za mjesnu samoupravu i

3. ostvarene s osnove dodatnih udjela u porezu na dohodak i pomoći izravnjanja za financiranje decentraliziranih funkcija.

Također, do sada je godišnjim zakonima o izvršavanju državnog proračuna propisivana suglasnosti za zaduživanje jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, najviše do 2,3 posto ukupno ostvarenih prihoda poslovanja svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Bitno je istaknuti da takvo ograničenje ne vrijedi za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koje imaju projekte koji se sufinanciraju iz pretprijetnih programa Europske unije te jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koje provode projekte energetske učinkovitosti (ESCO projekte). Stoga je važan izvor sredstava, koji se do sada nije koristio u sklopu općinskoga proračuna, zaduživanje u okviru sufinanciranja projekata EU te projekata u domeni povećanja energetske učinkovitosti.

Prema članku 88. Zakona o proračunu ukupna godišnja obveza po osnovi zaduživanja jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave može iznositi najviše do 20% ostvarenih prihoda u godini koja prethodi godini u kojoj se zadužuje. Pored toga, jedinice lokalne samouprave mogu sklopiti i ugovor o javno-privatnome partnerstvu, ako ukupan godišnji iznos svih naknada koje javni partner na temelju svih ugovora o javno-privatnome partnerstvu plaća privatnim partnerima ne prelazi 25% ostvarenoga proračunskog prihoda prethodne godine, umanjenog za kapitalne prihode (prihodi od prodaje nefinancijske imovine, primici od prodaje vrijednosnih papira i primici od prodaje dionica i udjela u glavnici).

Zakonom o izvršavanju Državnoga proračuna za svaku pojedinu godinu ovlašćuje se Vlada da može dati suglasnosti za zaduživanje jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave. Uobičajena praksa je bila da se lokalne samouprave mogu zadužiti najviše do 2,3 posto ukupno ostvarenih prihoda poslovanja svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. U Zakonu o izvršavanju državnog proračuna za 2015. godinu (148/14) taj iznos je povećan na 3%.

Regulatorni okvir određuje financijske mogućnosti pojedine lokalne samouprave za financiranje kapitalnih ulaganja. Takav okvir za Općinu Jelenje pokazuje tablica u kojoj anuitet ukupnih obaveza na godišnjoj razini može iznositi oko 3,0 milijuna kuna, ako Općina koristi tradicionalne dugoročne izvore financiranja (kredit, lizing i sl.). Ako se za financiranje kapitalnih objekata koristi javno-privatno partnerstvo, tada je mogući iznos godišnjih obaveza još veći te iznosi 3,8 milijuna kuna. U tom smislu može se zaključiti da investicijski potencijal

Općine daleko nadmašuje trenutne investicijske rashode, s obzirom da se ne koriste dugoročni izvori financiranja.

Uvidom u proračun i projekciju proračuna Općine od 2015. do 2017. godine, vidljivo je da se planirana kapitalna ulaganja kreću na godišnjoj razini od oko 5,0 milijuna kuna. Hipotetičkim primjerom izračunat je anuitet duga te naknada po osnovi javno-privatnoga partnerstva, ako se projekti financiraju jednim ili drugim modelom financiranja. Također je pretpostavljeno da se investicije u iznosu od 16 milijuna kuna u deset godina sufinanciraju sredstvima EU u relativnom udjelu od 80%. Ostvarenje takve pretpostavke nije izgledno, već je najvjerojatnije očekivati razinu sufinanciranja od oko 50%. No, primjer je ilustrativne prirode. Također, ročnost zaduživanja za kapitalne projekte lokalnih samouprava obično je 7 godina, dok je za projekte javno-privatnoga partnerstva obično deset do trideset godina. Međutim, u primjeru se nastoji prikazati zakonski okvir te su ročnosti oba modela izjednačene.

Tablica 5.11. Sposobnost podmirenja dugoročnih obveza općine Jelenje

1	Ostvareni proračunski prihodi	16.409,1
2	Ostvareni prihodi poslovanja	16.406,4
3	Ostvareni prihodi od prodaje nefinancijske imovine	2,7
4	Umanjenje za ostvarene prihode	1.083,2
5	Domaće i strane pomoći i donacije	1.083,2
6	Posebni ugovori	0,0
7	Dodatni udjeli u porezu na dohodak te pomoći izravnjanja za financiranje decentraliziranih funkcija	0,0
8	Ostvareni proračunski prihodi nakon umanjivanja	15.325,9
9	Mogući kapacitet zaduživanja (20%): (8)*20%	3.065,2
10	Iskorištenost kapaciteta zaduživanja (20%): anuitet po zaduženjima/(9)	41,63%
11	Mogući kapacitet naknade po ugovoru o JPP-u (25%): ((8)-(3))*25%	3.830,8
12	Visina naknade po ugovoru o JPP-u	320,0
13	Udio naknade po ugovoru o JPP-u u maksimalnom kapacitetu: 11/10*100%	8,35%
14	Udio naknade po ugovoru o JPP-u u ostvarenim prihodima: 11/8*100%	2,09%

Izvor: Izračun autora, podaci Ministarstva financija

Uvidom u podatke tablice može se zaključiti da se kapitalni projekti u iznosima predviđenim planom razvojnih programa mogu bez problema financirati čak i ako se iznos sufinanciranja fondovima EU smanji na realnu razinu od 50 do 60%. Dakle, Općina bi korištenjem dugoročnih

izvora financiranja mogla realizirati višestruko veći volumen kapitalnih ulaganja (projekata), bez rizika da se ugrozi proračunska likvidnost i solventnost.

U svakom slučaju može se utvrditi da je u dužem roku Općina osjetno smanjila investicijska ulaganja te su rashodi s te osnove amortizirali gubitak prihoda. Stoga je i proračun zadržao dobru fiskalnu poziciju, održivost te nema opterećenja s osnove zaduženja. S druge strane, izostaju potencijali investicijskoga ciklusa koji se mogu postići korištenjem dugoročnih izvora financiranja te koji mogu imati blagotvorne učinke na lokalni ekonomski razvoj, pod uvjetom da se realiziraju kvalitetni investicijski projekti.

U tom smislu svakako se mogu predložiti sljedeće preporuke:

- Poboljšati planiranje proračuna putem uravnoteženja strukture dugoročnih i kratkoročnih obveza (kapitalnim planiranjem) – usmjeriti pažnju na cjeloživotni vijek investicije (često se zanemaruju troškovi održavanja);
- Investicijski kapacitet Općine je više nego zadovoljavajući, ali ga je dodatnim poboljšanjem kapitalnoga planiranja i ročnosti financiranja moguće izraženije povećati (čak i uz sufinanciranje fondovima EU)
- Razmotriti kvalitetnije korištenje dugoročnih izvora financiranja – produžiti rok financiranja (javno-privatno partnerstvo i koncesije)
- Nije vidljivo povećanje potpora od EU te se sugerira osnažiti lokalnu samoupravu u tom pravcu (vlastitim snagama ili putem ostalih institucija i savjetnika)
- Potrebno još više osnažiti već postojeće aktivnosti u smjeru privlačenja privatnoga kapitala (iskorištenje lokalnih resursa) te usporedno jačati lokalne kapacitete (obrazovanje - sredstva EU – ESF, međugranična suradnja; u tom smislu potrebno je razmotriti sustav poticanja poduzetništva te potencijalnu realokaciju dijela subvencija koje su usmjerene na poduzeća u (su)vlasništvu Općine;
- Razmotriti administrativnu reorganizaciju lokalne samouprave kako bi se smanjili troškovi te unaprijedila efikasnost (pogotovo u smjeru iskorištenja fondova EU);
- Potrebno je razmotriti ulogu te odnose komunalnoga poduzeća te trgovačkih društava Općine, a postavlja se i pitanje usklađenosti te koordinacije, pogotovo na području razvojnih aktivnosti.

6. SWOT ANALIZA

Na temelju izvršene analize razvojnih čimbenika te analize gospodarstva definirane su osnovne snage i slabosti te prilike i prijetnje općine Jelenje. Za prepoznavanje navedenih elemenata korištena je SWOT analiza, kao relevantna analitička metoda.

SWOT analiza općine Jelenje predstavlja poveznicu između dobivenih nalaza iz analize stanja te željenih razvojnih tendencija, ciljeva i prioriteta.

SWOT analiza općine Jelenje rezultat je partnerskoga pristupa izrade ovoga strateškog dokumenta. To znači da, pored nalaza autora Strategije, uvažava zaključke i mišljenja Radne skupine sastavljene od predstavnika svih dionika lokalnoga razvoja. Nalazi SWOT analize temelje se i na provedenim anketama među predstavnicima dionika – gospodarstvenika, predstavnika lokalne vlasti i civilnoga sektora.

Tablica 6.1. SWOT analiza općine Jelenje

SNAGE	SLABOSTI
Prirodne ljepote i očuvan okoliš	Nedostatak razvojnih planova i inicijativa
Visoka kvaliteta zraka i vode	Nezainteresiranost stanovništva
Šume	Nema izgrađene turističke infrastrukture
Povoljno klimatsko područje	Nedovoljni smještajni kapaciteti
Bogata kulturno - povijesna baština (europska arheološka baština Rimski Limes)	Nesređeno vlasništvo
Veliki potencijal za unapređenje razvoja turizma i pratećih djelatnosti	Usitnjenost parcela
Visoki potencijal za rekonstrukciju autohtone poljoprivredne proizvodnje	Mali broj stručnih kadrova i nedostatak visokoobrazovanoga stanovništva
Rječina kao potencijalno vodeći element turističke ponude	Loša cestovna infrastruktura
Javna poduzeća	Nedostatak energetske efikasnosti javne rasvjete

Prostorna dokumentacija	Nedostatak poduzetničke aktivnosti
Postojeći neiskorišteni objekti	Nedostatak ustanova i programa socijalne skrbi
Iznimno dobar geoprometni položaj (između kontinentalne i primorske Hrvatske)	
PRIILIKE	PRIJETNJE
EU i nacionalni fondovi	„Divlje“ odlagalište otpada Dubina
Financiranje MiSP	Poplave sela uz Rječinu
LAG Terra liburna	Daljnja centralizacija
Obnovljivi izvori energije	Česte izmjene zakona i sporost birokracije
Blizina regionalnog središta - grad Rijeka, Sveučilište u Rijeci	Recesijska kretanja u nacionalnome gospodarstvu
Blizina mora i luke	Opasnost od onečišćenja Rječine direktnim ispustima septičkih jama, te betonizacijom korita na pojednim dijelovima
Blizina Industrijske zone Kukuljanovo	
Blizina Autoceste Rijeka – Zagreb	
Blizina skijališta Platak	
Blizina Motodroma – Grobnik	

Temeljne snage općine Jelenje nalaze se u prirodnim ljepotama i visokoj razini očuvanosti okoliša, povoljnim klimatskim karakteristikama te bogatoj kulturno – povijesnoj baštini (s naglaskom na europsku arheološku baštinu Rimski Limes). Općina Jelenje ima veliki potencijal za unapređenje razvoja turizma i pratećih djelatnosti, a Rječina predstavlja potencijalno vodeći element turističke ponude. Dodatne snage nalazimo i u javnim poduzećima, prostornoj dokumentaciji, postojećim objektima i iznimno dobrom geoprometnom položaju.

Slabosti, odnosno problemi i ograničenja koje u budućnosti treba rješavati odnose se prvenstveno na nedostatak razvojnih planova i inicijativa, nezainteresiranost stanovništva i nedostatak poduzetničke aktivnosti, nedostatak izgrađene turističke inicijative i nedovoljnu

količinu smještajnih kapaciteta, nesređeno vlasništvo i usitnjenost parcela. Općini Jelenje problem predstavljaju mali broj stručnih i visokoobrazovanih kadrova, loša cestovna infrastruktura, nedostatak javne rasvjete te nedostatak ustanova i programa socijalne skrbi.

U razmišljanju o budućnosti općine Jelenje treba voditi računa o postojećim prilikama koje Općina može iskoristiti da dođe do željenih rezultata, a to su prvenstveno EU fondovi i drugi izvori financiranja, obnovljivi izvori energije te blizina regionalnoga središta – grada Rijeke, kao i blizina mora i luke, industrijske zone Kukuljanovo, autoceste Rijeka – Zagreb, skijališta Platak te Motodroma Grobnik. Kao priliku za općinu Jelenje treba istaknuti i LAG „TERRA LIBURNA“. Navedene prilike temelj su definiranja projekata i mjera kojima će se one iskoristiti te na taj način pomoći u rješavanju razvojnih problema, odnosno slabosti općine Jelenje.

Naposljetku, općina Jelenje treba raditi i na ublažavanju postojećih prijetnji koje bi mogle dovesti do još većih problema u razvoju te do pada lokalne ekonomije. Te su prijetnje najviše izražene u vidu „divljega“ odlagališta otpada Dubina, prijetnji od poplava sela uz Rječinu, onečišćenja Rječine direktnim ispuštima septičkih jama, te betonizacijom korita na pojedinim dijelovima ali i izraženost prijetnji u daljnjoj centralizaciji, općenitim recesijskim kretanjima u nacionalnome gospodarstvu te čestim izmjenama zakona i sporosti birokracije.

7. VIZIJA

Općina Jelenje razvijena je općina s pozitivnom poduzetničkom klimom i visokom razinom zaposlenosti. Brigom za okoliš, poticanjem društvenoga standarda i jačanjem zdravstvene i socijalne dimenzije kvalitete života, Općina stvara uvjete za ugodan i zdrav život cjelokupnoga lokalnog stanovništva.

8. RAZVOJNI CILJEVI I PRIORITETI

Za ostvarenje željenoga budućeg stanja i ostvarenje vizije općine Jelenje potrebno je definirati strateške ciljeve. Strateški ciljevi predstavljaju postignuća koja općina Jelenje želi realizirati u vremenskom razdoblju od 5 godina.

Strateški ciljevi definirani u ovoj Strategiji rezultat su prethodnih ispitivanja, analize i obrade podataka proizašlih iz istraživanja provedenih s relevantnim dionicima, provedbe i obrade anketnih upitnika, partnerskoga pristupa (zajednički rad autora Strategije i Radne skupine), a određeni su temeljem analize stanja i vizije razvoja općine Jelenje. Strateški prioriteti proizlaze iz strateških ciljeva koje Općina želi ostvariti u budućem vremenskom razdoblju, konkretnije ih definiraju i usko se fokusiraju na realizaciju postavljenih ciljeva, na temelju vizije razvoja općine Jelenje. Strateški ciljevi usklađeni su sa strateškim opredjeljenjima i usmjereni ka rješavanju ključnih slabosti, odnosno razvojnih ograničenja općine Jelenje.

Na temelju analize stanja strateški ciljevi općine Jelenje su:

- Strateški cilj 1. Razvoj malog i srednjeg poduzetništva
- Strateški cilj 2. Razvoj ljudskih potencijala
- Strateški cilj 3. Razvoj turizma
- Strateški cilj 4. Zaštita okoliša
- Strateški cilj 5. Poticanje društvenoga standarda, jačanje zdravstvene i socijalne dimenzije kvalitete života

U nastavku su prikazani strateški ciljevi razvoja općine Jelenje. Uz svaki strateški cilj definirani su strateški razvojni prioriteti. Uz svaki razvojni prioritet definirane su mjere koje su određene ciljem i aktivnostima te su definirani nositelji pojedine mjere.

Tablica 8.1. Strateški cilj 1. Razvoj malog i srednjeg poduzetništva

STRATEŠKI CILJ 1. RAZVOJ MALOG I SREDNJEG PODUZETNIŠTVA	
STRATEŠKI PRIORITET	1.1. Razvoj gospodarstva
MJERA	1.1.1. Poticanje razvoja malog i srednjeg poduzetništva
CILJ MJERE	Poticati rast i razvoj poduzetništva te stvaranje pozitivne poduzetničke klime sa svrhom razvoja gospodarstva te kvalitetnoga korištenja sredstva i fondova EU
AKTIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> - Sufinanciranje investicijske dokumentacije za MSP za prijavu na natječaje - Oslobađanje od plaćanja komunalnoga doprinosa - Sufinanciranje poduzetničkih kredita
NOSITELJI	Općina Jelenje
MJERA	1.1.2. Okrupnjavanje Grobničkog polja
CILJ MJERE	Mogućnost boljega gospodarenja zemljištem, davanjem u najam i okrupnjavanjem zemljišta omogućit će se bolje iskorištavanje lokaliteta
AKTIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> -Sufinanciranje postupka za pokretanje okrupnjavanja zemljišta -Sufinanciranje geodeta i projektne dokumentacije
NOSITELJI	Općina Jelenje
MJERA	1.1.3. Privlačenje investitora
CILJ MJERE	Gospodarske aktivnosti treba usmjeriti prema aktualnim potrebama i potražnji tržišta. Na taj način bolje će se iskoristiti potencijalni lokaliteti i stvoriti nova radna mjesta
AKTIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> -Smanjenje komunalne naknade i komunalnoga doprinosa -Subvencija za izradu projektne dokumentacije za EU fondove -Povoljnija kupnja ili najam postojećih neiskorištenih poduzetničkih nekretnina -BFC certifikacija Općine
NOSITELJI	Općina Jelenje

STRATEŠKI PRIORITET	1.2. Razvoj infrastrukture
MJERA	1.2.1. Razvoj prometne infrastrukture
CILJ MJERE	Povećati kvalitetu života i omogućiti bolju prometnu povezanost
AKTIVNOSTI	-Rekonstrukcija lokalnih cesta na području Općine
NOSITELJI	Općina Jelenje
STRATEŠKI PRIORITET	1.3. Razvoj poljoprivredne proizvodnje
MJERA	1.3.1. Izrada plana i financijska podrška u razvoju poljoprivredne proizvodnje
CILJ MJERE	Potaknuti lokalno stanovništvo da započne s uzgojem i preradom poljoprivrednih proizvoda
AKTIVNOSTI	- Izrada plana razvoja poljoprivredne proizvodnje - Davanje na korištenje poljoprivrednih zemljišta u vlasništvu Općine i Države - Razvoj ekološke proizvodnje (povrća, voća, stočarstva, pčelarstva)
NOSITELJI	Općina Jelenje, OPG proizvođači, LAG
MJERA	1.3.2. Razvoj autohtonih proizvoda
CILJ MJERE	Širenje proizvodnje autohtonih proizvoda sa svrhom razvoja turističke ponude
AKTIVNOSTI	- Poticanje otvaranja obiteljskih gospodarstava - Uređenje kušaonica za autohtone proizvode
NOSITELJI	TZO Jelenje, OPG proizvođači, LAG

Tablica 8.2. Strateški cilj 2. Razvoj ljudskih potencijala

STRATEŠKI CILJ 2: RAZVOJ LJUDSKIH POTENCIJALA	
STRATEŠKI PRIORITET	2.1. Osiguranje visoke razine zaposlenosti stanovništva
MJERA	2.1.1. Poticanje poduzetništva i projekata za zapošljavanje
CILJ MJERE	Stvoriti uvjete za razvoj poduzetništva, samozapošljavanja i gospodarskoga rasta i razvoja
AKTIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> - Potpora projektima za zapošljavanje - Sufinanciranje projektne prijave za EU fondove - Cjeloživotna edukacija stanovništva o poduzetništvu - Potpora HZZ-u i javnim tijelima za samozapošljavanje i zapošljavanje - Javni radovi
NOSITELJI	Općina Jelenje, HZZ
STRATEŠKI PRIORITET	2.2. Jačanje obrazovne i kulturne kvalitete života
MJERA	2.2.1. Rekonstrukcija i nadogradnja školske zgrade Dražice
CILJ MJERE	Podizanje kvalitete obrazovnoga sustava, poboljšanje uvjeta rada i kvalitete izvođenja nastave
AKTIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> -Rekonstrukcija i nadogradnja zgrade prema izrađenom idejnom projektu -Izgradnja školske dvorane -Uređenje okoliša -Izgradnja pristupne infrastrukture -Opremanje zgrade
NOSITELJI	Općina Jelenje, Osnovna škola, PGŽ
MJERA	2.2.2. Prenamjena školske zgrade u ustanovu predškolskoga odgoja - Plan mreža dječjih vrtića

CILJ MJERE	Standardizacija predškolskoga odgoja i prenamjena postojeće zgrade u centar za predškolski odgoj i obrazovanje
AKTIVNOSTI	-Izrada idejnoga i glavnoga projekta -Dobivanje građevinske i lokacijske dozvole -Rekonstrukcija objekta
NOSITELJI	Općina Jelenje
MJERA	2.2.3. Investiranje u zavičajni muzej i knjižnicu
CILJ MJERE	Očuvanje kulture, doprinos poboljšanju kvalitete života
AKTIVNOSTI	- Izrada idejnoga projekta - Prijave projekata na EU fond - Uređenje i opremanje zavičajnoga muzeja i knjižnice
NOSITELJI	Općina Jelenje
MJERA	2.2.4. Poticanje visokog obrazovanja
CILJ MJERE	Poboljšanje obrazovne strukture lokalnoga stanovništva
AKTIVNOSTI	- Povećati broj stipendista na godišnjoj razini - Stipendirati određene visokoobrazovane profile koji Općini nedostaju
NOSITELJI	Općina Jelenje

Tablica 8.3. Strateški cilj 3. Razvoj turizma

STRATEŠKI CILJ 3. RAZVOJ TURIZMA	
STRATEŠKI PRIORITET	3.1. Povećanje kvalitete turističke ponude i autohtonih proizvoda
MJERA	3.1.1. Razvoj turističke ponude specifičnih oblika turizma: zdravstveni, sportski, gastro, kulturni, agroturizam, ribolovni i lovni turizam
CILJ MJERE	Stvoriti preduvjete za razvoj poduzetništva i turizma te unaprijediti i iskoristiti sve postojeće resurse. Povećanjem broja gostiju povećat će se prihod u turizmu
AKTIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> -Izrada dokumentacije za projekte -Uređenje postojećih biciklističkih i pješačkih staza -Izgradnja eko - etno sela -Brendiranje autohtonih proizvoda - grobnički sir i palenta kompirica - Izgradnja biciklističke staze i nogostupa na županijskoj cesti ZSOSS
NOSITELJI	Općina Jelenje, TZO Jelenje, poduzetnici, sportske udruge, LAG
MJERA	3.1.2. Poticanje investiranja turističkih smještajnih kapaciteta radi povećanja kategorizacije objekata
CILJ MJERE	Povećanje broja gostiju i njihov duži boravak povećat će kupovnu moć te će se ostvariti veći prihodi u turizmu
AKTIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> -Edukacije iznajmljivača smještajnih objekata -Edukacija iznajmljivača za kategoriju Kvarner family -Sufinanciranje certifikata kvalitete smještajnih objekata
NOSITELJI	Općina Jelenje, TZO Jelenje, PGŽ
MJERA	3.1.3 Izgradnja izletišta Izvor Rječine
CILJ MJERE	Stvoriti preduvjete za uređenje sadržaja i izgradnju izletišta Rječina

AKTIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> -Rješavanje imovinsko-pravne dokumentacije -Izrada idejnoga projekta -Uređenje sadržaja i izletišta uz Rječinu -Uređenje turističkih šetnica -Uređenje tematske staze uz kanjon Rječine
NOSITELJI	Općina Jelenje
MJERA	3.1.4. Izgradnja Jelenje Sport City
CILJ MJERE	Razvojem sportskoga sadržaja i ponude te smještajnih kapaciteta stvoriti preduvjete za razvoj turizma i nove prihode, kao i širenje gospodarskoga razvoja
AKTIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> -Izrada dokumentacije za izgradnju Jelenje Sport City -Uređenje sportskih objekata -Izgradnja i uređenje sportskih igrališta
NOSITELJI	Općina Jelenje
MJERA	3.1.5. Promocija destinacije
CILJ MJERE	Promocija destinacija i turističkih sadržaja koje nudi Općina
AKTIVNOSTI	<ul style="list-style-type: none"> -Izrada i postavljanje info tabela o destinacijama Općine na mjestima polazišta prema izletištu Rječina, planinarskim i biciklističkim stazama te jumbo plakata uz auto-cestu -Izrada i promidžba promotivnoga materijala Općine -Izrada promotivne web stranice i aplikacije za izletišta Rječina, promocija autohtonih proizvoda - Promocija povjesnog nasljeđa – Volta u Lukežima, Rimski zid, crkva sv. Mihovila
NOSITELJI	Općina Jelenje, TZO Jelenje, LAG

Tablica 8.4. Strateški cilj 4. Zaštita okoliša

STRATEŠKI CILJ 4. ZAŠTITA OKOLIŠA	
STRATEŠKI PRIORITET	4.1. Očuvanje prirodnih resursa i zaštita okoliša
MJERA	4.1.1. Sanacija „divljega“ odlagališta otpada Dubina
CILJ MJERE	Kvalitetniji život i zdravlje građana uz zaštitu i očuvanje okoliša. Ukloniti negativan utjecaj na zdravlje ljudi
AKTIVNOSTI	-Sanacija i čišćenje „divljih“ odlagališta na području Dubina, prema već izrađenom elaboratu sanacije -Postavljanje tabela sa zabranom odlaganja otpada na „divljem“ odlagalištu Dubina -Prenamijeniti prostor u sportsko – rekreativno- poslovni sadržaj
NOSITELJI	Općina Jelenje, Komunalno poduzeće
MJERA	4.1.2. Štednja i korištenje obnovljivih izvora energije
CILJ MJERE	Korištenjem obnovljivih izvora energije pridonijet će se EU standardima energetske učinkovitosti i ekologiji
AKTIVNOSTI	- izrada plana za korištenje obnovljivih izvora energije u javnim objektima - edukacije stanovništva o korištenju obnovljivih izvora energije - rekonstrukcija javne rasvjete u ekološku - izrada i sufinanciranje međunarodnih projekata koji promoviraju OIE i područje Natura 2000
NOSITELJI	Općina Jelenje, poduzetnici
MJERA	4.1.3. Ugradnja bio pročistača
CILJ MJERE	Smanjenje otpadnih tvari, zaštita okoliša i smanjenje štetnoga utjecaja na zdravlje stanovništva
AKTIVNOSTI	-Ugradnja bio pročistača
NOSITELJI	Općina Jelenje, Hrvatske vode

Tablica 8.5. Strateški cilj 5. Poticanje društvenog standarda, jačanje zdravstvene i socijalne dimenzije kvalitete života

STRATEŠKI CILJ 5. POTICANJE DRUŠTVENOG STANDARDA, JAČANJE ZDRAVSTVENE I SOCIJALNE DIMENZIJE KVALITETE ŽIVOTA	
STRATEŠKI PRIORITET	5.1. Provođenje socijalne skrbi za najugroženije skupine stanovnika
MJERA	5.1.1. Poticanje različitih programa u funkciji zaštite i unapređenja zdravlja i socijalne skrbi
CILJ MJERE	Osigurati preduvjete kvalitetnoga socijalnog života lokalnoga stanovništva na izoliranim područjima i zajednicama s visokim postotkom starije populacije te pružanje različitih socijalnih usluga i omogućavanja ostanka ljudi u vlastitom domu. Uključenost socijalno ugroženih skupina u društveni život lokalne zajednice
AKTIVNOSTI	-Izraditi i poboljšati programe socijalne zaštite -Aplicirati projekte na EU fondove za sufinanciranje programa -Sufinancirati nabavu školskih udžbenika, toploga obroka -Sufinancirati nabavu drva za ogrjev socijalno ugroženom stanovništvu
NOSITELJI	Općina Jelenje, zdravstveno - socijalne udruge
MJERA	5.1.2. Izgradnja centra za palijativnu skrb
CILJ MJERE	Pružanje potrebne njege i podizanje kvalitete života bolesnika, izgradnja centra koji uključuje starački dom, hospicij, skrb osoba sa Alzheimerovom bolešću
AKTIVNOSTI	-Rekonstrukcija zgrade

	-Opremanje zgrade -Osnivanje ustanove
NOSITELJI	Općina Jelenje
MJERA	5.1.3. Proširenje zdravstvene stanice Dražice
CILJ MJERE	Povećati broj zdravstvenih usluga i osigurati lokalnome stanovništvu bolju kvalitetu života proširenjem postojeće zdravstvene stanice
AKTIVNOSTI	-Izrada idejnoga i glavnoga projekta -Dobivanje građevinske i lokacijske dozvole -Rekonstrukcija i proširenje zgrade -Opremanje zdravstvene stanice
NOSITELJI	Općina Jelenje

9. IDEJNI PROJEKTI I MOGUĆNOSTI NJIHOVA FINANCIRANJA

Po izrađenoj Strategiji općine Jelenje potrebno je izraditi listu razvojnih projekata koji će se moći financirati iz raznih izvora dostupnosti.

U tablici su prikazane mogućnosti financiranja nekih projektnih ideja na području općine Jelenje.

Tablica 9.1. Mogućnosti financiranja aktualnih projekata općine Jelenje

	Projekti Općine Jelenje	Općinski proračun	Državni proračun	Županijski proračun	EU fondovi	Krediti banaka	Privatni kapital
1.	Sufinanciranje investicijske dokumentacije za MSP	+	+	+			
2.	Okрупnjavanje Grobničkog polja		+	+			
3.	Rekonstrukcija cesta na području Općine	+			+	+	
4.	Izrada plana i financijska potpora u razvoju poljoprivredne proizvodnje		+	+	+		
5.	Razvoj autohtonih proizvoda	+		+			
6.	Poticanje otvaranja obiteljskih gospodarstava		+	+	+		+
7.	Uređenje kušaonica za autohtone proizvode	+		+	+		+
8.	Rekonstrukcija i nadogradnja školske zgrade Dražice	+	+	+	+		

9.	Prenamjena školske zgrade u vrtić	+	+	+	+		
10.	Investiranje u zavičajni muzej i knjižnicu			+			
11.	Uređenje postojećih biciklističkih staza	+	+	+	+		
12.	Izgradnja eko – etno sela			+	+		
13.	Edukacije za iznajmljivače smještaja	+		+			
14.	Izgradnja izletišta uz Rječinu	+	+		+		
15.	Uređenje turističkih šetnica	+		+	+		
16.	Izgradnja Jelenje Sport City	+			+		
17.	Promocija destinacija te izrada i postavljanje info tabela	+		+	+		
18.	Sanacija „divljega“ odlagališta otpada Dubina	+	+	+	+		
19.	Korištenje obnovljivih izvora energije		+	+	+		
20.	Rekonstrukcija javne rasvjete - zamjena postojećih svjetiljki energetski efikasnijom mrežom LED tehnologije	+	+	+	+		
21.	Ugradnja bio pročištača	+	+				
22.	Nabava školskih udžbenika, toplog obroka	+		+			
23.	Sufinanciranje nabave ogrjevnoga drva	+		+			

24.	Izgradnja centra za palijativnu skrb	+		+	+		
25.	Proširenje zdravstvene stanice Dražice	+	+		+		
26.	Brendiranje i zaštita manifestacija : „ Festival palente i sira „i „Feral ki j pušcal sinjal“	+	+	+	+		
27.	Brendiranje autohtonog prehrambenog proizvoda grobnički sir i palenta kompirica	+	+	+	+		
28.	Izgradnja biciklističke staze i nogostup na županijskoj cesti ZSOSS	+	+	+	+		

U prethodnoj tablici prikazani su idejni projekti koje je potrebno doraditi i pripremiti za financiranje iz predloženih izvora. Za to je potrebno da Općina Jelenje napravi bazu projekata iz koje će se zatim projekti prijavljivati na razne fondove tijekom narednih godina.

Općina Jelenje će u okviru planiranja kapitalnih investicija i liste projekata identificirati izvore financiranja koji su dostupni u osiguranju realizacije željenih investicija. Za bespovratna sredstva potreban je određeni volumen sufinanciranja koji zahtijeva da lokalna samouprava zadovoljava formalne regulativne kriterije definirane Zakonom o proračunu, ali i realne kriterije koji proizlaze iz činjenice da lokalna samouprava mora voditi računa o kretanju proračunskih prihoda i rashoda kako ne bi ugrozila likvidnost proračuna. Takva opasnost posebno je izražena upravo kod financiranja kapitalnih ulaganja, pogotovo kada se sredstva za sufinanciranje predviđaju iz tekućega dijela proračuna.

Važno je da Općina bude stabilna i da nema osjetnijih oscilacija u proračunskim prihodima.

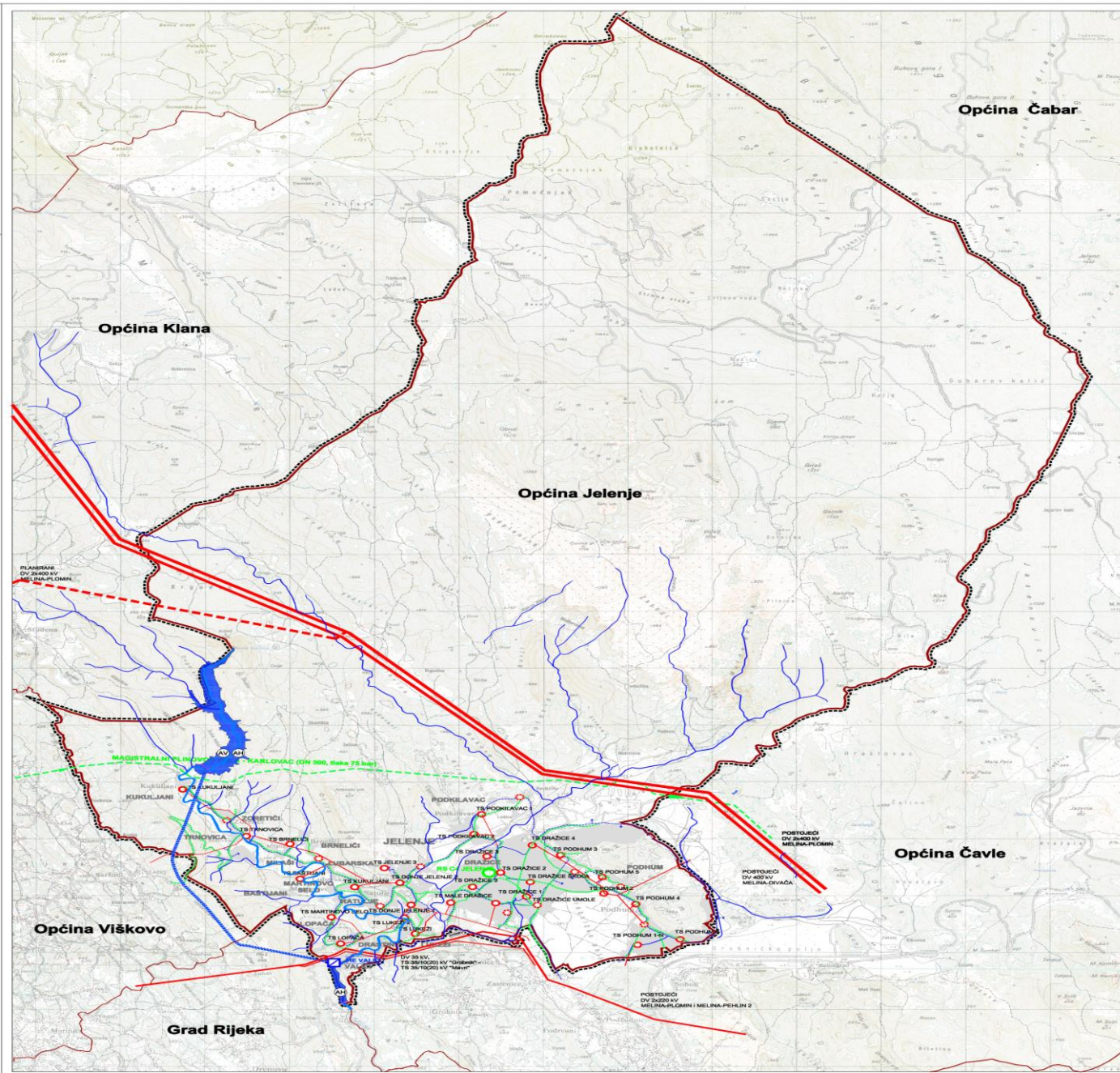
10. ZAKLJUČAK

Prethodnih godina razvoj općine Jelenje temeljio se uglavnom na dugogodišnjoj gospodarskoj tradiciji, kao i kvalitetnim prirodnim činiteljima poput ugodne planinske klime, nezagađenosti zraka i vode, prirodnih ljepota i očuvanoga okoliša (posebice zaštićenoga djela Rječine) te povoljnoga geografskog položaja.

Izgradnjom poslovne zone Kukuljanovo dogodila se prekretnica u razvoju gospodarstva općine Jelenje što je iziskivalo definiranje ciljeva i prioriteta usklađenih s novonastalom situacijom.

Danas se općina Jelenje susreće s problemima koji su prisutni i u drugim općinama u okruženju. Najizraženiji problemi su negativna demografska tendencija, nedostatak radnih mjesta i visoka stopa nezaposlenosti te nedostatna turistička ponuda. U skladu s tim, a sa svrhom poticanja gospodarskoga razvoja i sprečavanja daljnje depopulacije, redefiniran je dosadašnji razvojni model i definirani su strateški ciljevi za razvoj Općine.

Općina Jelenje želi postati razvijena općina s pozitivnom poduzetničkom klimom i visokom razinom zaposlenosti. Stoga će nastaviti raditi na poticanju razvoja malog i srednjeg poduzetništva. Turizam (posebice selektivne vrste – zdravstveni, sportsko – rekreacijski, gastronomski i ruralni), trgovina i poljoprivreda posebno će pridonositi razvoju pozitivne poduzetničke klime te ukupnom razvitku općine Jelenje. Općina će također, kroz zaštitu okoliša, poticanje društvenoga standarda i jačanje zdravstvene i socijalne dimenzije kvalitete života, stvoriti uvjete za ugodan i zdrav život cjelokupnoga lokalnog stanovništva.

OPĆINA JELENJE

**CILJANE IZMJENE I DOPUNE
PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE JELENJE**

**INFRASTRUKTURNI SISTAVI I MREŽE
ENERGETSKI SISTAV**

TUMAC ZNAKOVLJA

GRANICE
 Teritorijalne i statističke granice
 ——— GRANICA OPĆINE JELENJE
 Ostale granice
 - - - - - OBUHVAT PROSTORNOG PLANA

Površine za razvoj i uređenje
 GRAĐEVINSKA PODRUČJA NASELJA I POVRŠINA UNUTAR I SVJAN NASELJA ZA IZDOVŠENE NAMJENE

ENERGETSKI SISTAV
 Proizvodnja i cijevni transport nafte i plina

— MAGISTRALNI PLINOVOD ZA MEĐUNARODNI TRANSPORT
 — LOKALNI PLINOVOD
 ○ REDUKCIJSKA STANICA

Elektroenergetika
PROIZVODNI UREĐAJI
 ■ HIDROELEKTRANA

TRANSFORMATORSKA I RASKLOPNA POSTROJEŃJA
 ○ TS 10(20)/0,4 kV

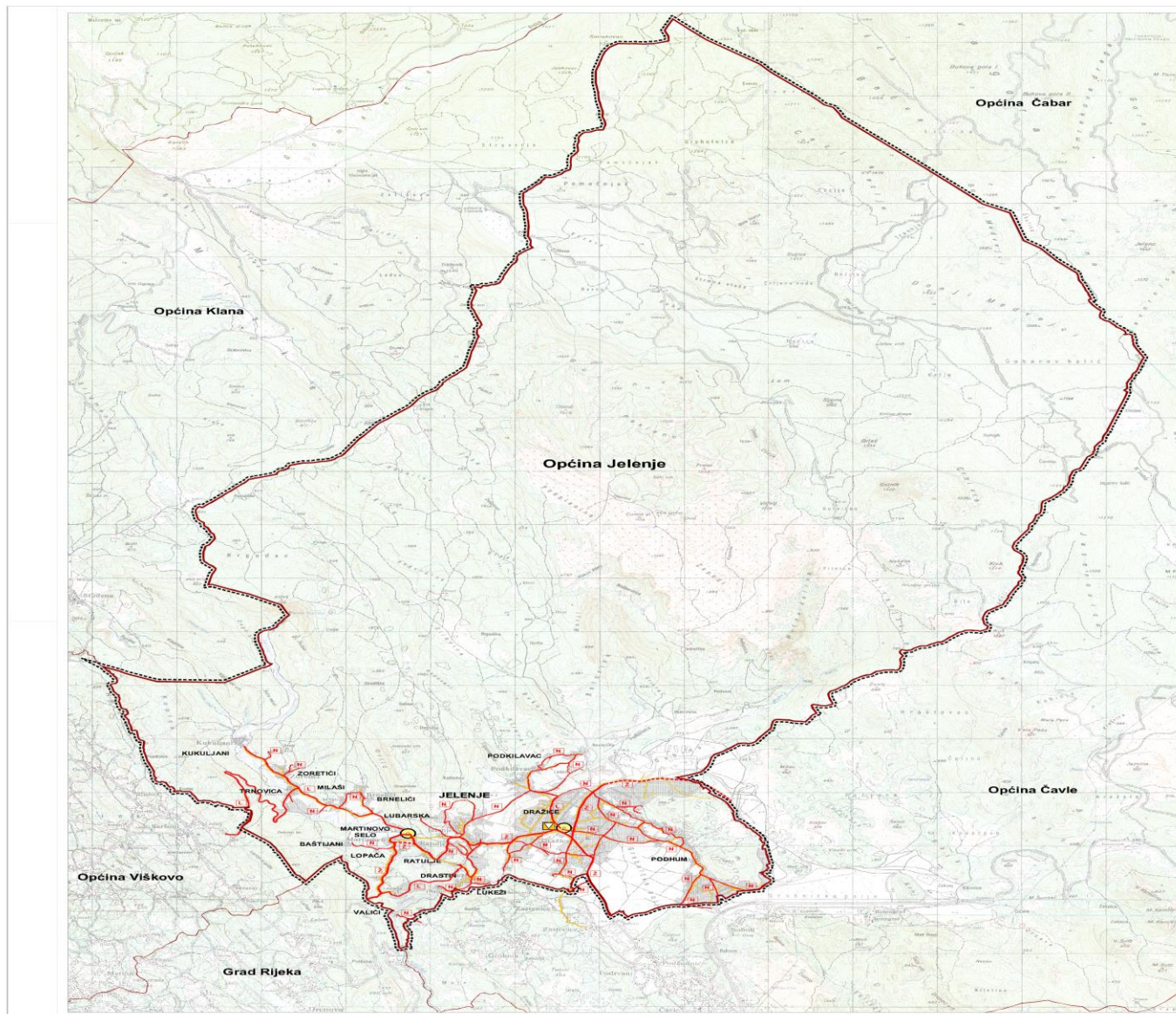
ELEKTROPRIJENOSNI UREĐAJI
 — DALEKOVOD 400 kV
 — DALEKOVOD 220 kV
 — DALEKOVOD 35 kV
 — DALEKOVOD 10(20) kV
 — KABEL 10(20) kV

Korištenje voda
 — VODOTOK - RJEČINA
 — OSTALI VODOTOZI I BUJICE
 ■ AKUMULACIJA ZA HIDROELEKTRANU - AH
 ■ BRANA
 ■ AKUMULACIJA KURULJANI - planirano
 ■ AKUMULACIJA HIDROELEKTRANE - TUNEL
 ■ HIDROELEKTRANA VALIČI - planirano

PRIMORSKO - GORANSKA OPĆINA JELENJE	
CILJANE IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE JELENJE INFRASTRUKTURNI SISTAVI I MREŽE - Energetski sustav	
Zajednica: Općina Jelenje Način prostornog plana: Način kartografskog prikaza: Broj kartografskog prikaza: 18 Mjerilo kartografskog prikaza: 1 : 50000 Odluka predstavničkog tijela o izradi plana: Odluka predstavničkog tijela o donošenju plana: Skupština općine POZ br. 33/13 Datum odluke: 14. travnja 2014.g. "Navi list", od 04. travnja 2014.g. Podatki o planu odgovorni za provedbu javne rasprave: DRŽAVNA TOPOGRAFSKI IZVJEŠTAJ	Mjerilo: 1 : 50000 Odluka predstavničkog tijela o donošenju plana: Skupština općine POZ br. 38/14 Datum odluke: 14. travnja 2014.g. "Navi list", od 28. travnja 2014.g. Odluka o provedbi javne rasprave: DRŽAVNA TOPOGRAFSKI IZVJEŠTAJ
Svrha: PRIMORSKO - GORANSKA OPĆINA JELENJE Broj suglasnosti: 380-03/14-0142, ur. broj: 2170/1-03-01/1-14-2 Prema osobitoj točki je izradio plan: planium Podatki o planu odgovorni za provedbu javne rasprave: LILI BRADUĆI, etpl.ting.arh.	
Odlučeno: LILI BRADUĆI, etpl.ting.arh. Odlučeno: LILI BRADUĆI, etpl.ting.arh.	
Podatki o planu odgovorni za provedbu javne rasprave: LILI BRADUĆI, etpl.ting.arh. Podatki o planu odgovorni za provedbu javne rasprave: LILI BRADUĆI, etpl.ting.arh.	
Podatki o planu odgovorni za provedbu javne rasprave: LILI BRADUĆI, etpl.ting.arh. Podatki o planu odgovorni za provedbu javne rasprave: LILI BRADUĆI, etpl.ting.arh.	

PRILOG 4. KORIŠTENJE I NAMJENA POVRŠINA: PROMET, POŠTA I TELEKOMUNIKACIJE

OPĆINA JELENJE

I. IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE JELENJE

KORIŠTENJE I NAMJENA POVRŠINA
 PROMET, POŠTA I TELEKOMUNIKACIJE
 Kartografski prikaz br. 1a

M 1:25000

TUMAC

GRANICE
 Teritorijalne i katastarske granice

GRANICA OPĆINE JELENJE

Opće granice

OBUHVAAT PROSTORNOG PLANA

Površine za razvoj uređenja

GRADJEVINSKA PODRUČJA HABELJA I POVRŠINA UREĐENJA I OVAH HABELJA ZA IZVOĐENJE NAMJENE

PROMET

Cestovni promet

ZUPANIJSKA CESTA (Z)

LOKALNA CESTA (L)

NERAZVISTANE CESTE (N)

POŠTA I TELEKOMUNIKACIJE

JEDINIČNA POŠTANSKE MREŽE

Javna telekomunikacije

PODRUČNA TELEFONSKA CENTRALA

Vođovi i kanali

KORISNIČKI I SPOJNI VOĐOVI I KANALI

PRIMORSKO - GORANSKA	
Općina Jelenje	
I. IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE JELENJE	
KORIŠTENJE I NAMJENA POVRŠINA PROMETA, POŠTE I TELEKOMUNIKACIJE	
Šifra projekta: 14	1:25000
Općina prostorno-urbanog plana u uređivanju: Općina Jelenje	Općina prostorno-urbanog plana u uređivanju: Općina Jelenje
Šifra prostorno-urbanog plana: 14/010	Šifra prostorno-urbanog plana: 14/010
Javna agencija za prostorno uređenje: IZPRAVNIK	Javna agencija za prostorno uređenje: IZPRAVNIK
Projektant: IZPRAVNIK	Projektant: IZPRAVNIK
Područje projekta: OPĆINA JELENJE	Područje projekta: OPĆINA JELENJE
Općina prostorno-urbanog plana u uređivanju: Općina Jelenje	Općina prostorno-urbanog plana u uređivanju: Općina Jelenje
Šifra prostorno-urbanog plana: 14/010	Šifra prostorno-urbanog plana: 14/010
Javna agencija za prostorno uređenje: IZPRAVNIK	Javna agencija za prostorno uređenje: IZPRAVNIK
Projektant: IZPRAVNIK	Projektant: IZPRAVNIK
Područje projekta: OPĆINA JELENJE	Područje projekta: OPĆINA JELENJE
Općina prostorno-urbanog plana u uređivanju: Općina Jelenje	Općina prostorno-urbanog plana u uređivanju: Općina Jelenje
Šifra prostorno-urbanog plana: 14/010	Šifra prostorno-urbanog plana: 14/010
Javna agencija za prostorno uređenje: IZPRAVNIK	Javna agencija za prostorno uređenje: IZPRAVNIK
Projektant: IZPRAVNIK	Projektant: IZPRAVNIK
Područje projekta: OPĆINA JELENJE	Područje projekta: OPĆINA JELENJE
Općina prostorno-urbanog plana u uređivanju: Općina Jelenje	Općina prostorno-urbanog plana u uređivanju: Općina Jelenje
Šifra prostorno-urbanog plana: 14/010	Šifra prostorno-urbanog plana: 14/010
Javna agencija za prostorno uređenje: IZPRAVNIK	Javna agencija za prostorno uređenje: IZPRAVNIK
Projektant: IZPRAVNIK	Projektant: IZPRAVNIK
Područje projekta: OPĆINA JELENJE	Područje projekta: OPĆINA JELENJE

